

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE**

**FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ**

**Pracoviště orální historie – Soudobé dějiny**

**Bc. Dana Pečená**

**Klub vojenství a historie Praha a jeho úloha v bádání o  
československém předválečném opevnění v době  
komunistického režimu až do současnosti**

*Diplomová práce*

**Vedoucí práce: PhDr. Pavel Mücke**

**Praha 2010 ☺**

### **Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v depozitáři Univerzity Karlovy a používány ke studijním účelům v souladu s autorským práve.

Praze dne 28. května 2010

Bc. Dana Pečená

<b>OBSAH</b>	<b>strana</b>
<b>Abstrakt</b> .....	5
<b>1. ÚVODNÍ ČÁST</b> .....	6
<b>1.1. Předmluva</b> .....	6
<b>1.2. K výběru tématu diplomové práce</b> .....	7
<b>1.3. Komentář k použitým pramenům a literatuře</b> .....	9
<b>2. OSUDY ČESKOSLOVENSKÉHO PŘEDVÁLEČNÉHO OPEVNĚNÍ ...</b> <b>(obecně-historická část)</b>	11
<b>2.1. Ohrožení Československa</b> .....	11
<b>2.2. Přípravy k obraně Československa</b> .....	11
2.2.1 Výchozí situace .....	11
2.2.2. Nová orientace obranného systému Československa .....	12
2.2.3 Významná opatření na zvýšení obranyschopnosti republiky .....	12
2.2.4. Realizace výstavby opevnění .....	13
2.2.5. Francouzský vliv .....	14
2.2.6. Zahájení výstavby opevnění .....	16
2.2.7. Řízení výstavby .....	17
2.2.8. Opevňovací programy .....	17
2.2.9. Stav budování čs. opevnění k 30.9.1938 .....	19
<b>2.3. Další osudy československého opevnění</b> .....	20
2.3.1. Opevnění po odstoupení pohraničí v září 1938 .....	20
2.3.2. Opevnění po r. 1945 .....	21
<b>3. OPEVNĚNÍ JAKO PŘEDMĚT BĚDÁNÍ AMATÉRSKÝCH NADŠENCŮ</b> <b>(empirická část)</b> .....	22
<b>3.1. Vznik občanských aktivit v souvislosti s čs. předválečným opevněním</b>	22
3.1.1. Linie Odra – Krkonoše .....	22
3.1.2. Počátky bádání amatérských zájemců o čs. předválečném opevnění .....	23
3.1.3. Pevnostní objekty jako jediný zdroj informací .....	24
3.1.4. Klíčové momenty v bádání o čs. předválečném opevnění .....	24
3.1.5. Vznik a činnost Klubu vojenství a historie Praha .....	26
3.1.6. Občasný informační nepravidelník KVH Praha .....	28

<b>3.2. Interpretace rozhovorů</b> .....	29
3.2.1. Vedení rozhovorů .....	29
3.2.2. K výběru narátorů .....	30
3.2.3. Témata rozhovorů .....	30
3.2.4. Jazyková úprava rozhovorů .....	31
<b>3.3. Výpovědi narátorů</b> .....	31
3.3.1. Motivace narátorů k zájmu o čs. předválečné opevnění .....	31
3.3.2. Vznik klubu a jeho činnost ve výpovědích narátorů .....	44
3.3.3. Podíl narátorů na činnosti KVH Praha a jejich přínos k bádání o čs. opevnění .....	80
3.3.4. Současnost a budoucnost klubu a vztah lidí k opevnění ve vyprávěních narátorů .....	104
<b>4. ZÁVĚRY</b> .....	124
<b>5. SEZNAM LITERATURY, PRAMENŮ A PŘÍLOH</b> .....	128
<b>5.1. Seznam pramenů.</b> .....	128
<b>5.2. Seznam literatury</b> .....	129
<b>5.3. Seznam příloh</b> .....	130

## **Abstrakt**

Cílem mé diplomové práce bylo zjistit, do jaké míry se v období od roku 1948 do r. 1989 a po něm podíleli na poznání československého předválečného opevnění profesionální historici a amatéři, členové Klubu vojenské historie Praha. Možnosti bádání a publikování se v těchto obdobích lišily. Profesionální historici se do roku 1989 o opevnění nemohli zajímat z ideologických důvodů. Znamenalo by to připomínat první republiku a oslavovat její armádu. V 70. letech minulého století se o opevnění začali zajímat nadšenci a ti se sdružili do Klubu vojenské historie Praha. Tento klub mohl vydávat publikace o čs. opevnění až po r. 1989. Bádání ve Vojenském historickém archivu bylo do té doby omezené. V 80. letech se však začala situace v tomto směru uvolňovat. V době socialismu také existovaly osoby, které se díky své profesi zajímaly o opevnění a získávaly o něm informace. Tyto osoby měly vliv na vznik zájmu členů KVH Praha o opevnění. Před rokem 1989 existovala pevnostní muzea, např. Dobrošov a některé objekty opevnění byly prohlášeny za kulturní památku. Role KVH Praha v poznání čs. předválečného opevnění je však nezastupitelná, neboť jeho členové byli jedni z prvních bunkrologických nadšenců, kteří o opevnění bádali v terénu a výsledky svého bádání zveřejňovali a umožnili tak široké veřejnosti seznámit se s touto vojenskou památkou.

## **Abstract**

The objection of my study was to determine the amount of involvement of professional historians and amateurs in researching the Czechoslovakia pre–world war fortifications between 1948 and 1989 and afterwards. (the members of the Prague military history club) The conditions for research and publishing have been different through the years. For ideological reasons could professional historians not be interested in the fortifications before 1989. It would have been considered as reminding the public of the so – called First Republic (1918 – 1939) and glorifying its military. In 1970's the fortifications became an object of interest for certain enthusiasts who then formed the Prague military history club (PMHC). This club was able to publish materials about the fortifications only after 1989. Research in the official military archives had been limited until then, but in 1980's it was becoming easier. During the socialist era there have been certain individuals who became interested in the fortifications because of their profession and they were gathering information about them. Those individuals have had influence on the PMHC members. Even before 1989 there were fortification museums (for example in Dobrošov) and some fortifications had been declared cultural heritage sites. The PMHC role in exploring of the pre – war fortifications is nevertheless undeniable., because its members have been among the first such enthusiasts who did research on location, then published their findings and thus enabled the public to learn about those military heritage sites.

**Klíčová slova:** československé předválečné opevnění, historici, amatéři, vojenská historie, klub, socialismus, archiv, terén, bádání, bunkrologie

# 1. ÚVODNÍ ČÁST

## 1.1. Předmluva

Ve své diplomové práci se budu zabývat aktivitami lidí, kteří se zajímají o československé předválečné opevnění a věnují mu velkou část svého volného času a energie a zásadní mírou přispívají k jeho poznání, zachování a propagaci. Jsou to členové jednoho z nejvýznamnějších klubů vojenské historie v naší republice. Klub vojenství a historie Praha byl jeden z prvních klubů, který se začal československému předválečnému opevnění systematicky a organizovaně věnovat. Zároveň tato jeho činnost byla v době před rokem 1989 projevem aktivního, nezávislého života.

Opevnění je i v současné době širokou veřejností opomíjenou historickou a vojenskou památkou a tak odráží náš vztah k nedávné minulosti, která byla totalitním režimem zamlčována nebo zkreslována. Před rokem 1989 podléhaly veškeré občanské aktivity kontrole tehdejší moci a ta schvalovala a podporovala jen tu činnost, která byla v souladu s komunistickou ideologií. Možnost volné klubové činnosti v souvislosti s předválečným opevněním byla nemožná nebo velice omezená.

„Informace o československém předválečném opevnění v době komunismu prakticky nebylo možno získat, archivy byly přístupné pouze profesionálním historikům. Ti však o toto téma neměli zájem, neboť to znamenalo vzdát se své vědecké budoucnosti.“<sup>1/</sup> Komunistická moc nechtěla, aby se o opevnění občané dozvíдали, spíše se snažila, aby upadlo v zapomnění. Bylo totiž připomínkou první republiky a to připomínkou jednoznačně pozitivní. Rozhodnutí o vybudování opevnění a jeho úspěšná výstavba přispěla k celonárodnímu vzepětí občanů k obraně země. Toto odhodlání dokládají i vzpomínky vojáků, kteří na opevnění nacvičovali boj s nepřítelem a čekali na jeho příchod.<sup>2/</sup> Další významnou úlohu v tomto odhodlání sehrála prvorepubliková armáda, která se intenzivně připravovala na obranu země a v r. 1938 byla po stránce organizační a technické připravena bránit se agresorovi, ovšem za podmínky pomoci spojenců, především Francie. Po morální stránce byla armáda na vysoké úrovni a měla podporu a důvěru obyvatel. „Nedávno opomíjená armáda se stávala „miláčkem národa“.“<sup>3/</sup> Československé předválečné opevnění bylo rovněž dokladem schopností tehdejších stavebních firem, kterým se, i přes značnou časovou tíseň, podařilo postavit asi třetinu

---

1/ STEHLÍK, Eduard a kol. *Lexikon těžkých objektů československého opevnění z let 1935-38*. Dvůr Králové: Ing. Jan ŠKODA - FORTprint. 2001, s.7)

2/ STEHLÍK, E, VAŇOUREK, M. *Zapomenutí hraničáři*, Mohelnice, 2002

3/ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938). Díl třetí O přežití a o život (1936-1938)*. Praha: Libri. 2003, str. 23).

ze všech plánovaných objektů (tvrzí, těžkých a lehkých objektů) a to i při dodržení náročných armádních předpisů jejich výstavby, která zároveň většinou probíhala v těžko přístupném horském terénu. Československé předválečné opevnění bylo vybudováno v té nejmodernější variantě, jaké pevnostní stavitelství před druhou světovou válkou vůbec mohlo dosáhnout. Vzorem pro něj bylo francouzské opevnění, tzv. Maginotova linie, ale naše opevnění francouzské v mnohém předčilo. Betonové pevnosti se staly tou nejvýznamnější složkou připravované obrany proti nepříteli. Je ironií osudu, že s takovým nadšením budované objekty, o kterých se obyvatelé naší země domnívali, že nás před nepřítelem bezpečně ochrání, nikdy tomuto účelu nesloužily a nikdy se nezúčastnily žádných obranných bojů, s výjimkou jejich použití německou armádou v ostravské operaci na sklonku války. Dnes jsou objekty opevnění významnou historickou památkou, připomínkou pohnuté doby, kdy se rozhodovalo o osudu naší země. Jsou důkazem toho, že jsme se chtěli bránit. Betonové objekty zůstaly svědkem odhodlání hraničářských sborů bránit hranici republiky. Muži, kteří se na opevnění připravovali na boj s nepřítelem, většinou nevěděli, že opevnění není dobudováno a že není ani plně vybaveno zbraněmi a dalším zařízením, které bylo nutné k boji. Vojáci ale tehdy v té době nejmodernějšímu způsobu obrany věřili. Věřili, že je silné betonové stěny ochrání a zabrání postupu nepřítelů do vnitrozemí republiky.

## **1.2. K výběru tématu diplomové práce**

Československé opevnění bylo tedy nejdříve až nekriticky obdivované, věřilo se v jeho neporazitelnost, ale po Mnichovském diktátu a odstoupení pohraničí bez boje a jediného výstřelu se rázem stalo smutnou připomínkou našeho největšího národního ponížení. A na toto ponížení chtěli lidé zapomenout. Po druhé světové válce, dosud největšímu a nejkrvavějšímu vojenskému střetnutí v dějinách, měli lidé ke všemu vojenskému přirozeně velký odpor. A pak přišla komunistická moc a ta betonovým objektům, které byly vybudovány za první republiky a bez jejího přispění, také nebyla nakloněna a nijak je nepřipomínala. Ale nebylo dost dobře možné přehlédnout objekty, kterých bylo postaveno velké množství, především lehkých objektů, tzv. řopíků, a bylo je možné najít jak v pohraničí, tak i ve vnitrozemí. Zvláště, když byly postaveny tak dokonale, původně měly odolávat střelám, ale kvalitní vojenský beton odolával především zubu času. Objekty tu tedy stále jakoby držely stráž, zapomenuté, odvrhnuté a zároveň tajemné, opředené mnoha legendami. Významná historická památka, kterou ale drtivá většina občanů tak nevnímala. Přesto se však našla hrstka lidí, kterým betonové objekty nebyly lhostejné. V rozhovorech s těmito členy kluby, mými kolegy, jsem se nejdříve chtěla dozvědět, jaké byly jejich

motivy k tomuto zájmu nebo koníčku a proč vstoupili do Klubu vojenství a historie Praha. Někteří mi tyto důvody sdělili velice podrobně, jiní se o nich zmínili jen krátce. Protože sama jsem se stala členem klubu, tak bych v této mé práci chtěla vysvětlit své důvody, proč jsem se začala zajímat o československé předválečné opevnění a proč jsem vstoupila do Klubu vojenství a historie Praha. Na naší chalupu v pohraničí v bývalých Sudetech v Orlických horách přijel můj dědeček s babičkou poprvé již v roce 1949. Chalupa je nedaleko hřebene hor, kde jsem se již od dětství s betonovými objekty setkávala. Působily na mě tajemně a záhadně. Rodiče o opevnění věděli málo a většinou to byly jen legendy, které se nezakládaly na pravdě. Netušila jsem, že asi 15 km od naší chalupy Klub vojenství a historie Praha opravuje srub těžkého opevnění, který dostal do nájmu. Teprve v r. 1999 díky internetu jsem se o existenci klubu dozvěděla a přihlásila jsem se do něj. V té době už vyšlo mnoho knížek v nakladatelství FORTprint, které patří jednomu ze zakládajících členů klubu. Díky těmto knížkám jsem se o opevnění dozvíдалa stále více informací a tento zájem mě nakonec přivedl ke studiu historie. V klubu jsem členkou tedy již 11 let a za tu dobu jsme měla možnost poznat prostředí „bunkráků, bunkrování a bunkrologie“ který je světem sám pro sebe. „Bunkráci“ jak si sami říkají lidé, kteří se o opevnění amatérsky zajímají, a nejsou to jen členové oficiálních klubů vojenské historie, jsou hrdí na to, že informace o opevnění získávali vlastním průzkumem. Tato moje diplomová práce však v podstatě dokazuje, že oni byli a jsou skutečně v podstatě jediní, kteří se o opevnění zajímali, to znamená, že bádali v terénu a za ztížených podmínek také v archivu a posléze psali knížky o tom, co o opevnění vypátrali. Tito amatérští nadšenci rovněž provozují pevnostní muzea. Proto jsem si také za téma své diplomové práce vybrala činnost Klubu vojenství a historie Praha a jeho přínos k poznání čs. opevnění. Tento klub sice nebyl a není jediný, který se čs. opevnění jako jedné z nejvýznamnějších vojenských památek věnuje, ale byl jeden z prvních a díky jeho publikační činnosti má dnes veřejnost možnost dozvědět se o čs. předválečném opevnění a jeho historii prakticky vše.

V úvodní části své práce nejprve upozorním na metodu orální historie. Dále vylíčím osudy československého předválečného opevnění. Popíši nejprve dějinné události, které vedly k přípravám na obranu. V dalších kapitolách jsou popsány důvody budování opevnění, průběh jeho výstavby a jeho osudy po mnichovském diktátu a po r. 1945. Také zmíním roli opevnění v době vzniku železné opony. Další kapitola je věnována okolnostem, které vedly ke vzniku občanských aktivit souvisejících s opevněním a ke vzniku KVH Praha. V závěru zhodnotím přínos KVH Praha v bádání o čs. předválečném opevnění, při kterém budu vycházet z interpretace rozhovorů a z dalších dokumentů.



### 1.3. Komentář k použitým pramenům a literatuře

Tato diplomová práce je rozčleněna na dvě části, obecně historickou a empirickou. V obecně historické části jsou popsány důvody příprav na obranu a s tím související rozhodnutí o vybudování opevnění a průběh jeho realizace. Jsou zde vylíčeny také osudy československého předválečného opevnění. V úvodu empirické části jsou počátky bádání amatérských nadšenců o opevnění nejprve popsány podle dostupných pramenů a literatury. Jak prožívali tyto počátky narátoři, je obsahem rozhovorů, jejichž interpretace tvoří téměř dvě třetiny textu práce.

Tyto rozhovory byly zpracovány metodou orální historie, která při svém bádání používá kvalitativní výzkum. Je poměrně novou metodou, používanou v historii a její rozkvět nastal až ve 20. století, které je historiky nazýváno také „věkem katastrof“, ale je také spojeno s nástupem svobody a demokracie, kdy přicházejí ke slovu očití svědkové a pamětníci, kteří začínají prostřednictvím nejrůznějších forem vydávat svá svědectví.<sup>4/</sup> „V české historiografii se metoda orální historie začala plně rozvíjet až po pádu komunistického režimu v roce 1989, ačkoliv i během jeho trvání nacházela své místo v historiografii tzv. „práce s pamětníkem“.<sup>5/</sup> Základní informace o této metodě jsem čerpala především ze dvou titulů. První vydal Ústav pro soudobé dějiny AV ČR v Praze s názvem: „Naslouchat hlasům paměti. Teoretické a praktické aspekty orální historie“ a „Orální historie. Metodické a „technické“ postupy“, vydané FF UP v Olomouci.

V obecně – historické části jsem vycházela z práce dvou historiků, Prof. PhDr. Zdeňka Kárníka, DrSc. a PhDr. Karla Straky. V publikaci Zdeňka Kárníka „České země v éře první republiky (1918-1938), díl třetí O přežití a o život (1936-1938)“<sup>6/</sup>, jsou vylíčeny obecně dějinné události, které vedly k přípravám na obranu a v publikaci Karla Straky „Československá armáda, pilíř obrany státu z let 1932-1939“<sup>7/</sup> které vydalo Ministerstvo obrany, jsou popsány přípravy na obranu země, jak je konkrétně realizovala československá armáda. Její autor je členem KVH Praha. Podrobné informace o stavbě opevnění jsem však již čerpala z amatérské bunkrologické literatury. Profesionální historikové se tématem opevnění, jak je uvedeno v diplomové práci, zabývali minimálně. Kniha Zdeňka Kárníka obsahuje sice pasáž o opevnění a jeho technických parametrech,

4/ VANĚK, Miroslav, MÜCKE, Pavel, PELIKÁNOVÁ, Hana: *Naslouchat hlasům paměti.*

*Teoretické a praktické aspekty orální historie.* Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR.2007,s.47

5/ VANĚK, Miroslav a kol: *Orální historie. Metodické a „technické“ postupy.* Olomouc,

FF UP Olomouc 2003, str. 12

6/ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938). Díl třetí O přežití a o život (1936-1938).* Praha: Libri. 2003

7/ STRAKA, Karel. *Československá armáda, pilíř obrany státu z let 1932-1939.* Praha:

Ministerstvo obrany ČR – AVIS 2007

bohužel však je dosti nepřesná, přesto, že v současné době mohl její autor čerpat z bohaté bunkrologické literatury a to i profesionálního historika, PhDr. Eduarda Stehlíka, jehož některé publikace také ve své knize použil. Hlavním zdrojem informací pro popis výstavby opevnění byla kniha RNDr. Lubomíra Arona „Československé opevnění 1935-1938“,<sup>8/</sup> která je dodnes jednou z nejvýznamnějších knih o budování opevnění, vydaných amatérskými bunkrology. Byla několikrát znovu vydána a její význam potvrzovali narátoři v rozhovorech.

Další informace o osudech československého opevnění až do současnosti jsem dále čerpala z další bunkrologické literatury, jejímiž autory jsou amatéři, v převážné míře členové KVH Praha. Výjimkou je pouze profesionální historik PhDr. Eduard Stehlík a prezident klubu PhDr. Vladimír Kupka, Ph.D. Přínosná pro mě byla především publikace „Pevnosti a opevnění v Čechách, na Moravě a ve Slezsku“,<sup>9/</sup> na které se oba podíleli jako spoluautoři.

Úvod empirické části je věnován počátkům vzniku občanských aktivit v bádání o opevnění. Informace o nich jsem získávala jednak z klubových zpravodajů, dále z bunkrologické literatury a také z webových stránek Klubu vojenské historie Praha,<sup>10/</sup> která je rozčleněna na veřejnou a neveřejnou část, určenou pouze pro členy klubu. Webové stránky, určené veřejnosti, obsahují historii klubu a popis jeho činnosti, formulář přihlášky do klubu, stanovy klubu, rozsáhlou bibliografii o opevnění, odkazy na další internetové stránky o opevnění, fotografie z klubových akcí a informace o klubovém srubu R.S 74 Na Holém. Přínosná pro mě byla rovněž bibliografie o opevnění, která je vedena od titulů z roku 1922 až do současnosti a obsahuje nejen publikace, ale i články v novinách a časopisech o opevnění. Další významným pramenem byly klubové zpravodaje, které se nazývají Občasné informační nepravidelníky, které obsahují veškeré informace o klubu a jeho akcích. První zpravodaj vyšel v lednu 1982. V této části diplomové práce jsem také použila knihu PhDr. E. Stehlíka „Lexikon těžkých objektů z let 1935-1938“<sup>11/</sup>, kde její autor popisuje počátky bádání bunkrologů v terénu a první poznatky o opevnění, nalezené v archivech, které byly klíčové pro další objevování čs. předválečného opevnění.

8/ ARON, Lubomír a kol. *Československé opevnění 1935-1938*. Náchod: FORTprint a Okresní muzeum v Náchodě, 1998.

9/ KUPKA, Vladimír, ČTVERÁK, Vladimír, DURDÍK, Tomáš, LUTOVSKÝ, Michal, STEHLÍK, Eduard. *Pevnosti a opevnění v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri. 2002.

10/ Oficiální webové stránky KVH Praha [www.kvh-praha.cz](http://www.kvh-praha.cz)

11/ STEHLÍK, Eduard a kol. *Lexikon těžkých objektů československého opevnění z let 1935-38*. Ing. Jan ŠKODA – FORTprint, Dvůr Králové 2001

## 2. OSUDY ČESKOSLOVENSKÉHO PŘEDVÁLEČNÉHO OPEVNĚNÍ (teoreticko-historická část)

### 2.1. Ohrožení Československa

„Prakticky okamžitě po uchopení moci systematicky a skoky, nikoliv jen kroky, stále otevřeněji upevňoval Hitler bezohledně nacistickou diktaturu v zemi a tajně i veřejně zbrojil, ač nesměl, ale přes všechna halasná tvrzení o mírových úmyslech i činy stupňoval zahraniční agresivitu Německa. Směrem na východ především.“<sup>12/</sup> Možnost napadení naší republiky nacistickým Německem se stávala stále více reálnější. „Československo bylo mezi prvními, kteří museli být ohroženi. Bylo soused a stát v historických rozměrech právě zrozeným, podstatná část jeho minulosti bylo spojena se staletým soužitím s Němci, a to po všech stránkách – hospodářské, státně politické, sociální i kulturní. Část jeho země byla národnostně promíšená; někdy nebylo ani možné sídla obou národů od sebe oddělit. Navíc právě pro poslední „dlouhé“ (devatenácté) století, spojené s existencí habsburské monarchie, byla příznačná narůstající nadvláda Němců nad Čechy i uvnitř Českých zemí. Češi se z ní s většími úspěchy vymaňovali až v posledních necelých padesáti letech mocnářství. České území se jako ze tří stran Němci obklopený poloostrov zakusovalo do území dvou německých států, Německa a Rakouska. Zaměřit agresi na Československo bylo proto jedno z nejpřirozenějších nacistických řešení.“<sup>13/</sup>

### 2.2. Přípravy k obraně Československa

#### 2.2.1. Výchozí situace

„Československá republika vznikla v říjnu 1918 jako stát s mimořádně nepříznivou strategickou polohou. Při rozloze 140 508 km<sup>2</sup> měřily její hranice takřka neuvěřitelných 4 120 km, přičemž její neúnosná délka byla navíc ještě zvýrazněna protáhlým tvarem státního území. Podélná osa republiky dosahovala 936 km, její průměrná šířka se pohybovala od 270 do 150 km, na Podkarpatské Rusi pak dokonce klesala na pouhých 40 km. Československo navíc hraničilo se státy, které vůči nám měly územní požadavky a proti případnému útoku musela být proto zabezpečena nejen hranice s Německem a Maďarskem, ale od druhé poloviny třicátých let dokonce i s Polskem. Nechráněných mohlo zůstat pouze 200 km našich společných hranic s malodohodovým Rumunskem.“<sup>14/</sup>

---

12/ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938). Díl třetí O přežití a o život (1936-1938)*. Praha: Libri. 2003, str. 447

13/ tamtéž, str. 448

14/ KUPKA, Vladimír, ČTVERÁK, Vladimír, DURDÍK, Tomáš, LUTOVSKÝ, Michal, STEHLÍK, Eduard. *Pevnosti a opevnění v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri. 2002, str. 268

„Přírodní podmínky nám z vojenského hlediska obranu příliš neusnadňovaly. Bylo sice možné využít horská pásma na severu, západě a jihozápadě státu – Karpaty, Vysoké Tatry, Beskydy, Jeseníky, Orlické a Krušné Hory, Krkonoše a Šumavu, avšak jižní hranice byla většinou otevřená, nepřehrazená žádnými přírodními překážkami. Výjimku tvořilo přibližně 70 km toku řek Moravy a Dyje, na Slovensku pak v délce 180 km Dunaj. Uvedené přírodní překážky sice nebyly pro moderní armády dvacátého století nepřekonatelné, ale nevelký počet průsmyků v horském terénu a vhodných přechodů přes vodní toky umožňoval k jejich obraně soustředit poměrně malé síly a úspěšně je bránit.“<sup>15/</sup>

### 2.2.2. Nová orientace obranného systému Československa

„Obranný systém Československa však od počátku jeho konstrukce nebyl orientován ani tolik na západ, tj. především na Německo, ale na Rakousko a hlavně Maďarsko, proti nebezpečí habsburské restaurace. Právě tato branná koncepce byla rozhodujícím a posléze jediným jednotícím prvkem mocenského uskupení, jemuž stálo Československo v čele, Malé dohody.“<sup>16/</sup> „Habsburci se také plánu na restauraci nevzdali a dvakrát se o ni přímo pokusili.“<sup>17/</sup> Tehdy také převládala ve společnosti pacifistická atmosféra, v armádě byla odsouvána všechna rozhodnutí a změny, jež by vedly k nápravě. Armáda se v této pacifistické atmosféře netěšila dobré pověsti a její prestiž byla nízká. Právě v době, kdy se situace zostřovala, byl snížen branný rozpočet.“<sup>18/</sup> Situace v ČSR týkající se bezpečnosti byla v době počínajícího ohrožení mimořádně nepříznivá a zvrátit tuto situaci a připravit zemi na obranu vyžadovalo provést nezbytná opatření.

### 2.2.3. Významná opatření na zvýšení obranyschopnosti republiky

„V lednu 1933 dosáhl Adolf Hitler v Německu absolutní moc a definitivně také selhala Ženevská jednání o odzbrojení v červenci 1932. Německo vystoupilo ze Společnosti národů, zavedlo všeobecnou brannou povinnost a zahájilo reorganizaci německé armády. Představitelům československé armády začalo být postupem času jasné, že musí v dohledné době počítat s válečným konfliktem, v němž se s největší pravděpodobností střetnou právě s německou armádou. Československo totiž poskytovalo nejen dobrou materiální základnu, ale vzhledem ke své poloze bylo i vhodným nástupovým prostorem k dalším výbojům.“<sup>19/</sup>

<sup>15/</sup> KUPKA, Vladimír, ČTVERÁK, Vladimír, DURDÍK, Tomáš, LUTOVSKÝ, Michal, STEHLÍK Eduard. *Pevnosti a opevnění v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri. 2002, str. 268

<sup>16/</sup> KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938). Díl třetí O přežití a o život (1936-1938)*. Praha: Libri. 2003, str. 448

<sup>17/</sup> tamtéž, str. 449

<sup>18/</sup> tamtéž, str. 451

<sup>19/</sup> KUPKA, V a kol. *Pevnosti a opevnění v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri. 2002, str. 268

„Mašinerie státních opatření se rozjela v roce 1934. Na řadu přišly personální změny. Náčelník generálního štábu armádní generál Jan Syrový byl převelen na místo generálního inspektora ČSA. Na uvolněný post po Syrovém byl jmenován energický armádní generál Ludvík Krejčí s pevnou představou o rekonstrukci armády.“<sup>20/</sup> „Ten především usiloval o zavedení dvouleté prezenční služby, neboť si uvědomoval, že je základním předpokladem pro zvýšení bojeschopnosti armády. Její prosazení však nebylo jednoduché. Toto prodloužení bylo schváleno zákonem čís. 267/34 S.z.a.n. z 19. prosince 1934.“<sup>21/</sup>

Roku 1936 byl přijat zásadně významný Zákon o obraně státu. 23. dubna 1936 byly ustaveny jednotky Stráže obrany státu (SOS), skládající se z policie, četnictva, finanční stráže, vojáků a dobrovolníků). Byly rozšířeny vojenské pravomoci prezidenta republiky jako vrchního velitele armády.<sup>22/</sup>

#### 2.2.4. Realizace výstavby opevnění

Možnosti obrany Československa byly tedy dány jeho strategickou polohou a tvarem, vztahy se sousedícími státy, možností pomoci možných spojenců a především ekonomickou úrovní a lidským potenciálem československé první republiky. Tyto posledně dva jmenované faktory určovaly rozsah nutné reorganizace československé armády v případě napadení nepřitelem. Cesta k rozhodnutí, jakým způsobem se nejefektivněji bránit nepříteli, však nebyla jednoduchá a ani přímočará a v průběhu času se rozhodnutí měnila.

„Prvotní a skutečně rozhodující podnět k opevňování na domácí půdě nevznikl v kruzích československého Hlavního štábu, ale ve spojenecké Francii.“<sup>23/</sup>

„Varianta opevňování nebyla v Československu neznámá. Fortifikace náležely k paletě témat, jimiž se teoreticky zabývali domácí vojenští odborníci. Reorganizační úsilí v oblasti struktur a úkolů válečné armády však s fortifikacemi ještě na počátku roku 1934 nepočítalo. Když se Armádní poradní sbor na přelomu let 1933 a 1934 věnoval definitivním konceptům úprav válečné armády, o možnosti opevňovat se nikdo z rozhodujících činitelů nezmínil. Československá armáda měla podle tehdejších rozhodnutí bojovat klasicky bez zakotvení části sil v opevněních stálého typu.“<sup>24/</sup>

---

20/ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938). Díl třetí O přežití a o život (1936-1938)*. Praha: Libri. 2003, str. 452

21/ STRAKA, Karel. *Československá armáda, pilíř obrany státu z let 1932-1939*. Praha: Ministerstvo obrany ČR – AVIS. 2007, str. 43

22/ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938). Díl třetí O přežití a o život (1936-1938)*. Praha: Libri. 2003, str. 453

23/ STRAKA, Karel. *Československá armáda, pilíř obrany státu z let 1932-1939*. Praha: Ministerstvo obrany ČR – AVIS. 2007, str. 70

24/ tamtéž, str. 70

### 2.2.5. Francouzský vliv

„26. ledna 1934 došlo k uzavření německo-polské deklarace o neútočení a československý Hlavní štáb se obával možnosti, že tuto deklaraci doplňuje tajná vojenská konvence a nebylo tedy jasné, jak by se Polsko zachovalo v případě německého útoku na Československo. Hlavní štáb proto začal vybízet francouzský generální štáb k výměně názorů o nejnovější politické situaci v Evropě a ke spolupráci v oblasti přípravy válečných plánů. Francouzská vojenská místa si po vzniku německo-polské deklarace uvědomovala, že se k československé iniciativě nemohou postavit zády a ztratit dalšího z východních spojenců.“<sup>25/</sup> „Francouzský Generální štáb hodnotil Československo jako člena francouzského aliančního systému, který se k vývoji v Evropě stavěl nejaktivněji ve smyslu obrany vůči revizionismu a expanzi nacistické totality.“<sup>26/</sup>

„11. a 12. června dochází, po přísně utajovaných kontaktech, k pařížskému konzultačnímu setkání, jehož se zúčastnili náčelníci štábů obou spojeneckých států, kteří byli doprovázeni přednosty operačních a zpravodajských oddělení. Delegace z Československa objasnila podstatu operačního plánu a jeho variant, z čehož vyplynul fakt, že Hlavní štáb počítal s ústupem z prostoru českých zemí. Tento způsob obrany se francouzské straně nejevil jako vhodný, a to především z toho důvodu, že oslaboval cenu československé defenzivy pro vlastní francouzské záměry pro boj s Němci. Československým představitelům bylo zdůrazněno, že na hodnotě obrany prostoru českých zemí, která měla vázat množství německých sil, závisí zdar v počátcích akcí na francouzsko-německé frontě. Proto Francouzi trvali na pevnější a delší obraně v Čechách a na Moravě než Hlavní štáb československé armády původně předpokládal. Československá delegace v čele s generálem L. Krejčím pod francouzským vlivem akceptovala nutnost neustupovat z Čech, především ze západní části, bez úporného boje. Současně Krejčí ale upozornil na fakt, že obrana Čech závisí na dostatku sil k obraně Moravsko-slezské brány na severu a jižních úseků hranic proti rozdělení republiky na dvě části v jejích nejužších místech. Hlavní štáb se podle pařížských vyjádření obával příliš mělkého rozptylu sil podél dlouhých státních hranic s Německem a Rakouskem. Francouzský Generální štáb nabídnul československé delegaci při červnových jednáních v roce 1934 řešení – zajistit strategicky nejvýznamnější úseky hranic stálým opevněním. Francouzi tehdy zároveň přislíbili technickou pomoc při jeho realizaci.“<sup>27/</sup>

---

25/ STRAKA, Karel. *Československá armáda, pilíř obrany státu z let 1932-1939*. Praha:

Ministerstvo obrany ČR – AVIS. 2007, str. 70

26/ tamtéž, str. 71

27/ tamtéž, str. 71

Pařížská jednání z června 1934, která byla mimořádně silně utajovaná, měla rozhodující význam pro výstavbu stálého opevnění na území Československé republiky.<sup>28/</sup>

„Uvedená fakta tvoří doklad o tom, že francouzský vliv na československé odhodlání opevňovat území republiky skutečně existoval, ale nelze jej interpretovat jako indoktrinaci statickou teorií. Názory francouzských špiček je možné označit za realistické. Sám fakt, že reprezentanti francouzského velení považovali za vhodné opevnit jen menší, ale významnou část hranic, svědčí o tom, že na ostatních úsecích počítali s pružnou obranou.“<sup>29/</sup>

Těmito doporučeními, které nám francouzská strana předkládala, se ovšem sama neřídila, jak ukázal průběh událostí po napadení Francie Německem v r. 1940. „Německá armáda tehdy realizovala modifikovanou a zvětšenou formu Schlieffenova plánu z 1. světové války a do Francie pronikla ze severu obchvatem přes Belgie a jižní Nizozemí, přičemž prolomila slabá postavení prodloužené Nové linie. Opevnění Maginotovy linie u Sary či St. Avoldu byla nepřítelům dobyta teprve tehdy, když odsud byly odvolány polní jednotky, bránící až do té doby mezilehlé prostory mezi pevnostními objekty. Ani objekty v severních Vogézách neměly šanci bez podpory mezilehlých polních jednotek a dělostřelectva zadržet nepřítel, který překvapivě prošel pohořím Vogézy, jež bylo považováno francouzským velením za neprůchodné pro větší a mechanizované svazky. Avšak tam, kde bylo k dispozici tvrzové dělostřelectvo, které podporovalo svou palbou obranu mezilehlých objektů, tam se podařilo nepřátelskému průlomů zabránit. Objekty, které byly takto chráněny, byly nepříteli předávány teprve v týdnech po skončení bojů a podpisu kapitulace Francie. Zkušenosti z těchto bojů prokázaly, že tam, kde byla Maginotova linie solidně vybudovaná a její pevnostní objekty byly podporovány dělostřeleckou palbou, případně i dalšími polními jednotkami, mohla odolat všem útokům nepřítelů jak frontálním, tak i z týlu.“<sup>30/</sup> Průběh těchto bojů jednoznačně ukazuje, že samotné opevnění není při obraně samospasitelné, účinně zadržuje nepřítel jen v případě podpory mechanizovaných jednotek. Francouzská armáda se však spoléhala většinou jen na statickou obranu své mohutné, ale nedobudované Maginotovy linie.

„V podmínkách Československa fortifikace nebyly nikdy považovány za samostatný a samospasitelný faktor. Tvořily jen prostředek, který měla polní armáda oživit a vytvořit tak odolnou bariéru, jejíž odpor by na sebe vázal a vyčerpával síly německých útočníků, které by jinam mohly snáze porazit čs. branné síly a pak se obrátit proti Francii. Hlavní štáb tak

---

28/ STRAKA, Karel. *Československá armáda, pilíř obrany státu z let 1932-1939*. Praha: Ministerstvo obrany ČR – AVIS. 2007, str. 71

29/ tamtéž, str. 72

30/ KUPKA, Vladimír. *Průvodce po Maginotově linii*. Dvůr Králové: FORTprint. 1997, str. 50,51

postupoval v souladu s požadavky generálního štábu francouzské armády, vyjádřenými na pařížském jednání z června 1934.“<sup>31/</sup>

„V užším smyslu, ale stále ve strategickém rozměru, mělo stálé opevnění odvrátit nebezpečí náhlého úderu, který by znemožnil mobilizaci a nástup vojsk krytu i manévru. Z tohoto faktu vyplývala snaha chránit opevněním strategicky významné komunikace, které spojovaly západní a východní oblasti státu, a klíčové mobilizační základny.“<sup>32/</sup>

„Charakter moderní války, který se vytvářel v lokálních konfliktech 30. let, ale pozemní obranu středisek ve strategické hloubce republiky problematizoval prudkým rozvojem německých leteckých sil, jejichž strategický dosah a schopnost ničit cíle v zázemí se od roku rychle zvětšovala. Opevnění mělo polní armádě pomoci naplnit úkol čs. sil v koaliční válce, tedy vydržet co nejdéle na co největší části vlastního území do zásahu spojenců. Bojeschopnost armády měla být uchována pro další úkoly v aliančním společenství.“<sup>33/</sup>

#### 2.2.6. Zahájení výstavby opevnění

Rozhodnutí o výstavbě stálého opevnění bylo tedy významně ovlivněno naším tehdejším spojencem Francií. „Jakmile bylo rozhodnuto o stavbě opevnění, zahájil hlavní štáb neprodleně potřebné přípravy. V létě roku 1934 byla zaslána malá skupina čs. vojenských odborníků na prohlídku Maginotovy linie ve Francii, na podzim téhož roku provedl náčelník hlavního štábu generál Krejčí průzkum trasy opevnění na Ostravsku a do léta 1935 byly vypracovány stavební plány. V říjnu 1935 byl zadán k výstavbě první úsek těžkého opevnění u Bohumína a dne 22. prosince 1935 byl jako první vybetonován pěchotní srub MO-S8. Od července 1936 byly betonovány i lehké objekty.“<sup>34/</sup>

„Pro ověření správné konstrukce pevnostních staveb, technologie výroby železobetonu a pro výcvik osádek byla vybudována řada zkušebních a cvičných objektů jak těžkého, tak zejména lehkého opevnění. Byly to výcvikové prostory v Brdech, u Milovic a u Vyškova a na dělostřelecké střelnici v Jincích.“<sup>35/</sup>

---

31/ STRAKA, Karel. *Československá armáda, pilíř obrany státu z let 1932-1939*. Praha: Ministerstvo obrany ČR – AVIS. 2007, str. 74

32/ tamtéž, str. 74

33/ tamtéž, str. 74, 75

34/ ARON, Lubomír a kol. *Československé opevnění 1935-1938*. Náchod: FORTprint a Okresní muzeum v Náchodě, 1998, str. 10

35/ tamtéž, str. 10



### 2.2.7. Řízení výstavby

K řízení opevňovacích prací byla dne 20. března 1935 ustanovena Rada pro opevňování, která navrhovala Nejvyšší radě obrany státu prostory, jež bylo třeba opevnit, způsob opevnění a pořadí naléhavosti. Jako výkonný orgán bylo téhož dne zřízeno Ředitelství opevňovacích prací (ŘOP), které stanovovalo přesný průběh opevněných tras včetně jejich podrobného řešení, vypracovávalo technické směrnice a všeobecně řídilo realizaci plánů. Pro řízení konkrétní výstavby těžkého opevnění byla vytvořena ženíjní skupinová velitelství (dále ŽSV), tvořící součást ŘOP. Důstojníci ŽSV prováděli v terénu podrobnou rekognoskaci a všechny druhy vyměřovacích prací. Dále zajišťovali realizaci plánů v terénu – podíleli se na vyhlašování soutěží pro stavební firmy, objednávali a přejímali materiál, vedli technickou a ekonomickou dokumentaci stavby a celkově dozírali na kvalitu prováděných prací. Každé ŽSV řídilo v terénu výstavbu několika podúseků těžkého opevnění a ročně bylo schopno zajistit betonáž asi dvaceti objektů.<sup>36/</sup>

Samotné stavební práce byly svěřeny civilním firmám, pro které vojsko zajišťovalo úplnou projektovou dokumentaci a dodávky cementu, armovacího železa a veškerých speciálních součástí (střílen, granátových skluzů, periskopových trubek, dveří atd.). Běžný materiál jako písek, normalizované výrobky, řezivo a podobně si zajišťoval podnikatel.<sup>37/</sup>

### 2.2.8. Opevňovací programy

Výstavba čs. opevnění se po počátečních improvizacích řídila postupně třemi základními programy. Shodou okolností byl každý z těchto programů změněn dříve, než mohl být ve větší míře realizován.<sup>38/</sup>

První opevňovací program byl schválen poradou ŘOP dne 12. 12. 1935 a předpokládal výstavbu několika souvislých úseků těžkého opevnění v pěti etapách.<sup>39/</sup>

Druhý program schválila vláda republiky 5. června 1936. Program předpokládal výstavbu souvislého opevnění kolem celé státní hranice, rozčleněnou do čtyř etap. Mimo těžké opevnění připravovala armáda od jara 1936 budování pevnůstek v Orlických horách. Proto, když v létě rozhodla vláda zahájit budování opevnění současně najednou ve všech hraničních úsecích, byla armáda schopna ihned uposlechnout a do zimy byly vybetonovány lehké objekty v mnoha úsecích pohraničí Čech a Morava i na pražské čáře.<sup>40/</sup>

---

36/ ARON, Lubomír a kol. *Československé opevnění 1935-1938*. Náchod: FORTprint a Okresní muzeum v Náchodě, 1998, str. 11,12

37/ tamtéž, str. 12

38/ tamtéž, str. 12

39/ tamtéž, str. 12

40/ tamtéž, str. 12,13

Koncem roku 1936 byly vyhodnoceny poznatky z dosavadní výstavby a jejich výsledkem bylo vyprojektování nového modernějšího typu lehké pevnůstky s označením lehký objekt vzor 37, jehož výstavba byla ihned zahájena a vzhledem k unifikaci pevnůstek stavební práce postupovaly velice rychle.<sup>41/</sup>

Třetí program výstavby, známý jako „Husárkův konečný program“ z 9. listopadu 1937 již respektoval nové pojetí. Zdůraznil, že se hlavní prvkem pevnostní soustavy staly dva sledy lehkých objektů, zpevnění v důležitých prostorech předsunutými těžkými objekty. Souvislé pásmo těžkého opevnění mělo být vybudováno prakticky pouze na trase Odra – Krkonoše, nesouvislé těžké uzávěry měly postupně vyztužit obranu prakticky podél celé ohrožené hranice státu včetně pražské čáry a druhého postavení na severu státu.<sup>42/</sup> Tyto uzávěry se však z důvodů odstoupení pohraničí po Mnichovské dohodě v září 1938 nestihly vybudovat. Pokud by do budování opevnění nezasáhla tato událost, tak podle odhadu gen. Husárka by si realizace programu měla vyžádat stavbu 1.276 těžkých a 15.463 lehkých objektů. Program měl být realizován postupně vy čtyřech etapách, už koncem roku 1939 však mělo mít opevnění značnou bojovou hodnotu a plnit základní úkoly na něj kladené.

V I. etapě se předpokládalo vybudování:

prvního postavení na severním válčišti od Odry po Labe, předmostí Bratislavy a opevnění mostů v Komárně, Parkáni (Štúrovu) a Čopu;

- celého programu výstavby lehkého opevnění;
- překážek na severním válčišti, pražské čáře a na jižním Slovensku.

Ve II. etapě (v letech 1941 – 1945) měly být vybudovány těžké uzávěry v západních Čechách, před pražskou čarou a na jižním Slovensku.

Ve III. etapě (po roce 1946) měly být vybudovány těžké uzávěry na jižní Moravě a na druhém postavení severního válčiště.

V poslední IV. etapě měla být opevněna hranice proti Polsku.

Náčelník hlavního štábu gen. Krejčí schválil program s určitými odchylkami dne 22. 12. 1937.<sup>43/</sup>

Krátce po přijetí konečného opevňovacího programu se radikálně změnila strategická situace Československa a program musel být příslušně revidován. Dne 12. března 1938 obsadilo Německo do té doby neutrální Rakousko. Ještě téhož dne se sešla na Ředitelství opevňovacích prací porada, která rozhodla o nejbližších opatřeních v oblasti výstavby

---

41/ ARON, Lubomír a kol. *Československé opevnění 1935-1938*. Náchod: FORTprint a Okresní muzeum v Náchodě, 1998, str. 13

42/ tamtéž, str. 13

43/ tamtéž, str. 13

opevnění. Hlavní úsilí mělo nyní směřovat (mimo čáry Odry – Krkonoše) k opevnění jižní Moravy a jižních Čech. Naproti tomu bylo upuštěno od delší obrany západního pohraničí Čech.<sup>44/</sup>

Pro celý program výstavby opevnění bylo vládou uvolněno 10 miliard 14 milionů Kč, osádku mělo tvořit téměř 100 tisíc mužů ve 42 pevnostních praporech.<sup>45/</sup>

#### 2.2.9. Stav budování čs. opevnění k 30. 9. 1938

Přestože budování našeho pohraničního opevnění pokračovalo v průběhu roku 1938 obrovským tempem, nebylo v době Mnichova ani zdaleka dokončeno. Přijetí mnichovského diktátu v září 1938 a následné odstoupení našich pohraničních území i s pevnostními objekty Německu zastavilo totiž výstavbu československého opevnění v době jejího největšího rozmachu. Přesto se do září 1938 podařilo na severních hranicích republiky mezi Bohumínem a Žaclěmem u Trutnova stavebně dokončit 209 izolovaných pěchotních srubů, 34 tvrzových objektů a dvě samostatné dělostřelecké pozorovatelné. Šest pěchotních srubů bylo vybudováno mezi Šatovem a Mikulovem na jižní Moravě, osm dalších na bratislavské Petržalce a tři izolované pěchotní sruby byly dokončeny u Komárna. V ČSR se tak v letech 1935-38 podařilo vybudovat 262 objektů těžkého opevnění (nepočítáme-li v to nejrůznější cvičné a zkušební objekty). Srovnáme-li tento údaj s plánovaným počtem těžkých objektů uvedeným v „Husárkově programu“ z listopadu 1937, zjistíme, že zbývalo postavit 1 014 srubů, a to jak izolovaných, tak i v rámci tvrzí. Dokončit se tedy podařilo necelých 21 % objektů. Z původně plánovaných 15 dělostřeleckých tvrzí bylo do září 1938 vybudováno pouhých pět, tedy přibližně 33 %. Z plánovaných 15 463 objektů lehkého opevnění se podařilo stavebně dokončit necelých 10 000, tedy zhruba dvě třetiny.<sup>46/</sup> Opevnění však nebylo jen stavebně nedokončeno, ale chybělo na něm i další vybavení a to především speciální druhy dělostřeleckých zbraní, jejichž vývoj vyžadoval delší čas.<sup>47/</sup> I přes tyto závažné nedostatky však mělo československé opevnění v září 1938 nezanedbatelnou bojovou hodnotu a německému vrchnímu velení dělalo vážné starosti. Jeho obráncům, stejně jako celé československé armádě však na podzim 1938 nebyla dána možnost bojovat.<sup>48/</sup>

---

44/ ARON, Lubomír a kol. *Československé opevnění 1935-1938*. Náchod: FORTprint a Okresní muzeum v Náchodě, 1998, str. 13,16

45/ tamtéž, str. 19

46/ KUPKA, V a kol. *Pevnosti a opevnění v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri. 2002, str. 414, 415

47/ STEHLÍK, Eduard. *Lexikon tvrzí československého opevnění z let 1935 – 1938*. Dvůr Králové: Ing. Jan ŠKODA - FORTprint. 1996, str. 70

48/ KUPKA, V a kol. *Pevnosti a opevnění v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri. 2002, str. 414, 415

## 2.3. Další osudy československého opevnění

### 2.3.1. Opevnění po odstoupení pohraničí v září 1938

Po podepsání Mnichovské dohody, kdy Československo muselo postoupit Německu oblasti obývané převážně německým obyvatelstvem, se naprostá většina československých pevnostních objektů ocitla na nepřátelském území. Podařilo se pouze evakuovat veškeré vybavení z opevnění. „Tato evakuace byla součástí německo-českého ujednání po mnichovské dohodě. Němci ovšem stanovili pro tuto činnost šibeniční termín – pouhých 8 dní od 1.10.1938. Na demontážní práce nesmělo být nasazeno více než 100 civilních specialistů od výrobců pevnostní výzbroje a vybavení. I přes toto nesmírně krátké časové období se podařilo všechno z čs. opevnění evakuovat. Na zabraném území nezůstalo nic než beton a do něj pevně zabudované kovové části.“<sup>49/</sup> Naše opuštěné pěchotní sruby, dělostřelecké tvrze i objekty lehkého opevnění v pohraničí však sloužily německému wehrmachtu jako cvičiště před jeho vítězným tažením západní Evropou.<sup>50/</sup> Po okupaci zbytku ČSR 15. března 1939 se okupanti zmocnili obrovských zásob pevnostního materiálu, jež se v říjnu 1938 osádkám podařilo z objektů evakuovat. Zbraně, technická zařízení i pancéřová bojová stanoviště postupně mizela v německých pevnostních objektech či hutích jako žádaná surovina pro zbrojní průmysl.<sup>50/</sup> Okupanti začali rovněž likvidovat i vnitrozemské příčky a linie lehkých opevnění. Na Pražské čáře, což byla 112 km dlouhá linie lehkého opevnění, která se táhla od Mělníka přes Velvary, Slaný, Smečno, Novou Huť pod Nižborem a Beroun k Hlásné Třebáni, poté přes brdský hřeben ke Slapům n. Vlt., bylo od srpna 1936 do září 1938 vybetonováno celkem 830 pevnostních objektů a vybudováno desítky kilometrů překážkového systému.<sup>51/</sup> Během okupace byla Pražská čára téměř kompletně zničena – válku přečkal pouze jediný objekt vzor 36 a 37 řopíků vzor 37, které ovšem byly většinou znehodnoceny zabetonováním vnitřních prostor.<sup>52/</sup> Tyto objekty nebyly odstřeleny, protože se nacházely v blízkosti obydlí. Velké množství řopíků však bylo podminováno a odstřeleno. Podobným způsobem byly ničeny i další vnitrozemské linie, neboť okupanti se za protektorátu obávali povstání. Tyto linie existovaly pouze jeden rok, v r. 1938 byly vybetonované, v r. 1939 odstřelené. Lépe zachované úseky lehkého opevnění jsou v pohraničí, tedy na území, které muselo

49/ KUPKA, Vladimír, FRANCEV, Vladimír, FUCHS, Jiří. *Československý 4 cm pevnostní kanon vz. 36 a jeho osudy*. Dvůr Králové: FORTprint. a Náchod: Mgr. Aleš Horák, 2003, str. 42

50/ KUPKA, V a kol. *Pevnosti a opevnění v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri. 2002, str. 414, 415

51/ LÁŠEK, Radan. *Opevnění z let 1936 – 1938 v okolí Prahy*. Praha: Codyprint. 2003, poslední strana obálky knihy

52/ tamtéž, str. 126

Československo postoupit v září 1938 Německu a kde žilo převážně německé obyvatelstvo. Týká se to však pouze lehkého opevnění, tvrze a pěchotní sruby byly i v pohraničí ničeny zkušebním postřelováním německými kanóny. Jako příklad můžeme uvést tvrz Haničku v Orlických horách, která byla v průběhu roku 1940 podrobena intenzivnímu ničení německých dělostřelectvem a ženijním vojskem (zkoušena byla především odolnost železobetonových stěn, okrajově pak odolnost pancířů). Ušetřen zůstal např. pouze jediný objekt Haničky pro nepříznivé palebné postavení. Tvrze Haničky si všimlo i německé „Luftwaffe“, které si za svůj cíl vybralo jeden z objektů tvrze. Při bombardování tohoto objektu šlo především o přesnost zásahů, než účinek leteckých pum. Ani jedna střela ze zhruba tří desítek svržených pum střešní konstrukci nezasáhla.<sup>53/</sup>

### 2.3.2. Opevnění po r. 1945

Po druhé světové válce sice nastal mír, ale Evropa byla velice krátce poté rozdělena. Výsledkem války byl vznik dvou zájmových sfér velmocí – jedna část patřila do sféry vlivu USA, druhá do sféry vlivu SSSR, čímž se mezinárodní situace brzy vyhrotila a „bipolární“ svět šel od „horké“ války k válce „studené. Naše země se ocitla v kritickém prostoru, kde se chystal střet dvou světů jak ideologický, tak válečný. Součástí příprav na konfrontaci bylo vybudování skutečné železné opony v děsivé podobě drátěného plotu nabitého vysokým napětím, ostnatých drátů, signálních stěn, strážních věží, zátarasů a zabijáckých psů – prostředků, které měly bránit útěku obyvatelstva z totalitních režimů i pronikání nepřátelských agentů na naše území. Bylo jasné, že železná opona v této podobě nemůže očekávaný útok ze západu zadržet, a proto za nejvyššího utajení vznikala paralelně s železnou oponou další bariéra, tentokrát betonová. Československé předválečné opevnění se po úpravách stalo součástí výše zmíněné bariéry, chránící komunistický režim. Kromě úprav a vybavení stávajících opevnění z let 1936-1938 byly v letech 1952–1964 budovány tisíce nových objektů, které kopírovaly průběh železné opony od Nových hradů v jižních Čechách až po hranice u Aše. Systém poválečných opevnění byl budován velmi důmyslně a v důsledku mnoha opatření se ho zcela podařilo utajit nejen před zpravodajskými službami v Německu, ale prakticky před téměř celým českým národem. Ani v současné době, dvacet let po pádu železné opony, není problematika poválečných osudů opevnění zdokumentována.<sup>54/</sup>

---

53/ NOVÁK, Jiří. *Dělostřelecká tvrz „Hanička“*. Jablonné nad Orlicí: Jiří Novák. 2003, str.26

54/ DUBÁNEK, Martin, LAKOSIL, Jan, MINAŘÍK, Pavel: *Utajená obrana železné opony*.

*Československé opevnění 1945-1964*. Praha: Mladá fronta. 2008, str. 11

Tragický osud československého opevnění byl tedy završen tou nejsmutnější kapitolou, kdy v konečném důsledku předválečné opevnění podporovalo totalitní režim a společně s kilometry elektrických drátů znemožňovalo kontakty se západními státy, utužovalo izolaci a přispívalo ke kulturní i ekonomické stagnaci země.<sup>55/</sup>

V souvislosti s poválečnými osudy čs. opevnění je třeba také zmínit, že v šedesátých letech minulého století zavítal do Orlických hor Národní podnik Kovošrot, který vytrhával z těžkých objektů a tvrzí pancéřové zvony a kopule.<sup>56/</sup> Dokončil tak v podstatě na opevnění dílo zkázy, které za války započali němečtí okupanti. Zcela nepoškozených objektů těžkého opevnění od té doby do dneška zůstalo zcela mizivé množství. O činnosti národního podniku Kovošrot v souvislosti s ničením opevnění se však ví jen velice málo a nikdo se tomuto tématu podrobněji dosud nevěnoval. Patrně také z toho důvodu, že o těchto aktivitách zřejmě neexistují ani žádné archivní materiály.

### **3. OPEVNĚNÍ JAKO PŘEDMĚT BĀDÁNÍ AMATĚRSKÝCH NADŠENCŮ (empirická část)**

#### **3.1. Vznik občanských aktivit v souvislosti s čs. předválečným opevněním**

##### **3.1.1. Linie Odra - Krkonoše**

Po druhé světové válce bylo čs. předválečné opevnění na hranicích se západními zeměmi Rakouskem a Německem součástí železné opony a tím bylo pro veřejnost nepřístupné. Jiná situace byla na hranicích s tehdejší Polskou lidově demokratickou republikou na naší severní hranici, v r. 1938 to byla hranice s Německem. Byla zde vybudována tzv. linie Odra – Krkonoše, což byl pás nejsilnějšího, v podstatě souvislého opevnění od Bohumína až k Žaclěři u Trutnova, který se z velké části do září 1938 podařilo vybudovat. „V letech 1946 – 1949 zde proběhlo vyčištění pěchotních srubů a jejich uzavření pomocí modifikovaných mřížových vrat, lokální úpravy několika objektů lze považovat za pouhou epizodu. V roce 1953 byly objekty dokonce vyhodnoceny jako nepotřebné a národní podnik Kovošrot dostal povolení k sešrotování části pancéřových zvonů. S výjimkou tvrze Bouda neproběhly až do roku 1956 žádné podstatné úpravy československých dělostřeleckých tvrzí. Teprve od roku 1956 armáda využívala jako odolné sklady dělostřelecké tvrze Smolkov, Hůrka a Adam. V letech 1975 – 1995 využívalo ministerstvo vnitra ještě tvrz Hanička, kterou přestavělo do podoby chráněného pracoviště pod názvem KAHAN. Několik dalších objektů bylo využito pro spojovací účely

---

55/ DUBĀNEK, Martin, LAKOSIL, Jan, MINAŘÍK, Pavel: *Utajená obrana železné opony. Československé opevnění 1945-1964*. Praha: Mladá fronta. 2008, str. 12

56/ NOVĀK, Jiří. *Dělostřelecká tvrz „Hanička“*. Jablonné nad Orlicí: Jiří Novák. 2003, str.27

v rámci akce KAHAN III (N-S 71 „V sedle“), nebo sloužilo civilní obraně (N – S 84, MO - S 3, K – S 14)“.<sup>57/</sup>

O těchto akcích však většina občanů republiky až na výjimky neměla tušení. Předválečné opevnění zůstávalo zcela na okraji zájmu nejenom laiků, ale i profesionálních vojenských historiků. O tyto stavby se však začínali zajímat nadšenci, kteří přímo v terénu objevovali objekty opevnění a začínali o nich získávat informace. Posléze se sdružili do společnosti, jež jim umožnila vzájemný kontakt a prohlubování znalostí v této oblasti.<sup>58/</sup> Toto bádání v terénu předcházelo bádání v archivech, které bylo tehdejší době prakticky nemožné.

### 3.1.2. Počátky bádání amatérských zájemců o čs. předválečném opevnění

Bádání bunkrologických nadšenců začalo ještě před oficiálním vznikem klubu v r. 1979. Jak dokládají vzpomínky narátorů, tak v polovině 70. let minulého století se na svých cestách po opevnění začali setkávat lidé, kteří měli hluboký zájem o poznání opevnění a tento zájem nekončil jen prohlídkou řopíku nebo objektu těžkého opevnění. Československé předválečné opevnění byla rozsáhlá a komplikovaná stavba a získat o něm informace vyžadovalo spolupráci a systematický přístup, který posléze vedl k založení Klubu vojenství a historie Praha. Začátky bádání byly ovšem velice obtížné, právě vzhledem k nemožnosti přístupu k archivním materiálům. „K originálnímu materiálu se mohl dostat jen profesní historik, ten si však volbu takového tématu dobře rozmyslel. Psát podrobněji o opevnění znamenalo oslavovat prvorepublikovou armádu, a to bylo v padesátých i první polovině šedesátých let hazardování s vlastní vědeckou budoucností. Proto také v té době žádná monografie věnovaná čs. předmnichovské armádě či dokonce výhradně československému opevnění neexistovala. Doslova zlomečky informací bylo nutné vyhledávat v těch několika málo odborných studiích či dokonce jen novinových článcích, které byly o našem opevnění do té doby publikovány.“<sup>59/</sup> Situace se výrazně zhoršila po srpnu 1968. „Politické uvolnění skončilo a v následujícím období nuceně opustily vědecká pracoviště desítky odborníků, kteří projevíli nesouhlas se sovětskou okupací a „dočasným pobytem vojsk“. Těžce postiženy byly zejména humanitní vědy. Publikované monografie a stati postupně mizely v „zakázaných fondech“ knihoven.“<sup>60/</sup>

---

57/ DUBÁNEK, Martin, LAKOSIL, Jan, MINAŘÍK, Pavel: *Utajená obrana železné opony. Československé opevnění 1945-1964*. Praha: Mladá fronta. 2008, str. 12

58/ Oficiální webové stránky KVH Praha [www.kvh-praha.cz](http://www.kvh-praha.cz)

59// STEHLÍK, Eduard a kol. *Lexikon těžkých objektů československého opevnění z let 1935-38*. Dvůr Králové: Ing. Jan ŠKODA - FORTprint. 2001, str. 7

60/ tamtéž, str. 7

### 3.1.3. Pevnostní objekty jako jediný zdroj informací

V sedmdesátých letech, kdy archivy byly prakticky nedostupné, se jediným zdrojem informací tak staly samy pevnostní objekty, které byly, až na výjimky některých tvrzí a těžkých objektů, většinou volně přístupné. „Z jejich přesného měření bylo možné získat velké množství informací.“<sup>61/</sup> Na tuto dobu terénních průzkumů si s nostalgií vzpomínali někteří oslovení narátoři a zároveň litovali, že toto romantické období již dávno skončilo. „Trávili jsme desítky hodin ve studeném podzemí a poté se zkřehlí vyhřívali na slunci před právě „dokončeným“ objektem. Kdo sám nikdy nepobyl s baterkou, skládacím metrem a úhломěrem v ruce tři, čtyři hodiny v podzemí, nepochopí, o čem právě hovořím. Nepochopí, jak bylo to slunce příjemné a jak krásně hrálo – pokud ovšem zrovna nelilo jako z konve. Však jsme také ne nadarmo začali psímu počasí říkat „bunkrologično“. Vždyť kolikrát se nám stalo, že jsme se během slunného týdne bez mráček těšili na krásný víkend strávený kdesi v horách na pevnostech a místo toho jsme se potáceli lesem od objektu k objektu na kost promoklí a večer sušili své svršky nad ohněm zapáleným přímo na překladišti vchodového objektu na Boudě. Celou tu dobu jsme toužili po jakési knize – příručce, v níž bychom mohli před pevnostním objektem zalistovat a říci: ano, to je objekt typu toho a toho, jmenoval se tak a tak, výzbroj měl takovou a takovou, sloužilo v něm tolik a tolik vojáků a vybetonován byl tehdy a tehdy.“<sup>62/</sup>

### 3.1.4. Klíčové momenty v bádání o čs. předválečném opevnění

„Klíčovým rokem v historii bádání o čs. pohraničním opevnění, který významným způsobem posunul zkoumání pevnostních objektů vpřed, byl rok 1972. Pan Josef Krásný z Opavy objevil v jednom z našich archivů německé „Opevňovací Mapy Československa“ v měřítku 1 : 25 000, vytištěné v roce 1938 na základě údajů zjištěných v rámci rozsáhlé výzvědné činnosti proti Československu. Podle kopií těchto map začal pan Krásný provádět v okolí svého bydliště terénní průzkum pevnostních objektů a v červnu 1972 začal objektům v mapách přidělovat pořadová čísla, namalovaná Němci po obsazení našich pohraničních oblastí na stěny pěchotních srubů. Ta byla ještě velmi dobře čitelná a představovala při vyhledávání srubů v terénu jediné vodítko, které zaručovalo, že člověk žádný objekt nevynechal. V červenci 1972 RNDr. Lubomír Aron učinil naprosto zásadní objev. Při upravování izolovaného pěchotního srubu K-S 25 na základnu, objevil systém číslování střílen a tím i systém číslování pevnostních objektů používaný Ředitelstvím opevňovacích prací.“<sup>63/</sup>

---

61/ STEHLÍK, Eduard a kol. *Lexikon těžkých objektů československého opevnění z let 1935-38.*

Dvůr Králové: Ing. Jan ŠKODA - FORTprint. 2001, str. 8

62/ tamtéž, str. 8

63/ tamtéž, str. 8,9



„Dalším klíčovým momentem byla kopie originální mapy pevnostní linie v úseku Odra – Krkonoše, kterou přibližně v roce 1973 obdržel RNDr. Lubomír Aron od vojenského historika Václava Hyndráka, jenž však v té době již musel své původní zaměstnání z politických důvodů opustit a živil se jako skladník. Ona mapa sice neuváděla přesné informace o počtech pevnostních objektů, ale zachycovala přesný průběh linie těžkého opevnění a to i s vyznačenými dělostřeleckými tvrzemi. Obsahovala však skutečný poklad – uváděla totiž rozhraní jednotlivých stavebních úseků a na jejich krajích pak čísla objektů, které měly tato rozhraní tvořit. Tím vznikla základní kostra budoucích tabulek těžkého opevnění – přibližný seznam objektů či spíše zatím jen jejich čísel. Seznam se začal postupně doplňovat dalšími a dalšími údaji.“<sup>64/</sup>

„Naprostě klíčový význam v otázkách odolnosti objektů těžkého opevnění měla pro Ivo Vondrovského spolupráce s panem Oldřichem Gregarem z České Třebové, navázaná v roce 1973. Oldřich Gregar měl v té době za sebou desítky oměřených objektů těžkého i lehkého opevnění a své poznatky krátce poté vtělil do útlého dílka „Přehled hlavních konstrukcí čs. pevnostních objektů“, které se stalo významnou pomůckou v bádání o objektech. Právě díky němu mohl Ivo Vondrovský doplnit své tabulky o kolonku „odolnost“. V srpnu 1977 začal Ivo Vondrovský rozesílat svým přátelům a známým předběžné formuláře tabulek k připomínkám. Takto získaný materiál doplněný studiem veškeré dostupné literatury a vlastním terénním průzkumem poté zpracoval do naprostě zásadní práce – „Přehledu těžkých objektů čs. opevnění“ – který spatřil světlo světa jako samizdatová tiskovina na přelomu let 1978 – 1979 ve Varnsdorfu. Pod tímto názvem se ukrývalo osmnáct stran tabulek doplněných vysvětlivkami a seznamem literatury, které ve své první verzi zachycovaly 275 izolovaných pěchotních srubů a tvrzových objektů mezi Ostravou a Krkonošemi.“<sup>65/</sup>

„Po tomto vydání Vondrovského „Přehledu“ následoval mimořádný nárůst informací. Bádání ve Vojenském historickém archivu i v podnikových archivech firem, jejichž předchůdci se kdysi podíleli na výstavbě opevnění, přineslo počátkem osmdesátých let obrovské množství nových skutečností. Na podzim r. 1988 Ing. Jan Škoda vydal svůj „Přehled objektů těžkého opevnění z let 1936 – 1938“ jako interní tisk pro členy pražského Klubu vojenské historie. Tento přehled vůbec poprvé reflektoval poznatky získané členy klubu během archivního průzkumu. Stal se prvním přehledem čs. těžkého opevnění, jenž byl zpracován za použití moderní výpočetní techniky, i když zatím jen sovětské, pracující s kupami dřevných štítků.“<sup>66/</sup>

---

64/ STEHLÍK, E. a kol. *Lexikon těžkých objektů československého opevnění z let 1935-38*. str.9

65/ tamtéž, str. 9,

66/ tamtéž, str. 11

Knížka Dr. Eduarda Stehlíka „Lexikon těžkých objektů“, ve které autor popisuje klíčové momenty v bádání o čs. opevnění, je jednou z nejvýznamnějších publikací o čs. předválečném opevnění, která obsahuje přes 50 000 údajů.

### 3.1.5. Vznik a činnost Klubu vojenství a historie Praha

Počátky bádání tedy probíhaly před oficiálním vznikem Klubu vojenství a historie Praha. I přes to, že se bádání o čs. opevnění začalo v sedmdesátých letech minulého století úspěšně rozbíhat, tak se ukázalo, že prohlubování znalostí o těchto vojenských objektech nebylo možné bez vytvoření sdružení, které by bylo institucionálně zastřešené. Na sklonku 70. let však bylo obtížné nebo skoro nemožné založit si sdružení mimo rámec oficiálních a schválených organizací. Pevnostní nadšenci našli tehdy pochopení na Obvodním výboru Svazarmu v Praze 2, který jim od r. 1979 umožnil fungování. Oficiálně bylo sdružení zapsáno pod názvem Klub důstojníků a praporčíků v záloze při 230. ZO Svazarmu v Praze.<sup>67/</sup> Přesné datum zapsání tohoto sdružení není dnes známo a rovněž neexistuje o něm ani žádný dokument. Vznik tohoto sdružení byla především iniciativa budoucího prezidenta klubu PhDr. Vladimíra Kupky. Zpočátku bylo do klubu přihlášeno jen pár osob. Od ledna 1982 začal vycházet klubový zpravodaj Občasný informační nepravidelník (OIN), kde se jeho redakční rada rozhodla zasílat všem přátelům a spolunadšencům novinky a informace ohledně problematiky pevnostního stavitelství. V těchto OINEch také informovala bunkrology o existenci sdružení. Zpočátku nebyla příliš velká ochota se do něj hlásit, někteří bunkrologové měli v minulosti špatné zkušenosti s jinou organizací, která se také zabývala čs. předválečným opevněním ještě před založením KVH Praha, a to s Klubem důstojníků a praporčíků v záloze brněnské Zbrojovky. Také jim na založeném sdružení vadilo, že je vlastně součástí Národní fronty nebo nechtěli platit příspěvky. Nakonec se však většina do sdružení přihlásila, neboť si uvědomovala, že je nutné v době socialismu mít nějaké oficiální zastřešení. Oficiální existence, prohlubování činnosti a stále více se rozšiřující obecná povědomost o existenci pevnostního spolku do roku 1989 brzy přinesly i výrazný početní nárůst členské základny. Až teprve po roce 1989 se už klub nemusel skrývat pod krkolomným názvem Klub důstojníků a praporčíků v záloze při Svazarmu. 4. srpna 1992 byl klub na Ministerstvu vnitra registrován pod názvem Klub vojenství a historie Praha. V době demokracie a ničím neomezené klubové činnosti a později také díky internetu přibývali další členové. Zatímco původní skupinu zakladatelů tvořilo několik málo nadšenců, tak v roce 2010 dosahuje početní stav klubu 187 osob, a to nejenom z Prahy, ale z celého česko-

---

67/ Sbirka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s V. Kupkou, vedla Dana Pečená, 24.9.2009.

moravského prostoru. Ani v době společné republiky však o členství neprojevoval zájem žádná osoba ze Slovenska.<sup>68/</sup> Nejvíce členů klubu za celou dobu jeho existence bylo 210.

Hlavní náplní činnosti klubu je bádání o problematice fortifikačních staveb na území ČR a jiných zemí i dalšího vojenského-historického bádání. Nejdůležitější je však dokumentování obranného pevnostního systému předmnichovské republiky, vznikajícího v letech 1935 – 1938, s nímž se lze setkat prakticky po celém obvodu našich hranic od Ostravy až po jižní Moravu i ve vnitrozemí na pevnostní příčce, která od severu k jihu protíná Čechy. Díky bydlištěm členů KVH v různých místech Čech a Moravy bylo možné provádět bádání v různých úsecích tohoto opevnění. Kromě tohoto novodobého opevnění však je věnována také pozornost i starším novověkým pevnostním systémům, zejména pak bastionovému opevnění, které na sklonku 18. století právě na území Čech zakončilo svou třistaletou existenci svými nejdokonalejšími aplikacemi v podobě pevností v Josefově a v Terezíně. Stranou zájmu nezůstávají ani různé pevnostní objekty v zahraničí, v minulosti však vzhledem k silně omezeným možnostem cestování do ciziny zůstávalo jen u výzkumů v pramenech a v literatuře, dostupných v našich archívech a knihovnách.<sup>69/</sup>

K významné události pro klub došlo 31. března 1983, kdy byla po delším jednání s tehdeším Federálním ministerstvem národní obrany v Praze podepsána smlouva na jejímž základě klub převzal do svého užívání pěchotní srub R-S 74 „Na Holém“ nedaleko městečka Rokytnice v Orlických horách, aby sloužil jako externí branně-sportovní základna pro jeho činnost v oblasti sportu a práce s mládeží. Takto musela být tehdy označována oficiálně činnost KVH Praha na tomto objektu. Členové klubu však tehdy uvažovali o zřízení muzea čs. předválečného opevnění. Vzhledem k blízkosti dělostřelecké tvrze Hanička, představované v té době federálním ministerstvem vnitra na protiatomový úkryt, však bylo výslovně zakázáno zřídit v objektu muzeální expozici a zpřístupnit ji veřejnosti. Objekt je tedy dodnes využíván jako základna k setkávání členů klubu a jeho umístění v linii pevnostních objektů v Orlických horách umožňuje jejich průzkum. Díky obrovskému množství brigádnických hodin, které členové klubu na srubu a jeho okolí odpracovali, je dnes pěchotní srub Na Holém v perfektním stavu. KVH Praha o tento objekt muselo svést dlouholetou právní bitvu, kterou vyhrálo a v r. 2006 se stal tento pevnostní objekt majetkem KVH.<sup>70/</sup>

Další náplní činnosti klubu jsou pravidelné jednorozční zájezdy, jejichž cílem je poznání opevnění nejen v České republice, ale také v cizině. V minulosti členové klubu navštívili

---

68/ Oficiální webové stránky KVH Praha [www.kvh-praha.cz](http://www.kvh-praha.cz)

69/ tamtéž

70/ tamtéž

několikrát ve Francii Maginotovu linii, ale bylo navštíveno i opevnění starší - bastionové a dále fortové opevnění, vybudované před první světovou válkou. Co se týká České republiky, tak díky těmto zájezdům měli členové klubu možnost poznat v podstatě všechny linie těžkého a lehkého opevnění v naší zemi.

### 3.1.6. Občasný informační nepravidelník KVH Praha

V lednu roku 1982 vydal KVH Praha poprvé zpravodaj pod názvem Občasný informační nepravidelník (OIN), jehož hlavním úkolem bylo zasílat členům klubu, jeho přátelům a spolunadšencům novinky, informace a dotazy ohledně problematiky fortifikačního stavitelství všech dob dle zájmů, ať se již jednalo o dějiny, techniku, výzbroj, výstroj, stavební provedení atd.<sup>71/</sup> Později se OIN stal skutečně klubovým zpravodajem a je zasílán pouze členům klubu. Zpočátku OINy vycházely nepravidelně, ale v průběhu času se jejich počet ustálil na tři vydání v roce – v lednu, květnu a v září. Za uplynulých 29 let se pochopitelně změnila jeho technická kvalita, rozsah a způsob distribuce členům. V současné době je každé číslo OINu zveřejněno na webových stránkách KVH Praha. Elektronická podoba zpravodaje umožnila rozšíření počtu příspěvků a doplnění o barevné fotografie. V minulosti byl zpravodaj tisknut a rozesílán poštou, což bylo finančně náročné a omezovalo to rozsah OINu. V době, kdy klub začínal se svojí činností a jeho struktura se teprve vytvářela, byla však úloha zpravodaje klíčová, neboť byl zdrojem informací nejen o činnosti klubu, ale víceméně i o československém předválečném opevnění. Opevnění bylo zcela na okraji zájmu profesionálních vojenských historiků a informace o historii a systému výstavby opevnění, jeho průběhu a firmách, které ho budovaly, o počtu objektů a jejich umístění v terénu atd., zcela chyběly a zároveň byly obtížně dostupné.

Struktura zpravodaje se za uplynulou dobu příliš nezměnila. OIN se v úvodu věnuje aktuálnímu dění v klubu, přináší např. informaci o konání klubového zájezdu a jeho průběhu, o dalších akcích, o konání každoročního klubového srazu, o úklidu na pěchotním srubu R S 74 atd. Stalo se pravidlem otiskovat ve zpravodaji i zprávy členů klubu z jejich cest po opevnění. Převážnou část OINu však tvoří příspěvky členů klubu, jejich odborné

---

71/ OIN č. 1, vydaný v lednu 1982

články o opevnění, zbraních, zprávy o bádání v archivu, atd. Důležitou událostí pro klub je sraz všech členů klubu, který se koná jednou za rok.

Pečlivě je evidována bibliografie o opevnění, tj. knih, sborníků, článků v odborných časopisech a i v denním tisku nebo regionálních novinách, které za poslední období od vydání OINu vyšly. Veškerá bibliografie o opevnění, a to nejen o tom před druhou světovou válkou, které bylo vybudováno v naší zemi, ale i o pevnostech, postavených před první světovou válkou a o tzv. bastionových pevnostech, jako je např. Terezín, vybudovaných v cizině, je umístěna na webových stránkách klubu. Začíná publikacemi od roku 1922. V současné době má již 74 stran.

Při zpracování historie bádání amatérských nadšenců o opevnění a KVH Praha od doby jeho oficiálního vzniku až do současnosti, jsem vycházela z bunkrologické literatury, klubového zpravodaje OINu, z webové stránky klubu a jeho zakládacích listin. Jak toto období vnímali a prožívali jednotliví narátoři, je popsáno v následující části diplomové práce.

## **3.2. Interpretace rozhovorů**

### **3.2.1. Vedení rozhovorů**

Vzhledem k jasně vymezenému tématu mé práce, tedy historie KVH Praha a jeho úloha v poznání opevnění, jsem neprováděla autobiografické rozhovory. Zvolila jsem metodu interview. Interview se obvykle váže k určité historické události, kterou narátor prožil; tazatel při něm klade častěji otázky. Těmito otázkami se snaží narátora u daného tématu udržet a získat od něj pohled na zkoumané téma. V oslovovacím dopise jsem případně narátory a zároveň mé kolegy, které většinou osobně znám, seznámila s tématem a cílem mé práce a také s metodou orální historie. Zdůraznila jsem, že je pro mě důležité srovnání období před rokem 1989 a možnostmi bádání v době svobody. Rozhovory tedy nebyly plně strukturované, s přesně definovanými otázkami. Mým záměrem bylo, aby narátoři vypovídali víceméně spontánně, nebyli svázáni žádným dotazníkem a tak sdělili více informací. Praxe tento předpoklad potvrdila, narátoři vypovídali plynule a já jsem do rozhovoru zasahovala tehdy, když si narátor nemohl sám vzpomenout a nebo odbočil od tématu. V tom případě mě pomáhaly moje znalosti o čs. opevnění, činnosti klubu a bunkrologie. Někteří narátoři si zřejmě do určité míry promysleli dopředu svojí výpověď a na rozhovor se mnou se připravili. Tento přístup byl zřejmý i z průběhu rozhovoru, kdy si někteří narátoři bez přerušení dlouho vzpomínali na své začátky v KVH a další zážitky. Když skončil a já jsem se snažila svými otázkami ho povzbudit k dalšímu vyprávění, tak jejich odpovědi byly kusé a bylo zřejmé, že se zřejmě předtím už „vypovídali“.

### 3.2.2. K výběru narátorů

Hlavním kritériem výběru narátorů bylo členství v KVH Praha a účast na počátečních aktivitách bunkrologických nadšenců a vzniku klubu. Rozhovory jsme uskutečnila s deseti narátory. Všichni jsou členy klubu až do dnešní doby. S výjimkou jednoho dotázaného jsou narátoři autory nebo spoluautory publikací o opevnění a to umožňovalo porovnání možností bádání do roku 1989 a po něm. Většinu z nich znám a věděla jsem, že patří k tzv. „otcům zakladatelům“, tedy k amatérským nadšencům, kteří se nejprve potkávali na svých výpravách po republice a později se sdružili v KVH Praha. Zakládajících členů bylo více, ale v současné době se už jejich výběr zúžil, neboť někteří už nejsou mezi námi.

Členská základna klubu se dělí zhruba do tří skupin – v první jsou ti, kteří o opevnění bádají v terénu nebo v archivu, publikují knihy nebo články, případně provozují pevnostní objekty jako vojenské muzeum. V další skupině jsou členové, kteří se účastní akcí klubu, tzn. že jezdí na zájezd jednou za rok, účastní se srazu, pomáhají s budováním klubového srubu, kupují si knihy, vydané o opevnění. Poslední skupinu tvoří formální členové klubu, platící příspěvky. Členové klubu, s kterými jsem uskutečnila rozhovory, v současné době stále vyvíjejí aktivitu, plánují si svou další činnost týkající se opevnění a někteří připravují další publikaci o opevnění.

### 3.2.3. Témata rozhovorů

Rozhovory s narátory jsem rozčlenila na několik tématických okruhů. Narátoři nejprve uváděli svoje důvody, které se týkaly motivace jejich zájmu o čs. předválečné opevnění. Dále popisovali první kontakty s dalšími bunkrology, proč se začali organizovat a specializovat v bádání o opevnění. S tím souvisely výpovědi, jež se týkaly činnosti klubu, jak a z jakých důvodů vznikl a proč do něj vstoupili. Narátoři vzpomínali na činnost klubu v období do r. 1989 až do současnosti. Významnou součástí této činnosti je pobyt na klubovém objektu R – S 74 Na Holém, což je pěchotní srub v Orlických horách, nedaleko Rokytnice v Orlických horách, který je základnou pro klubovou činnost. Toto téma není samostatné, je zahrnuto do výpovědí o začátcích klubu a jeho činnosti. Získání tohoto objektu v r. 1983 od armády do nájmu byla významná událost pro klub. Dalším tématickým okruhem byla činnost narátora, týkající se jeho přínosu v bádání o opevnění. Na závěr rozhovoru jsem narátorům položila otázku, co si myslí o budoucnosti a současnosti KVH Praha. Většina se k této otázce vyjádřila a někteří dotázaní mluvili obecně o budoucnosti bunkrologie a vztahu občanů k opevnění, k historii, k armádě. Dva členové klubu se zmiňovali i o pronásledování Státní bezpečností v letech 1978 – 1979, která se ovšem netýkala přímo klubu, ale jejich samostatné činnosti na zprovoznění muzea

z objektu těžkého opevnění.. Doklady o tomto sledování jsou součástí diplomové práce jako příloha.

#### 3.2.4. Jazyková úprava rozhovorů

Pro srozumitelnost, jednoznačnost a čtivost psaného textu jsem musela rozhovory upravit. Mluvené slovo obsahuje nejen nespisovné výrazy a gramatické chyby, ale různá přerušování, nedokončené věty, opakující se slova, jakýsi slovní „tik“. Ani narátoři, s kterými jsem rozhovory uskutečnila, se nevyvarovali těchto chyb. V převážné míře jsem proto tyto nedostatky odstranila, nespisovné výrazy jsem ponechala jako doklad, že jsem zpracovávala mluvené slovo. Snažila jsem se, aby tato redukce nevedla ke změně smyslu narátorova sdělení, ale zároveň přispěla k srozumitelnosti psaného textu. Vycházela jsem z toho, že jazyková stránka výpovědi dotázaných nebyla předmětem zkoumání a cílem mé diplomové práce.

Dochovaný originální zvukový záznam z rozhovoru, uložený v archivu může sloužit dalšímu např. odborníkovi, jazykovědci nebo psychologovi

### 3.3. Výpovědi narátorů

#### 3.3.1. Motivace narátorů k zájmu čs. předválečné opevnění

Prvním tématem rozhovorů byly důvody zájmu o čs. předválečné opevnění. Narátoři jich většinou zmiňovali více a jejich souhrn tvořil vznik hlubokého zájmu o opevnění a vedl také ke vstupu do KVH Praha.

O vzniku zájmu oslovených narátorů o československé předválečné opevnění rozhodovaly většinou náhody a výjimečně vliv člena rodiny. Jen okrajově to bylo profesní zaměření dotázaných, z nichž někteří mají technické vzdělání nebo zaměstnání v technickém oboru. I když profese v zájmu o opevnění nehrála významnou roli, tak v počátcích bádání bylo technické zaměření u jednoho narátora při výzkumu opevnění užitečné. V době, kdy nebylo možné získat originální dokumenty z archivu, tak jeho výkresy, zhotovované podle objektů opevnění v terénu, byly důležitou pomůckou při dalším bádání. Z oslovených narátorů je pouze prezident klubu vystudovaný historik, ale toto studium absolvoval až v době, kdy KVH Praha nějakou dobu již existovala a další člen klubu, místopředseda klubu pracoval ve Vojenském historickém ústavu, ale k opevnění se dostal, jak uvádí, především přes trempink. Narátory dále ovlivnily i některé publikace o opevnění, kterých bylo ovšem v sedmdesátých a osmdesátých letech vydáno poskrovnu. Nejvýznamnějším autorem těchto knih v té době byl Ota Holub. Jeho knihy znala většina narátorů a zájem o opevnění u některých z nich vyvolaly. Autor při jejich psaní vycházel

z faktů, ale vkládal do nich i svoje fantazie, vymyšlené zápletky. Současné publikace o opevnění, vycházející v nakladatelství FORTprint v edici Pevnosti obsahují pouze fakta, potvrzená průzkumem v archivu a v terénu. Většina důvodů je specifických pro příslušného narátora – např. pamatoval budování opevnění, někdo v rodině buďto opevnění, k opevnění ho přivedli kamarádi trempové, parta skautů, klub turistů, bratr, narátor byl vojákem na opevnění, s opevněním se poprvé setkal v místě svého bydliště nebo se zajímal o vojenskou historii. Pro vznik klubu však bylo významné, že se většina oslovených narátorů potkala při bádání o opevnění v Orlických horách. Proto se také základnou pro setkávání členů klubu stal objekt R – S 74 u Rokytnice v Orlických horách. Výjimkou je pouze narátor, který se s opevněním nejprve setkal na Těšínsku. V této souvislosti bych chtěla zmínit, že se zájemci o československé předválečné opevnění dělí na dvě skupiny – na české a moravské bunkrology. Toto rozdělení ovšem způsobuje určitou rivalitu, která provází celou historii bádání o opevnění. Je to dáno také tím, že do Orlických hor, kde je vybudováno nejvíce tvrzí, je z Brna blíže než z Prahy. Dále od Moravy je jedině Náchodsko a Trutnovsko, které je také doménou českých bunkrologů.

Nejstarší narátor z deseti oslovených se narodil v r. 1925, a byl tak jediný, který pamatoval budování opevnění. Věk tohoto narátora významně ovlivňuje jeho výpověď nejen ohledně důvodu zájmu o opevnění, ale i jeho další výpovědi o jeho vztahu k čs. předválečnému opevnění. Zažil atmosféru budování a situaci před válkou v Sudetech a proto je jeho přístup k opevnění odlišný od přístupu ostatních dotázaných, pro které je opevnění pouze historickou vojenskou památkou. Občané, kteří byli přímými svědky budování, žili pod tlakem tehdejších historických událostí a opevnění vnímali jako nutnou obranu před nepřítelem, nic jiného pro ně tehdy neznamenal.

Z rozhovorů jasně vyplynulo, že zásadní podmínkou pro vznik zájmu o opevnění bylo setkání s objekty přímo v terénu. Ani jediný z dotázaných nevedl, že by ho k zájmu o čs. předválečné opevnění přivedla nejprve pouze kniha, publikace nebo článek. Devět z deseti oslovených členů klubu se s opevněním setkali v Orlických horách, jediný se s vojenskými objekty setkal poprvé v místě svého bydliště na Opavsku. Výjimkou nebyl ani tento narátor, který budování lehkého opevnění zažil v Děčíně, ale těžké opevnění poprvé spatřil v Orlických horách. Pamětník první republiky potvrzuje, že on a jeho vrstevníci si v té době armády vážili a připomíná legionářské a sokolské tradice, které v době první republiky byly velice silné a po nástupu komunistického režimu se je podařilo potlačit.



*N: Jak jsem se dostal k opevnění. Jak bych Vám to řekl. Já jsem měl o to vždycky zájem, protože my jsme v té první republice, té masarykovské ideologii a legionářské ideologii nesmírně inklinovali k armádě a my jsme tam měli v Děčíně první hraničářský prapor. Samosebou byli to všichni Sokolové ti oficíři a my jsme jako žáci byli taky Sokolové, tátové byli Sokolové, protože celý Děčín, český, což nebylo ani 10 %, jinak 90 % bylo Němců, se mezi sebou znal a bylo tam nesmírně, já bych řekl, národního uvědomění, které kupodivu v tom vnitrozemí intenzivní nebylo, ale tam bylo. No bavili jsme se o tom, nicméně ten Děčín s výstavbou opevnění v té první fázi neměl nic společného, až se teprve začala v tom roce 1937 stavět z lehkého opevnění ta příčka u Hřenska, která uzavírala tu silnici, která vedla do vnitrozemí. Tak tam jsme se s tím prvně setkali a začala se betonovat podle Labe linie lehkého opevnění 37. Samosebou zase jsme se k tomu dostávali, protože se to zadalo, asi dva stavitelé v Děčíně byli Češi, kteří se toho mohli zúčastnit, takže jsme se dostali i do styku i s těmi pracovníky na tom, ale k těžkému opevnění jsem se poprvé já dostal v roce 1940, když jsme jednou v letních prázdninách mých jeli na kolech do Hronova a přejížděli jsme tu příčku, která vedla nad Hronovem, mezi Náchodem a Hronovem a dále a tam jsem se poprvé setkal s těžkým opevněním, se srubem, který ovšem měl už tehdy vytrhané zvony, který byl bez zvonů. No a to jsem poprvé propadl tomu kouzlu té atmosféry, takže jsem potom zbytek prázdnin jezdil ze Smiřic, což je rádoby přes 30 km a projížděl jsem tu linii, a každý den jsem se zase vracel domů.<sup>72/</sup>*

U dalšího narátora sehrálo významnou roli místo, kde absolvoval vojenskou službu, která byla přímo spojená s objekty opevnění. Je to také zřejmě i příčina, že ženy se, až na ojedinělé výjimky, o opevnění nezajímají. Opevnění je spojeno s armádou a vojenstvím a to ženy od zájmu o něj odrazuje. Vojenská tematika je pochopitelně bližší mužům. Ženy by se však mohly zajímat o opevnění jako o historickou památku. Přesto se však zdá, že genderové rozdělení a stereotypy s ním spojené zde stále hrají významnou roli. I tento narátor uvádí, že poprvé se setkal s opevněním v Orlických horách, kde se narodil a kam později jezdil sázet stromky.

*N: Narodil jsem se v oblasti, kde se stavělo opevnění na Náchodsku. O opevnění se zajímám již dá se říct od průmyslovky, od r. 1952-1956, kdy jsme jezdili do Orlických hor sázet stromky a různě taky i sám jsem se o to zajímal. No potom když jsem odešel jako z průmky, tak jsem nastoupil k pohraniční strážci do Komárna, to byl 25. samostatný*

---

72/ Sběrka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor se Zdeňkem Bauerem, vedla Dana Pečená, 30.9.2009

*podunajský pohraniční prapor a ten ve svém úseku, nebo v části úseku byly objekty těžkého opevnění na Komárně. No samozřejmě, my jsme měli službu takovou, že jsme jezdili na kolech a hlídali jsme dunajský břeh, tak jsem to tam u Komárna navštívil. Dá se říct, že jsem si dělal takový ty výkresy těch objektů, který byly stavěny jednak u komárenského mostu železničního, je starší, z roku asi 1918 a potom tam byl objekt komárenský č. 1. Další objekty jsem poznal v úseku Petržalka, protože jsme jezdili vždycky jako poddůstojnická škola na zesílení těch jednotlivých pohraničních rot a byl jsem na Kopčanech. To je bratislavské předmostí, kde teda byl zrovna objekt, který byl vybudovaný a kompletně zařízený, podle toho, jak to bylo v r. 1938. Tam jsme vždycky cvičili, když byl vyhlášený poplach, tak jsme do toho utíkali a střílelo se odtamtud jako slepejma a jinak tam byla řada řopíků. My jsme chodili jako hlídky v našem úseku a tam byly spousty těch objektů, který byly stavěny v r. 1933-1934. Protože jsem byl z Velkého Poříčí, kde teda jsem měl dá se říct na Pavlišov 1,5 km, tak jsem každý prázdniny a každou dovolenou jsem i s manželkou chodil po těch kopcích tam a jezdili jsme i na Králíky a různě tam na Trutnovsko. Takže jsem poznal tyhle věci.*<sup>73/</sup>

Opevnění vybudované na Slovensku před 2.světovou válkou bylo v rozhovorech zmíněno pouze u tohoto narátora. Na Slovensku nevzniklo žádné bunkrologické hnutí a do současné doby neprojevil ani jediný občan SR zájem o vstup do KVH Praha a to ani v době společného státu, jak je uvedeno na webových stránkách klubu. Důvody, proč tomu tak je, souvisí se vztahy Čechů a Slováků ke společné historii. O opevnění na Slovensku však napsal publikaci jeden z členů KVH Praha, je uvedena v příloze č. 1.

Dalo by se očekávat, že zájem o opevnění je i v prvopočátku podmíněn zájmem o vojenskou historii. Překvapivě však tento důvod uvedl pouze jediný z oslovených narátorů. I u něho bylo další podmínkou ke vzniku hlubšího zájmu o opevnění setkání s těmito objekty v terénu, tentokrát na Opavsku, v místě jeho bydliště.

*N: Kolem pohraničního opevnění se pohybuji dá se říct od roku 1960. Od mládí jsem měl zájem o historii a vojenská historie z toho vynikla zvlášť. Takže při zhlédnutí prvních, mě tehdy nepochopitelných objektů u hranic na Těšínsku, které se nazývaly řopíky, ale na tom Těšínsku, o kterém hovořím, se jmenovaly Habeše, že se stavěly v době, kdy probíhala válka mezi Itálií a Habešským císařstvím. Takže mě to zaujalo natolik, že když jsem později poznal při návštěvě Opavska velká betonová monstra, tak jsem se o to začal zajímat blíž a tím prostě vznikl můj zájem na pohraničním opevnění.*<sup>74/</sup>

---

73/ Sbírká rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Jaroslavem Brožem, vedla Dana Pečená, 7.11.2009

74/ Tamtéž, rozhovor s Josefem Durčákem, vedla Dana Pečená 7.11.2009

Dalším osloveným byl narátor, u kterého v dalším bádání o opevnění hrála významnou roli jeho profese, stavební technik. Ta ho sice k opevnění nepřivedla, ale posléze jeho schopnost technického kreslení byla velice užitečná v prvopočátcích bádání amatérských bunkrologů, kdy jediné informace bylo možno získat ze samotných objektů a jejich překreslování. S objekty opevnění se nejprve setkal na svých procházkách po horách. Nešťastná náhoda, zranění na noze při stavbě domu, způsobila, že byl nucen nohu neustále namáhat. A protože místo jeho bydliště, Česká Třebová, je nedaleko od Orlických hor, tak se s opevněním nemohl minout. Narátora ovlivnily i vzpomínky jeho otce, který se zúčastnil mobilizace v září roku 1938. I z krátkého líčení zážitků jeho tatínka během rozhovoru vyplývá, že vojáci, kteří byli tehdy připraveni bránit republiku, museli mít k opevnění zásadně jiný vztah než nadšenci po válce. Pro ně už je opevnění historickou památkou a jeho zkoumání romantická záležitost.

*N: Otázka určitě bude znít, jak dlouho bunkruješ a jak ses k tomu vůbec dostal? Bunkruji od roku 1974, což už je 36 let. To je právě to, kdyby člověk věděl, jak která životní událost směřuje nebo směřuje další jeho život. Stavěl jsem rodinný domek a osud tomu chtěl, že jsem spadl ze žebříku z prvního patra a šikovně jsem si rozštípal kotník. Znamenalo to 16 týdnů vysoké sádry a třičtvrtě roku doma. No a co teď dělat na té posteli. Shodou okolností manželku mám z Orlických hor a Orlický hory tedy miluju odjakživa a v létě jsme si udělali trošičku pochodák po Orlických horách jenom 50 km. A šlo to všechno po červené turistické značce, která vedla, osud tomu taky chtěl, po pevnostní linii. No a tak jsem si říkal, co kdybych náhodou jsem si začal trošičku dělat nějakou mapu na té posteli, papíry jsem měl na válu na nudle a pracoval jsem a pracoval. K opevnění jsem měl taky blíž z toho důvodu, že jako student stavební letohradské průmyslové školy jsme jezdili do Orlických hor na zemědělské brigády, takže tam jsme se s opevněním přímo setkávali. Ale že bych se tomu věnoval nebo inklinoval k tomu odjakživa, to se říct nedá. Až tahleta pro mě osudová událost způsobila, že jsem se o to nějakým způsobem začal víc zajímat. Čili šáhnul jsem do svého archivu, vytáhl jsem Československého vojáka, vytáhl jsem tehdejší další vojenský tisk Zápisníka a tam už se totiž objevovaly první články Oty Holuba. Můj otec byl v mobilizaci v Mladkově v lehkém opevnění. A trvalo to hodně dlouho, než jsem z něj doslova vypáčil jeho vzpomínky na mobilizaci a odchod z hranic. Mně jenom říkal, synku a když mě řekl synku, tak to už bylo něco vážného, synku nikdy ti nepřeju, abys prožil takový ponížení jako voják, co jsme museli prožít my. Kdy jsme měli všechno a vlastně politikové nám zakázali zmáčknout spoušť. To je dlouhý povídání, co všechno v tom Mladkově zažil. No budu pokračovat dál. Čtu noviny, krátká zprávička, že Okresní*

*muzeum v Náchodě vydalo maličkou brožurku o pevnosti Dobrošov. To byla pak moje první bunkrologická knížka. Tak jsem okamžitě šel, napsal, pokud mě teda sádra dovolila, napsal jsem korespondák na muzeum panu Kaplanovi a já jsem za tři dny tu brožurku, která tenkrát stála 3,60 Kč, tak já jsem jí měl. Vyšla v roce 1974. No a to už bylo něco. Tak jsem si říkal, co kdyby náhodou .<sup>75/</sup>*

Narátor, který dříve pracoval jako správce depozitáře ve Vojenském historickém ústavu, má kromě zájmu o opevnění i dalšího koníčka a to jsou zbraně a tanky. Tohoto narátora vedlo k zájmu o opevnění více důvodů. I on byl, stejně jako předchozí narátor, ovlivněn členem rodiny a to nejprve svým strýcem, který pracoval u firmy Kapsa – Müller, která jako velice významná stavební firma budovala objekty těžkého opevnění. Přesto, že tedy měl informace o stavbě opevnění „z první ruky“ tak se zmiňuje, že stavební stránka ho na opevnění tolik nezajímala. K zájmu o „mašinky“ ho přivedl otec – železničář. Mezi partu nadšenců, kteří později zakládali klub, se dostal přes trempink. Zúčastnil se také spolu s partou nadšenců natáčení amatérského filmu o opevnění podle knihy Oty Holuba „A věže mlčí“.

*N: Vzděláním jsem vlastně elektrotechnik s průmyslovou školou, část svého života jsem pracoval na dráze jako zabezpečovací technik a po převratu, vlastně po revoluci sametové jsem byl přelanařen, protože se o mně vědělo, že jaksi tihnu spíše k vojenským záležitostem, tak jsem byl přeřazen do Vojenského muzea a do té doby do penze jsem dělal tady nahoře na kopci na Žižkově jako správce depozitáře. Co se týče toho mého koníčka, samozřejmě víceméně mám širší záběr, co se týče vojenský historie, spíš teda v tom smyslu technickém, což se teda týká i těch bunkrů, protože jako abych se nějak moc rozplýval nad stavební částí nebo tak, já prostě nejsem zaměřením stavař, jako někteří členové klubu. Tak ti zase jsou ochotní tomu věnovat nejvíc. Já jsem zase ten zbraňář, tak se spíše zaměřuji na tu výzbroj. V tomto smyslu jsem se vždycky zajímal o tyhle věci. Jinak jako mám to svým způsobem v rodě, protože můj strýc pracoval u firmy Kapsa a Müller a byl vlastně stavbyvedoucím na některých objektech., Končil na tvrzi Adam a vždycky jako malému klukovi mi o tom vykládal velmi zajímavě a poutavě, takže vlastně mě k tomu svým způsobem přitáhl.*

*Kromě toho jsme s rodiči jezdili po dovolených, tak samozřejmě k těm bunkrům se člověk vždycky někde dostane, takže já jsem měl i jistou odbornou přípravu, protože ten strýc o tom samozřejmě věděl dosti, hlavně tedy z té stavební stránky, takže jako mě to chytlo už v dosti v útlém věku, ne že bych to měl jako hlavní koníček, ale už jsem jako chycený byl.*

---

75/ Sběrka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Oldřichem Gregarem, vedla Dana Pečená, 22.1.2010

*No a tahle záležitost se nevyvíjela nějak programově, až jsem se setkal s touhle toutou partou, jak už tady říkal Vláďa Kupka, ani už nevím opravdu přesně jakým způsobem, ale mám pocit, že zase způsobem tím, jak on se dostal jako skaut, tak já jsem se dostal jako tremp mezi ně.*

*T: Ale vy jste z Prahy?*

*N: My jsme z Prahy samozřejmě oba, ale víceméně jsme byli zkontaktovaný v tom r. 1977, 78, v době, kdy teda tenhle, ne že klub, vlastně už to byl klub, protože jsem byl zároveň víceméně najat, protože jsem byl tehdy jakýmsi šerifem jistých spojených osad a oni potřebovali pro to jejich natáčení kompars.*

*T: Takže přes tremp?*

*N: Takže přes tremp. Zase měli společné známé a ty mě nakontaktovali, ty potřebovali prostě ty naše hochy zase, takže vlastně fungovali v tom filmu jednak ty lidi, kteří byli bunkráci dá se říct už tehdy, ale pak tam byla tahleta parta trempů, která jim tam dělala kompars, takže takovýmhle celkem kuriózním způsobem. Je faktem, že já už jsem teda ty kontakty měl dřív, ale prostě jsem se dostal víceméně na tuhle partu přes ten tremp.*

*T: A vlastně taky Vaše zaměstnání mělo vliv, že jste si tento koníček vybral, nebo to ne?*

*N: To ani snad ne, no já jsem byl na mašinky jako dítě že jo už taky, to zase z otcovy strany. Zase jsme byli třetí generace železničářů, tak to bylo víceméně daný, že jo. Ale jsouce po dědečkovi nimrodovi že jo zatížen na zbraně, tak už jsme vláčil jeho dvojku, která byla tehdy větší než já, takže mi to zůstalo a pak se mi to tedy stalo zaměstnáním v rámci toho Vojenského muzea.<sup>76/</sup>*

Místo rodiště a vojenská služba měly významný vliv na vznik zájmu o opevnění u narátora, který se narodil v pohraničí, ve Frýdlantu v Jizerských horách, odkud není daleko k liniím lehkého opevnění v Lužických horách nebo u Liberce. Narátor absolvoval vojenskou službu nejprve v Jizerských horách, ale pak byl převelen do Frýdku Místku, kde se s objekty opevnění setkal rovněž a navíc se zde seznámil i s budoucími kolegy.

Důležité byly pro něj publikace nebo brožurky o opevnění, po kterých také hned od počátku pátral. To předznamenalo i jeho působení v KVH Praha, kde je jeden z nejpłodnějších autorů článků, ale i publikací o opevnění. Na opevnění ho také přitahovala

---

76/ Sbírnka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Vladimírem Francevem, vedla Dana Pečená, 24.9.2009

jeho tajemnost a legendy, kterými bylo opředeno. Velice záhy se seznámil s osobami, které v tehdejší době o opevnění publikovaly články a psali knihy, a to byl Ota Holub a Miroslav John.

*N: Co se týče opevnění, tak opevnění mě ... Já jsem narozený ve Frýdlantě v Čechách. Když jsem jezdil do Liberce jako našeho okresního města vlakem, tak jsme jezdili přes Jizerské hory, tam probíhá linie opevnění. Je krásně vidět z vlaku, takže samozřejmě jako kluka mě to zajímalo, přitahovalo. Nnicméně v té době, v těch šedesátých letech samozřejmě literatura k tomu nebyla žádná, tak jsme si povídali takové ty zvěsti, jak je to všechno propojeno, propojený podzemí apod., takový ty všechny nesmysly. No a pak jsem se k tomu dostal vlastně jako voják, když jsem vojákoval tady ve Varnsdorfu, tady samozřejmě v okolí je linie. Jednou jsme dělali výlet s jedním klukem na motorce tady do Srbské Kamenice, to určitě znáte, tam je ten slavný, velmi lomený, nebo několik velmi lomených objektů a taky jsme tam navštívili jeden řopík a ten kluk mi to o tom taky líčil takový různý báje, o tom, jak to fungovalo. Tak jsem si říkal, musím se do toho trošku zakousnout a tenkrát jsem si přes knihovnu nechal poslat, šel jsem do knihovny, ať mi seženou něco o fortifikacích a oni mi sehnali z liberecký knihovny takovou tu první brožurku co vydal Kaplan a Nádeník, nějaký to opevnění, všeobecně opevnění, taková ta brožurečka, první knížka, v který bylo něco napsáno, i když tvrz Bouda tam byla zásadně jako tvrz Suchý vrch apod. A to si pamatuji, že tenkrát, když jsem přečetl tu brožurku, která měla třicet stránek, tak jsem si říkal, tak teď už vím skoro všechno, ještě pár detailů upřesním a jako není se o čem bavit. Ty detaily my vydržely už asi tuším třicet let, doufám, že jednou se dostanu až ke konci.*

*T: Já myslela ze první byl Ota Holub, myslela jsem, že to byla první knížka.*

*N: Tak teď nevím přesně chronologicky jak to bylo, ale já co jsem dostal první brožurku jako ve formě brožurky, tak to byla tady ta, nevím jestli se to jmenovalo pevnost Dobrošov, ale všeobecně se to rozpitvávalo, ale samozřejmě Holub vydal pár článků, určitě už dřív, ale to byly jenom články rozptýlený, ale ta brožurka má vždycky větší hodnotu. Takže jsem do toho začal šťourat, jednak jsem našel nějaký články toho Oty Holuba, tehdy taky dost silně publikoval pan John v Atomu apod. A já jsem měl štěstí, že jsem nějak je přes Atom kontaktoval, že bych s Johnem chtěl něco vědět, oni mi na něj poslali adresu, což se běžně nedělá a pan John bydlel ve Žďáru nad Sázavou. A moje matka pochází tam nedaleko od Žďáru a mám tam spoustu příbuzenstva, takže jsme se tenkrát nějak domluvili, já jsem byl u příbuzných ve Žďáru a chodíval jsem vždycky za Johnem a taky jsme takhle seděli a on mi vykládal co jako atd. Pan John měl výhodu, že byl o dvacet let starší než já teďka, nebo*

*dvacet let od narození, takže on měl štěstí, že chytl spoustu pamětníků ještě v té jejich nejlepší době, kdy si spoustu věcí pamatovali, kdy měli spoustu dokumentů doma, takže on vždycky někde zahrabal a vytáhl nějaký starý deník a nějaký spis, což bylo pro mě velice cenné.*<sup>77/</sup>

Knížky o opevnění Oty Holuba významně ovlivnily narátory a většina narátorů se o nich zmiňuje ve svých vzpomínkách na bunkrologické začátky.

Odlišný přístup k problematice opevnění má narátor, který vstoupil do KVH Praha až po roce 1989, předtím už byl členem KVH Trutnov a zpřístupňoval od r. 1988 tvrz Stachelberg, kterou nyní provozuje družstvo Fortis, jehož je předsedou. Prvopočáteční impuls k zájmu o opevnění je však u něho stejný jako u ostatních narátorů. S opevněním se poprvé setkal v Orlických horách jako chlapec na školním výletě s turistickým oddílem. Setkání s betonovými objekty „v tváři tvář“ popsal velice působivě. Významným a ojedinělým a zcela racionálním důvodem byl ovšem zájem narátora o pevnostní stavitelství, které bylo stranou zájmu památkářů a kolega správně odhadl, že v tomto oboru může vyniknout, že se v něm dá něco dokázat. Tato jeho prognóza se beze zbytku potvrdila a platí víceméně i dodnes. Pevnostní muzea v drtivé míře provozují amatérští nadšenci. Jeho profese v zájmu o vojenské stavby nehrála žádnou roli, naopak je mu velice vzdálená.

*N: Je mě 56 let, vystudoval jsem kdysi už farmacii v rámci Karlovy univerzity, no odborně jsem se věnoval jednak farmaceutickému průmyslu, kde jsem pracoval řadu let v Opavě, v Galeně, tenkrát ještě v národním podniku, no a potom jsem pracoval ve zdravotnictví a zaměřil jsem se na genetiku, udělal jsem si atestaci z genetiky, a dělal jsem i některé řídicí funkce ve zdravotnictví, ale dnes v klidu pracuji jako šéf cytogenetické laboratoře tady v nemocnici v Trutnově a věnuji se téhle odborné práci. Mým největším koníčkem pochopitelně vedle mého zaměstnání, tak mým největším koníčkem celoživotním je vojenská historie se zaměřením na pevnostní stavitelství. No a v současné době z toho pevnostního stavitelství, hlavně tedy takhle, v těch minulých 20 letech, jsem se maximálně věnoval modernímu opevnění, tedy lineárnímu opevnění především, ovšem dobu předtím, řekněme dalších 10,15 let předtím jsem se věnoval tomu svému vůbec největšímu koníčku a to je kasteologie., ke které se teď zase vracím. Takže asi takto.*

*T: Já jsem Vám nerozuměla, jak jste říkal „kasteologie“?*

---

77/ Sbíрка rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Ivo Vondrovským, vedla Dana Pečená, 12.12.2009

N: *Kasteologie, hradní stavitelství, hrady. Ano, ale to byly doby, kdy jsme chtěli v sedmdesátých letech tak dál jsme v kasteologii chtěli něco dělat, ovšem vzhledem k té situaci společenské, kde vše bylo vázáno na ty státní ústavy památkové péče, atd., které měly naprostou dominanci nad vším, takže tam cokoliv dělat, bylo velmi obtížné a naopak od těch 80. let se ukazovalo, že v tom pevnostním stavitelství ty moderní pevnosti jaksi existují téměř bez zájmu památkářů a tam se rýsovalo volné pole. Říkám upřímně, že jsem se pustil na tohle pole, protože tam jsem byl přesvědčen, že tam se ukazovalo, že lze něco dokázat a to se také potvrdilo.*

T: *A co Vás teda přivedlo k tomu zájmu o bunkry? Kdy teda to nastalo?*

N: *No velmi jednoduchý zážitek z mládí, z časného mládí, spoustu věcí člověk zapomíná, ale zůstanou vždycky nějaký body. Jeden z těch bodů u mě byl ..., já pocházím z Rychnova nad Kněžnou, to znamená hned nad námi Orlický hory a pevnosti. Já jsem jezdil, a protože tam mám i rodinu, příbuzný, všichni jsou v Rychnově nebo v blízkém okolí. Já jsem byl členem turistického oddílu, dětského turistického oddílu v Rychnově a mimo jiné pochopitelně jsme chodili na Orlické hory a já si vzpomínám prostě, to mě bylo 8, 9 let, někde to byl tak ten rok 1961 a prostě jsme šli na Haničku, což já jsem vůbec netušil co to je pochopitelně a šli jsme tam lesem a to si vzpomínám, celá Hanička byla zarostlá takovým poměrně mladým lesem tenkrát, takže ty větve byly takové nízko k zemi a prostě jsme šli a už jsme nešli cestou, už jsme tak nějak se těma větvema prodírali a najednou prostě jsem rozkryl nějaký větve ještě s takovým klukem velkým jako já a najednou jsme stáli před dělostřeleckým srubem a to bylo obrovský. Najednou to bylo taková ..., úplně to vidím před sebou mezi těma smrčkama se to otevřelo a já jsem se hrozně lekl, protože ta hora toho betonu, s kterou jsme vůbec nepočítali a teď člověk udělal těch pár kroků a teď tenkrát ten ještě volný, plně vybraný diamanták obrovský, tak jsme se tak lekli oba dva. A to byl takový můj první zážitek skutečně maximální, kdy jsme viděl prakticky to největší co jsem mohl vidět.*

T: *To je největší kubatura, to je vlastně největší objekt na našem opevnění.*

N: *A pak pochopitelně my jsme šli, my jsme šli dál, šli jsme na tzv. Arnoštku, nahoru na Anenský vrch, no a teď to byl bunkr za bunkrem a tak matně vzpomínám, jak ty obludy prostě lezly z toho mechu a z těch stromů a to mi tehdá nesmírně zaujalo, že jsem se tím skutečně začal zabývat jako dítě. Pak prostě vím, že jsme několikrát byli s turistama ještě nahoře na Haničce, pokud si matně vzpomínám. My jsme tenkrát pomáhali, když se*



*připravovalo to první zprovoznění Haničky kolem toho roku 1968, no tak to čištění v tom vchodáku, on byl velice rozstřílený, no a tak dál. Takže tam jsme pomáhali nějak vyklízet, vymetat. Takže to byly takové ty moje zážitky no a pak pochopitelně se zprovozněním Dobrošova, to byl taky ten rok 1968, začátek 70.let, tak tam jsem se zase, ne organizovaně, ale motal jsem se tam kolem toho. Na Haničce pamatuju pana Morávka a tyhle ty lidi, kteří tam tenkrát byli. Pak si vzpomínám jak se tam točily na Haničce Dny zrady, že jo. Prostě jak vchodák obklopili, protože on byl tak rozstřílený.*

*T: Ale tam byly makety té houfnice.*

*N: Ano myslím, že to bylo na Haničce, pak jí přesunuli na Dobrošov. No ale před vchodák na Haničce museli představit takový ty makety těch zvonů, těch věží, protože ono to bylo rozstřílený, a pak si taky vzpomínám bohužel na to, když jsem se tam objevil někde kolem toho roku 1976, a najednou turistický cesty přeměněný a najednou všechno obšancovaný a tenkrát jsem se tam ještě dostal jako že jsem tam vlez, protože jsem z toho byl překvapen, protože jsem to nevěděl a viděl jsem už ty hory vzduchotechniky před dělostřelákem no a bylo jasné, že to už bude sloužit něčemu úplně jinému. No takže takhle vlastně já jsem se dostal k opevnění.<sup>78/</sup>*

Tvrz Hanička nejprve zažila slavné období – natáčení filmu Dny zrady a v r. 1969 otevření prvního pevnostního muzea a poté nečekané uzavření nejen samotné pevnosti, ale i jejího okolí.<sup>79/</sup> V minulosti mi jeden z kolegů líčil, jak se z Prahy vypravil na Haničku a už se k ní nedostal. Zavřelo jí Ministerstvo vnitra v rámci akce Kahan a předělávalo jí do podoby „chráněného pracoviště“. Až r. 1995 byla Hanička předána městu Rokytнице v Orlických horách. V současné době je provozována jako muzeum, ale zdá se, že už nikdy nebude mít podobu originální tvrze z roku 1938, neboť některé stavební úpravy jsou nevratné.<sup>80/</sup>

Následující narátor měl také před vstupem do KVH Praha již za sebou bunkrologickou minulost, zpřístupňoval objekt těžkého opevnění u města Králíky a se vstupem do klubu váhal. V další části rozhovoru, která je zařazena do kapitoly o počátcích KVH Praha, důvody svého váhání blíže vysvětluje. Narátor poznal opevnění v Orlických horách prostřednictvím Klubu turistů, což byla také jedna z oficiálně povolených organizací za socialismu, jejíž náplň činnosti nebyla pouze ideologicky zaměřená.

---

78/ Sbírká rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Miroslavem Kejzlarem, vedla Dana Pečená, 24.10.2009

79/ NOVÁK, Jiří. *Dělostřelecká tvrz „Hanička“*. Jablonné nad Orlicí: Jiří Novák. 2003. s. 27

*N: Žiju nyní v Karlových Varech, ale pokud jde o opevnění, tak s tím souvisí to, že jsem vlastně původem Pražák a to že vlastně díky Praze jsem se dostal blíže k pohraničním horám hlavně ve východních Čechách a díky tomu jsem se mohl věnovat opevnění. Z těch Karlových Varů by to dost dobře nešlo a to co jsem dělal nebo dělám teď, tak už je jenom vlastně skomírání toho koníčku, čili začátky jsou v Praze.*

*T: Vy jste se setkávali na těch toulkách, kdy jste chodili po opevnění.*

*N: Třeba já a pan Brož. Tak já jsem se přistěhoval do Varů, byl jsem smutný, jak to mám daleko do východních Čech a v místních novinách jsem si občas přečetl, protože pan Brož s tím místním redaktorem byli nějak spolužáci, tak když nebylo co psát, tak i za socialismu jednou za rok vždycky byl článek o panu Brožovi a o tom, jak se zajímá o opevnění, takže jsem ho vyhledal. Přes redaktora jsme se seznámili s Jardou Brožem.*

*T: No a všichni jste se seznámili v Orlických horách, že ano?.*

*N: Seznámili jsme se v Orlických horách. Takže já jsem byl na Haničce už v roce 1967 s klubem turistů. Tam byl sraz právě nějakých mladých turistů, takže tam jsem byl poprvé, to mě naprosto zaujalo no a na těchto lukách jsem právě potkal některé ty duše spřízněné, tzn. spíš teda ty Ostraváky. Tam přes pana Durčáka jsem dostal adresu na Honzu Škodu no a vlastně od Honzy Škody na Oldu Gregara. No a Ivo Vondrovský, to vlastně bylo taky přes tu Haničku. Ta Hanička sloužila, že tam vlastně chodila ta korespondence, vlastně ten správce muzea takovouhle korespondenci mi předával. Já jsem svým způsobem buď nějak zareagoval nebo ne. Takže Ivo Vondrovský tenkrát coby důstojník napsal na Haničku, jestli se dobře pamatuju.*

*T: Takže on byl jeden z mála, když jste byli Klub důstojníků a praporčíků v záloze, že Vondrovský byl důstojník. Kupka říkal, že většina nebyla.*

*N: Já jsem zase byl voják, tak to spíš většina vojenskou službu měla.<sup>81/</sup>*

Pouze jediný narátor uvedl, že ho k zájmu o opevnění přivedla jiná osoba. V tomto konkrétním popřípadě to byl bratr narátora, který patřil k zakládajícím členům klubu, ale v současně době již není naživu. Dotázaný se proto zpočátku zdráhal vypovídat, přesto, že je aktivním členem klubu. Že k zájmu o opevnění přivede dotyčného jiná osoba, většinou partner nebo manžel, bývá časté u žen. Ze současných 187 členů KVH Praha je pouze 9 žen a právě některé z nich jsou manželky členů klubu. Počátky bunkrologického bádání jsou pak zcela záležitostí mužskou a proto se ve skupině narátorů ani jedna žena neobjevila. S objekty se tento narátor setkal jako všichni ostatní v Orlických horách.

*N: Na přímé oslovení Vámi říkám rovnou, že asi lepší by byly dotazy na mého bratra Petra Měřinského, který je autor několika publikací a který byl jedním ze zakládajících členů tohoto klubu, ale co budu moc vypasírovat z paměti, tak Vám to samozřejmě řeknu.*

*T: No tak můžete vycházet i z jeho vzpomínek, to je taky možné.*

*N: To už je dávno, on byl o 15 let starší a žil tím, já jsem tím nežil. Já jsem dělal taxikáře ve smyslu tom, že jsem vlastně jezdil na chalupu, Vlachov, Teplice nad Metují a protínali jsme Náchod. Když tam brácha byl jednou se mnou, tak mi říkal, hele víš vůbec, že tady jsou nějaké linie opevnění, já jsme říkal nevím, protože, jak jste říkala správně, vybíjel jsem se na té chalupě a neznal jsem ani bezprostředního okolí no a pak jsem tedy navštívili společně ty linie v té lokalitě a začali jsme se více zaobírat touhle tematikou a to bylo taky proč nás to přivedlo do tohoto sdružení nebo klubu tehdy Svazarmu.<sup>82/</sup>*

O vzniku svého zájmu o opevnění vypovídal prezident klubu, který je profesionální historik, ale archivnictví a pomocné vědy historické vystudoval až později. Uvedl, že ho k zájmu o pevnosti přivedla kniha, kterou dostal k patnáctým narozeninám. Narátor se s vojenskými objekty setkával už od dětství v Orlických horách, a je tedy zřejmé, že ani u něho by pouze kniha na vznik zájmu o čs. předválečné opevnění nestačila.

*N: . Od r.1979 jsem prezidentem Klubu vojenské historie, dnes Klubu vojenství a historie Praha, který je specializován na bádání o pevnostních objektech nejenom v České republice, potažmo v bývalém Československu, ale i vlastně po celé Evropě, dá se říct po celém světě. Tento koníček mě vlastně už pojal někdy v patnácti letech v r. 1972, kdy jsem dostal k vánocům knížku od Richarda Bochenka Od palisád k podzemním pevnostem, a od té doby mě to drží nepřetržitě a obávám se, že už mě to nepustí. Celá ta věc vlastně vykulminovala potom tím, že v r. 1979 vznikl tento náš klub. Jinak já jsem měl již odmala spoustu příležitostí se na bunkry dostávat, protože jsme s rodiči jezdili za babičkou k Šumperku, takže jsme vždy projížděli Orlickými horami po silnici od Žamberka přes Pastviny a Králíky do Červené vody. Cestou jsem tedy mohl vidět jak řopíky, tak i pěchotní sruby a to víš, že jsem vždycky žadonil, abychom u některého z nich zastavili. No a když mi bylo 15, tak v roce 1972 vyšla ta knížka "Od palisád k podzemním pevnostem", do níž Holub napsal docela slušnou pasáž o našem opevnění, takže už bylo z čeho vycházet*

*83/*

82/ Sbíрка rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Milanem Měřinským, vedla Dana Pečená, 15.10.2009

83/ Sbíрка rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Vladimírem Kupkou, vedla Dana Pečená, 24.9.2009

### 3.3.2. Vznik klubu a jeho činnost ve výpovědích narátorů

Dalším tématem byly výpovědi narátorů, které se týkaly vzniku klubu a jeho činnosti. O organizačních záležitostech, spojených se založením klubu, příliš dotázaní nemluvili. Z výpovědí bylo zřejmé, že je tyto formální věci nezajímali. Více se zmiňovali o tom, jak se začali scházet, pořádat společné akce a specializovat se na jednotlivé okruhy bádání.

Důvody, proč vstoupili do klubu, většina narátorů, podrobně a obšírně neuváděla. Převážně si však uvědomovali, že zastřešení bylo potřebné a že nutnost organizovat se do oficiálního sdružení víceméně souvisela s povahou bádání o opevnění. Nadšenci si nejprve vyměňovali informace o opevnění nahodile, při setkávání v terénu. Československé opevnění je však rozsáhlá problematika, vyžadující organizovanou spolupráci. Bylo tedy nezbytné rozdělit si sféry zájmu a zaměřit se na jednotlivé oblasti, např. na určitý úsek linie opevnění a jeho výstavbu, nebo na lehké objekty, tvrze, speciální pevnostní zbraně, čerpací techniku, dopravu a usazování zvonů, vojenské cesty, tzv. bunkrovky atd. O těchto aktivitách se zmiňují narátoři v další tématické části, a to je jejich vlastní přínos v bádání o opevnění.

Specializace pokračovala dál i v dalším období činnosti KVH, kdy začaly být vydávány publikace o jednotlivých stavebních úsecích opevnění. Jeden z narátorů se v rozhovoru zmínil, že byla v této činnosti nezbytná nekonfliktnost, což některé osoby nesplňovaly. Další narátor uvedl, že ke KVH Prahy byly i výhrady, např. se říkalo „Pražáci si zase něco udělali a ustanovili se do vedení“. Někteří z členů do klubu vstoupili prostě proto, že chtěli zůstat v již vytvořené partě nebo, že se takto mohli dostat k nějakým materiálům o opevnění.

V r. 1979, kdy bylo zapsáno sdružení Klub důstojníků a praporčíků v záloze při 230. ZO Svazarmu v Praze, to vlastně ještě nebyl oficiálně „bunkr“ klub, jak se vyjádřil jeden z narátorů. „Klub vojenské historie to byl jen pro nás, označení interní, jinak jsme fungovali jako základní organizace Svazarmu a ten díky nám vykazoval činnost“. I přesto však již OIN č. 3, který vyšel pravděpodobně na podzim roku 1982 (přesné datum na něm není uvedeno), má hlavičku s názvem Zpravodaj Klubu vojenské historie při KDPZ 230. ZO Svazarmu v Praze. Sdružení bylo nutné i z jiného důvodu, obecnějšího, který vyjádřil jiný narátor: „Za minulého režimu, aby jako někdo mohl o sobě rozhodovat, to nešlo. Všemocná strana apod. aby o všem věděla“.

Dotázaný, který pamatoval budování opevnění v Děčíně, vzpomínal na úplně prvopočátky klubu, které se udály před jeho oficiálním vznikem a kterých se významně účastnil, a jak později vypovídá, jeho zásluhou se klub začal poprvé scházet v Národním technickém muzeu. Narátor počátky klubu podrobně nepopisuje, ale zcela jasně se vyjádřil, že jejich činnost musela být krytá, ale nezdůvodňuje proč. Také se zmiňuje o tom, že bádání o opevnění vyžadovalo spolupráci a nekonfliktní osoby. Vytváření skupiny zájemců a jejich pozdější vyprofilování k určitému způsobu prezentace čs. předválečného opevnění začalo již v době před oficiálním vznikem klubu.

*T: A kdy jste teda vstoupil do klubu?*

*N: No ještě tehdy nevedl ani Vlád'a Kupka, to vedl ten inženýr, s kterým jsem se já, on to byl Ostravák, ten inženýr. Takhle silná publikace...*

*T: Není to Miroslav John?*

*N: Miroslav John, no jistě. To byly tragédie s Johnem, já jsem se s ním nerozešel ve zlým, on prostě v té konkurenci neobstál. No ale musím říct, že ten úplně první kamínek na nějakou organizaci to začalo Johnem.*

*T: Jako základ toho pražského klubu?*

*N: On to ještě pražský klub nebyl. Scházeli jsme se, nebyli jsme ještě pod ničím zakrytý, no zjistilo se, že on byl fantasta (John), on to nebyl zlej kluk, nebyl ani špatnej, ale on už pak psal výmysly, a stejný iluze měl o tom, co se dá dělat a to aby se tehdy dalo něco dělat, tak to muselo být trošku zakrytý. Ty lidi museli být zdánlivě nekonfliktní a to on nebyl docela.*

*T: Ono to vyžadovalo spolupráci to opevnění. To byla tak rozsáhlá stavba, že to nemohl zkoumat jeden člověk. Proto došlo asi právě k té organizaci, vznikl ten klub.*

*N: Zcela určitě. To jsou totiž nejen oblasti, ale to jsou i obory. Ono při opevnění se dá napovídat a pokaždé se dá mluvit o něčem jiným, jestli to jsou zbraně, jestli to je stavební stránka, jestli to je strategie, jestli to taktika. Co si budeme povídat, já vám budu současně říkat, co to bylo za geniálně ..., ono to bylo obrovský dílo, obrovský dílo, jehož zázemí je dodneška naprosto neobjasněný, kde se na to vzaly ty peníze, to málokdo ví.<sup>84/</sup>*

O formálních záležitostech, spojených se vznikem klubu, dotázaní vypovídali velmi málo nebo skoro vůbec ne. Svědčí to o tom, že pro ně nebylo významné, pod jakou hlavičkou byl KVH Praha nebo kluby, kterých byli předtím členy. I pro následujícího narátora bylo především důležité, že mohl získat materiály o opevnění a že se mohl scházet

s ostatními kolegy stejně zaměřenými. Přihlášku do Svazarmu zařizoval prezident klubu a narátoři o tom podrobné informace neměli, zcela jednoznačně si však uvědomovali, že

84/ Sbíрка rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor se Zdeňkem Bauerem, vedla Dana Pečená, 30.9.2009

nějaké oficiální krytí v té době bylo nutné. V následujícím rozhovoru narátor, kterému je dnes již 73 let, začal hovořit spíše o svých plánech do budoucna, týkající se opevnění, než aby vzpomínal, pod jakou hlavičkou klub byl. Nemohl si ani přesně vzpomenout, kdy vznikl KVH Praha a jak přesně se jmenoval.

*T: K tomu, abych se dostal k dalším materiálům, jsem vstoupil v r. 1961 do klubu vojenské historie, který byl při Památníku na Žižkově a ten byl v roce 1971 z důvodů politických rozpuštěn. Potom jsem se nachomejt k nějakým věcem, kde mě Míša Aron pozval do klubu vojenské historie, který byl při brněnské Zbrojovce. To jsme se scházeli asi 3x nebo 4x v nějakých těch místech, já už si nepamatuji, vím, že jedno místo bylo naproti čs. rozhlasu. Tam potom jsme přešli, to už byl tam Vláďa Kupka a Břeťa. Tak jsme potom přešli zas pod Klub vojenské historie, ale to si teď nepamatuji přesně.*

*T: Klub důstojníků a ...*

*N: Klub důstojníků a praporčíků v záloze, takže tam jsem pokračoval no a potom nás přeložili zas ještě tou reorganizací a přešli jsme zase někam jinam. No a já jsem potom spolupracoval, hrozně dlouho jsem spolupracoval s panem Kaplanem. To je pracovník muzea v Náchodě a ten mě zavedl dokonce i do vojenského archivu na Invalidovně, tam jsme jezdili. Byl jsem tam asi 4x jako pod hlavičkou náchodského muzea, tam jsem získal spousty materiálů, které jsem vypisoval asi ze tří šanonů, je to část náchodská a část byla trutnovská. K tomu mám založeny různé všelijaké věci, mám i část tady sebou. No a tak to je asi zhruba tak všechno, tady mám nějaké ty věci, jestli se do toho potom chceš podívat, je tam zhruba seznam schůzek, který jsme dělali, kde jsem se zúčastnil s Kaplanem, kde jsme dělali průzkumy toho lehkého opevnění od Náchoda směrem na východ, kde teda jsme zmapovali téměř všechny lehký objekty i těžký objekty, jak výkopy, tak teda postavené objekty a tak.*

*N: Ty jsi do klubu vstoupil hned od začátku?*

*N: Já jsem vstoupil, já mám jedenáctku číslo legitimace. Kdybych přišel dřív, tak jsem měl možná 3,4.<sup>85/</sup>*

Narátor zmiňuje muzeum v Náchodě, které se před rokem 1989 ještě spolu s regionálním muzeem v Trutnově nějakým způsobem zajímalo o opevnění a pomáhalo bunkrologickým nadšencům v jejich úsilí a podporovalo je.

---

85/ Sbírnka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Jaroslavem Brožem, vedla Dana Pečená, 7.11.2009

Další narátor se nejprve seznámil s objekty opevnění na Těšínsku a Opavsku, posléze se však zkontaktoval s dalšími kolegy, budoucími členy KVH Praha. O jeho vzniku hovoří podrobněji a zmiňuje se o nápadu založit pražský klub vojenské historie, který by vystupoval vůči státním orgánům, legalizoval aktivity bunkrologických nadšenců a prezentoval činnost před širší veřejností. Je zajímavé, že za rok vzniku uvádí rok 1981, když klub byl oficiálně zapsán u pobočky Svazarmu již koncem roku 1979. Povědomost o klubu mezi tehdejšími bunkrology patrně souvisela se začátkem vydávání OINu. Zároveň uvádí, že po r.1989, kdy se situace s vydáváním uvolnila, tak to mělo i negativní dopad, protože si každý člen začal výsledky svého bádání nechávat pro sebe pro případnou svojí publikační činnost. To se však dělo poměrně ojediněle, protože nebylo možné, aby jedinec vydal sám publikaci o nějakém úseku opevnění bez přispění dalších kolegů.

*N. V druhé polovině sedmdesátých let jsem potkal další zájemce o pohraniční opevnění, se kterými jsme udělali menší skupinku, která si začala vyměňovat informace, materiály, fotografie a další věci související s opevněním no a to byl takový základ, na který se později na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let vytvořil Klub vojenské historie Praha. Něco konkrétnějšího, ta první skupinka, které jsem byl účasten, ta se skládala z Iva Vondrovského, který v té době působil jako důstojník československé armády na Frýdecku, dále to byl Míša Aron, v té době studující v Praze geologii, rovněž Olda Gregar velký zájemce o tehdy těžká opevnění a bylo nás pět, takže se vzpomínám na toho posledního, který nám ještě chybí.*

*T: Nebyl to pan Bauer.*

*N: Ne, pan Bauer to nebyl. No pochopitelně Honza Škoda mezi nás taky patřil. Takže ta skupinka, jak už jsem říkal, si vyměňovala informace, scházela se při různých příležitostech a v roce 1980 vznikla možnost vytvořit výstavu na zámku Slavkov u Brna. Ta výstava byla zvláště zaměřená na pohraniční opevnění, tak tehdy jsme se domluvili, že se toho zúčastníme a budeme té výstavě nápomocni. V té době se tam objevili i další, dnes velice známí účastníci, jako byl nás současný prezident ... To je problém nás vyššího věku, že postupně začínáme ztrácet paměť na jména. Pochopitelně Vlád'a Kupka, jeho kolega Kuta, objevil se tam taky dnes již nežijící velký bunkrolog jak to někteří nazývají. No já to časem doplním.*

*T: Já vám bohužel nepomůžu.*

*N: Já vím, že ne .*

*T: Pana Johna taky zmiňovali.*

*N: Pana Johna samozřejmě, toho jsem měl na mysli, protože on byl tak trochu organizátor té výstavy a byl dobrý kolega zdejšího kustoda na tom slavkovském zámku, takže ta výstava se takhle organizovala především ve složení pan John a šéf sbírek na slavkovském zámku, taky to jméno bych musel rychle vyhrabat ze své paměti.. Takže tehdy jsme se tam několikrát sešli, udělali celkem zajímavou výstavu no a krátce na to padl nápad a návrh udělat nějaký klub a nebo prostě sdružení, které by vůči státním orgánům nějakým způsobem mohlo vystupovat a tu naši činnost legalizovat. Takže, pokud si dobře pamatuji, v roce následujícím v roce 1981, byl založen Klub vojenské historie a jeho vedení tehdy bylo pražské. Můžu říct, že některým z nás dřívějším se to moc nelíbilo, protože zase padala slova a Pražáci si zase něco udělali a Pražáci se tam hned ustavili, jako šéfové atd., ale to nebyl můj případ. Já byl rád, že se něco podobného děje a že budeme mít možnost se nějakým způsobem scházet a naši činnost prezentovat před širší veřejností. Na jednom srazu našeho klubu vojenské historie, protože od toho roku 1981, 1982 se začaly uskutečňovat pravidelné srazy tehdy jednou ročně na různých místech, pochopitelně ze začátku v rámci republiky a když to byl první sraz, jestli se nepletu, v roce 1981, bylo to v Hronově ještě v domečku, který tam jako pozůstalost vlastnil náš kamarád Jarda Brož, takže tehdy v několika malých místnůstkách se nás tam sešlo kolem 50 no a navštěvovali jsme tehdejší opevnění kolem Náchoda. Další sraz byl roce 1982 nebo 1983 v Sedloňově kde zase jsme pochodovali v celkem příjemném podzimním počasí, ne to bylo jarní počasí, to bylo někdy v květnu, jak se potom ty naše tradiční srazy začaly dělat v Orlických horách a tak to pokračovalo dál, až na jednom srazu vznikla myšlenka vydat nějakou souhrnnou knížku o našem pohraničním opevnění. No a tak postupně od toho roku 1987, 1988 se dávaly dohromady materiály a jestli mě paměť neklame, v roce 1989 vyšla ta známá knížka, která se neustále objevuje v seznamech všech dalších vydávaných knížek a to bylo Československé pohraniční opevnění pod hlavičkou Arona, Míši Arona. No a tak to pokračovalo dál, protože po roce 1989 se situace značně uvolnila a ve směru vydávání, ale z našeho hlediska to mělo i negativní dopad. Protože jestli jsme si dříve mezi kamarády volně vyměňovali celou řadu získaných materiálů a informací, tak v okamžiku, kdy vznikla možnost je publikovat, tak mnozí z nás si začali své informace a materiály chránit a prostě to předávání se dělo, až když nějaká publikace vyšla. Protože nevím zda mám o tom ještě dál vykládat, protože to už jsou celkem známé věci, kdy se jednalo o ty různé srazy, které se v tehdejší době už začaly organizovat i v zahraničí, možnosti byly daleko širší než dříve, takže už byly výjezdy a naše bádání se soustředilo nejenom na naše československé opevnění, ale i na řadu dalších zahraničních.*



*T: Já jsem se chtěla zeptat, to byl ten archiv na Invalidovně, tak to jste myslel ten Vojenský historický archiv?*

*N: Ano.*<sup>86/</sup>

Narátor se také angažoval i v místě svého bydliště, na Bohumínsku a Opavsku. V této oblasti probíhala koncem druhé světové války slavná Ostravská operace. Vzniklo zde již v době komunismu Muzeum osvobození a revolučních bojů a to využila skupina místních bunkrologů k vybudování areálu opevnění. Tato jeho výpověď dokládá, že určité aktivity kolem čs. předválečného opevnění se děly i před rokem 1989, ale byly specifické jen pro určité oblasti republiky a byly jen okrajově zaměřeny na propagaci objektů opevnění. Muzeum osvobození a revolučních bojů v Ostravě, muzeum v Náchodě a regionální muzeum v Trutnově byly oficiální státní organizace, které se v době před revolucí zasloužili o čs. předválečné opevnění. Aktivitu však spíše vyvíjeli amatérští nadšenci a tato muzea jim v jejich úsilí pomáhala. Narátor sám byl činný ve skupině, která se zajímala o opevnění na Bohumínsku a Opavsku a scházela se v Muzeu osvobození a revolučních bojů od r.1983.

*N. Já už v té době byl činný v takové naší menší skupině, která se zajímala o opevnění na Bohumínsku a Opavsku a nedlouho potom, to je otázka, nedlouho ale od r. 1983 jsme se začali scházet v tehdejšímu Muzeu osvobození a revolučních bojů, taková nepěkná zkratka MRBO v Ostravě. Dali jsme si prostě cíl vybudovat nějaký areál opevnění a zřídit tam celostátní pracoviště, týkající se pohraničního opevnění. Čili to byla oficiální instituce, která měla taky podporu celé řady vlivných osobností v tehdejšímu našem státě, ať již to byl ředitel Vítkovic a nebo někteří další pánové až na Ministerstvu národní obrany. Stalo se prostě, že přes to muzeum jsme se mohli dostat, když tehdy to bylo poprvé v r. 1984, do Vojenského historického archivu a bylo nám umožněno v souvislosti s připravovanou výstavbou skanzenu opevnění v Darkovičkách dostat se k některým materiálům, které se prostě těch pevností v okolí Darkoviček, týkaly. No ale když už jsme se tehdy do toho archivu dostali, tak v rámci možností jsme se podívali jedním očkem doprava a doleva a zjistili jsme další věci no a v rámci těch našich dřívějších kamarádských styků jsme to v rámci možností prezentovali dál. O nějaké publikační činnosti se nedalo moc hovořit, právě akorát v rámci Muzea revolučních bojů o osvobození se připravovala taková první knížka, nakonec vyšla v roce 1987 ve dvou dílech, nepřiliš kvalitních a byla to taková první vlaštovka, která se vlastně v té době ve vydavatelské činnosti uskutečnila, ale to už se blížil r. 1989 a možnosti se naskýtal daleko širší.*<sup>87/</sup>

---

86/ Sběrka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Josefem Durčákem, vedla Dana Pečená, 7.11.2009

87/ Tamtéž. Rozhovor s Josefem Durčákem, vedla Dana Pečená, 7.11.2009

Jak probíhalo bádání v terénu v době, kdy archiv byl nepřístupný, líčí narátor, který sám nikdy archiv nenavštívil. Chodil bunkrovat s lehkou polní a se sešity, nejprve ze zdravotních důvodů, aby se mu po zranění lépe hojila noha. Jako stavební technik uměl kreslit objekty opevnění a z těchto jeho výkresů pak vycházeli další členové klubu při objevování systému opevnění a to v době, kdy jediným zdrojem informací o opevnění byly samy objekty. S dalšími bunkrology se seznámil díky muzeu v Náchodě a jeho pracovníkovi panu Kaplanovi.

*T: Když už mě sundali sádru a začal jsem cvičit a už jsem mohl jakž takž potom už v létě chodit, tak jsem se domluvil s muzeem panem Kaplanem a já jsem do Náchoda zajel, samozřejmě načerno, to jsem byl ještě na nemocenský a tam jsem se taky zeptal: Je tady někdo, kdo má o tuhleto problematiku zájem? Ano, jezdí sem nějaký pan Aron, jezdí sem nějaký pan Vondrovský, jezdí sem nějaký pan Škoda a to byli už první tři kámoši, s kterými jsem já navázal styk. A mohu říct, že to byl styk velice plodný. Protože každý bydlel někde jinde a každý měl o opevnění více nebo méně informací, spíš méně, protože nás opravdu držel jenom terénní výzkum apod. No a tak jsme se teda do toho dali. Já jsem stavební technik, takže jsem chodil pěkně bunkrovat s lehkou polní a se sešity. Mám jich teďka už dohromady 34 popsaných i ze zahraničí a doma jsem začínal kreslit, no tehdy to bylo takový neumělý, ale po stavební stránce dobrý a tak jsem začal kreslit už řopíky, těžké objekty apod. Stavil jsem se jednou s manželkou na pevnosti Hanička, která bohužel byla zrovna uzavřená Ministerstvem vnitra pro pozdější stavební úpravy pro Ministerstvo vnitra. No a shodou okolností se tam manželka najednou hnala k nějakému bělovlasému starému pánovi - pane učiteli, pane učiteli. Byl to Václav Vorálek učitel v penzi z Rokytnice v Orlických horách, který manželku jako malou holku v internátní škole učil. No a slovo dalo slovo a že do Rokytnice také jezdí ze Žďáru nad Sázavou amatérský historik inženýr John a ten se zase ještě kamarádí se svým známým Zdeňkem Bauerem z Prahy no a to už začínaly být trošičku veličiny. No a stalo se, že se nás 5, s panem Morávkem 6, sešlo jednou v Rokytnici, že bychom si mohli něco tak trošičku o opevnění říct. Protože nebyl jsme jenom jediná. Čas běžel a neuteklo ho nějak moc, přihlásili se další lidé. Z Těchonína, z Králík a najednou nás začínalo být poměrně dost. Jednou jsme četli Mladý svět, kde byla taková trampská rubrika, myslím, že se to jmenovalo Táborový oheň nebo něco takovýho, kdy byly takový ty trampský osady kde co dělají apod. a najednou Vám koukáme, tam byl článek podle knížky Oty Holuba A věže mlčí, což byla vlastně věta z prvních knížek, vlastně teďka taková bible A věže mlčí, že se natáčí film amatérský a že to natáčí nějaká parta z Prahy a jestli k tomu má někdo něco, uniformy atd. atd. No a to bylo ono, když došlo k takovému trošičku výbuchu. Protože najednou tady byla další*

*parta, svým způsobem organizovaná a docela početně slušná. No tak že jsme se dali nějakým způsobem dohromady, zatím jsme se tady setkávali třeba zásluhou plukovníka Janečky ve vojenském muzeu ve Kbelích a pak jsme se začínali scházet v Národním technickém muzeu, kde právě Zdeněk Bauer, který tam pracoval tak víceméně dělal takový to paraple. Takový to paraple, protože za bejvalýho režimu, aby jako někdo mohl o sobě rozhodovat, to jako dost dobře nešlo. Všemocná strana apod. aby o všem věděla. Říkali, my Vám dokážeme vyniknout nebo umožníme vyniknout. Já říkám ano, ale v tom, co budeme chtít my. No tak jsme se začínali scházet v tom Národním technickém muzeu. To pro mě bylo teda velikým přínosem, protože tam např. mezi nás přišel velitel tvrze Hanička že a teď nám říkal veškerý ty svoje vzpomínky a tak. Tak to mělo pro nás obrovský význam.*

*T: A tyhle ty vzpomínky jsou někde zachycené?*

*N: Já se obávám, že jo, že by nebylo marné se obrátit na Zdeňka Bauera. Protože měli tam k dispozici právě už nahrávací zařízení. No a protože se nás začínalo setkávat víc, tak Ing. John a plukovník Janečka organizovali třeba i akce, což tenkrát bylo něco nemyslitelného, třeba v kasárnách v Těchoníně nebo v sále Osvětové besedy místní spojený s prohlídkou dělostřelecké tvrze Bouda. Ta byla zašpérovaná, ale tady vojenská správa to umožnila a dokonce Ing. John, ten měl teda jako styky, to byl bývalý vojenský pilot. Takže jsme prováděli i i nejrůznější přednášky. Já sám jsem měl tříhodinovou přednášku o opevnění v Těchoníně. Dva dny jsem potom prakticky nemluvil, ale stálo to za to.<sup>88/</sup>*

Dotázaný dále popisuje natáčení bunkrologického filmu, z kterého se do dnešní doby dochovala jen asi 20 minutová sekvence. Natáčení tohoto filmu sehrálo poměrně významnou roli v dějinách klubu, neboť se při něm sešlo několik budoucích členů klubu a dodnes na něj vzpomínají. Byl natáčen také na pevnosti Dobrošov u Náchoda a na Opavsku. Ani tohoto narátora organizační věci příliš nezajímali, ale přesto si uvědomoval, že v tehdejší době bylo nutné zastřešení pod nějakou organizací a organizace Svazarmu byla tehdy asi jediná možnost. Skutečná náplň činnosti, tedy bádání o opevnění, musela být víceméně utajená, což narátor vyjádřil slovy „nebyl to žádný bunkr klub“. Teprve až po roce 1989 se mohl klub oficiálně nazývat Klub vojenství a historie.

*N: A tam se už také promítal ten bunkrologický film, ten byl natáčený na Panském poli na srubu, který teď patří Klubu vojenský historie. No a taková malá zajímavost, tam měli třeba seskočit němečtí parašutisté, takže se tam teda roztáhl padák, Vláďa Kupků*

---

88/ Sbíрка rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Oldřichem Gregarem, vedla Dana Pečená, 22.1.2010

*v modrákách zakšírován a točilo se to u lesa a tam nebyl vítr, takže se šlo kousek na volný prostor a tam zas větru bylo více než dost. Ono ho to vzalo, vyhrnula se mu blůza od modráků a ten padák ho protáhl kopřivami zarostlým protitankovým příkopem, no tak jak měl popálený břicho od těch kopřiv, to si nedovedete představit. No ale všecko teda jako dopadlo dobře, no samozřejmě, že při tom natáčení tam už byly třeba automatické zbraně, taky se z auditoria ozvalo to není možný, Němci ještě neměli tenkrát samopaly apod, takže se to zase uvádělo na pravou míru, že už měli kulometné pistole Bergman atd. Už začínala taková ta první osvěta. No ale každopádně by bylo dobrý, abychom se nějak zastropili, zastřešili, protože to v tom Národním technickém muzeu to nebylo to pravý ořechový. Ted' mluvím jen to, co si jako pamatuji, pamatuji z té organizace. A vím, že jsme vstoupili pod Svazarm. Nebyl to nějaký bunkr klub, nebo něco takovýho, ale byli jsme pod patronací Svazarmu. A to bylo obrovský plus, protože pokud organizace Svazarmu pro nějakou část Prahy měla vykazovat nějakou činnost, tak činnost vykazovala jedině díky nám, protože my jsme chodili do terénu s dětma, přednášky jsme dělali, promítali jsme diapozitivy atd. atd. Takže to bylo opravdu plus no a když viděli oni dělají, tak taky přicházeli i státní, no státní, svazarmovský peníze, řekněme na naši činnost apod. a to už se začínali organizovat první pravidelné srazy, myslím, že ty první byly na Karláku.*

*T: Ale to bylo jako Klub praporčíků a důstojníků v záloze, to bylo při tom Svazarmu?*

*N: No jeden čas to bylo jako myslím Střelecký klub, jestli to nebyl jako Klub důstojníků a praporčíků v záloze až potom později, v r. 1985 a k roku 1989. To je můj pocit. Já jsem se jako víceméně o tyhleto organizační záležitosti moc nestaral a protože mě šlo hlavně o to, že jsem v té partě byl, že jsem byl s kamarády a protože jsme vlastně byli z celé republiky mimo teda Slovenska, takže každý zpracovával něco, takže tím pádem každý při úzký spolupráci měl v podstatě všechno.*

*T: To je v těch klubových zpravodajích, jak začali vycházet, tak tam budu mít taky tu historii.*

*N: No a už je to třicet let. Od roku 1980 vlastně fungujeme jako součást toho Klubu důstojníků a praporčíků v záloze, jako klub vojenské historie. No a říkám, zastávám názor, že pro mě to bylo plus. Za toho bejvalýho režimu bylo důležitý mít nějaký paraple nad sebou.<sup>89/</sup>*

Narátor se zmiňuje, že už tehdy dělali „osvětu“ a prezentovali opevnění na přednáškách a proto také dostávali peníze na činnost klubu.

---

89/ Sbírka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Oldřichem Gregarem, vedla Dana Pečená, 22.1.2010

Jak musel klub v začátcích fungovat pod hlavičkou Svazarmu a označení Klub vojenské historie bylo jen pro členy, popisuje také další narátor. Dotázaný se musel účastnit přednášek v rámci pobočky Svazarmu, u které byl klub přihlášen. Přednášky ho nezajímali, ale fungoval tam jako „úlitba“ v rámci obvodního výboru pobočky.

*T: A v kterých letech jste tedy začali jezdit po těch opevněních a sdružovat se úplně v těch začátcích?*

*N: No tak takhle to je konec těch osmdesátých let. No tak takhle, já jako ten trempíř já byl na RS 74 prvně v r. 1968, protože jako majíce nějaké ty rozumy od toho mýho strejdy, tak jsem jako po těch bunkrech když jsem mohl, tak jsem vandroval. Tenkrát byla ještě většinou doba, kdy to bylo všechno opuštěný, dalo se všade vlézt a člověk, když měl baterku a rozum, tak se nikde nepřipozabil. Já jsem o tom věděl pendrek, takže se šlo a vidělo se od jednoho bunkru k druhému, no tak člověk si udělal nějakou představu, že jde támhle tím směrem. Já tedy osobně jsem začal vandrovat téměř o 10 let dřív než Vláďa, protože jsem taky o těch 10 let starší. No ale nebylo to ještě, že by z toho byla normální parta trampů, kteří mimo to, že se toulali po lese, tak se ještě podívali po těch bunkrech. Takže ty moji vrstevníci, nebo už ti starší, tak ten Olda Gregar, že jo Brož atd. neřku-li Bauer, tak ti to zažili téměř svým způsobem když to bylo ještě mladý. No a to bych se opakoval, žili jsme vlastně v tom základním kádru, kde jsme se rozhodli podřídit dobové nutnosti, že jo, tak jsme si rozdělili ty funkce, kdy Vláďa (Kupka) byl předseda, potom prezident a já teda jsem byl vždycky jako místopředseda nebo viceprezident dneska, což je dnes furt stejný, faktem je, že tedy on to táhne tu administrativu víceméně jako hlavně a já tedy kór ve svém věku jsem tam víceméně jako stafáž, ale zase třeba v rámci toho Svazarmu jsem jim tam taky fungoval jako úlitba v rámci toho obvodního výboru, jsem tam zasedal mezi těma dědulama víceméně. No člověk tam musel vyslechnout nějaký věci, který ho celkem nezajímaly, ale prostě tam musel figurovat jeho podpis, takže jako říkám ten Klub vojenský historie vlastně, to bylo označení interní, který bylo pro nás, jinak jsme fungovali jako základní organizace svazarmu číslo to a to, čili odbornost tam byla vlastně jednak ten Klub vojenské historie, no a pak jsme si hráli s tím střelectvím, protože tam ta možnost byla, takže což jsme teda taky využívali.<sup>90/</sup>*

---

90/ Sbíрка rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Vladimírem Francevem, vedla Dana Pečená, 24.9.2009

Dále se dotázaný zmiňuje i o srubu R S 74, protože patří ke členům klubu, kteří jezdí na klubový objekt a pomáhá tam při jeho opravách a údržbě. Tento srub si pronajal klub v r. 1983 od Ministerstva obrany. V současné době po soudních tahanicích je objekt definitivně majetkem KVH Praha. R S 74 pod krycím názvem Na Holém je pěchotní srub nedaleko od pevnosti Hanička u Rokytnice v Orlických horách. V současné době je jeden z mála srubů, který zůstal zachován v podobě, jakou měl v roce 1938. U drtivé většiny objektů těžkého opevnění byly vytrhány zvony a kopule a i jejich interiér byl také zdevastován. Přesto však v roce 1983, kdy ho klub přebíral do pronájmu, nebyl v dobrém stavu, protože několik desítek let byl vydán napospas působení horského podnebí. Do srubu navíc zatékalo střechou, která byla špatně odizolována již v době stavby objektu v prosinci 1937.<sup>91/</sup> Byly tedy nutné jeho opravy a dodnes se musí udržovat. Jeho převzetí bylo pro činnost pražského klubu přelomové, neboť konečně měl klub místo, kde se jeho členové mohli scházet. Počet návštěvníků je však v tomto objektu omezen z důvodu stísněného prostoru (v objektu se může maximálně ubytovat 15 osob). O tom se také zmiňuje narátor, který je nyní místopředseda klubu.

*N: Kromě toho jsem samozřejmě vždycky patřil k té partě, která se stočila kolem té 74 na Panským poli, takže tyhle ty již zmíněné vyklízecí práce a tak prostě letní část dovolené se tam vždycky trávil a víceméně dodnes se objevují stejné tváře, někdo ubyde, někdo přibyde, že jo.*

*T: Mě překvapilo, že Vláďa říkal, že tam byly zničené zdi, já myslela, že je to vybetonované.*

*N: No to jsme dozdívali, my, kteří jsme s tím neměli žádný zkušenosti, akorát jsme tam měli jednoho člena z Rokytnice, který byl zedník, tak ten tam tehdy trochu ještě připomohl, ale jinak jsme všichni byli amatéři, kteří jsme se tam vlastně učili devatero řemesel. Prakticky všechny ty cihlové příčky byly zbourány. Minimálně nahoře, tam v tom spodním patře tam to víceméně nebylo, dveře žádné, tak to tam nebylo. To zase, když se likvidovala Hanička, no tak jsme se toho ujali, protože jako když se to uzavřelo, tak se nám podařilo získat... No ale jsou tam, to jsme mohli zase díky těm svazarmovským penězům zase něco nakoupit, barvy a takovýchle věci.*

*T: Takže kolik Vás tam asi bylo, tak těch asi 12?*

*N: Říkám to se pohybovalo kolem tý desítky osob těch, protože někteří ti základní, ti starší, já nevím Brož, nebo Míša Aron nebo tak, někteří to měli hodně daleko zase, takže ti*

91/ STEHLÍK, Eduard, KUPKA, Vladimír. Pěchotní srub R-S 74 „Na Holém“. Dvůr Králové nad Labem, Ing. Jan ŠKODA – FORTprint. 1995, s. 11

*se tam objevili málo, ale ten Honza Škoda, my jsme jezdili zý Prahy celkem pravidelně, teď teda ten Libor Kutů a Michal Prášil, to byly ty první roky, kdy se to dávalo trošku dohromady. No samozřejmě přes to léto se nám podařilo vždycky někoho zmobilizovat, hlavně ty mladý kluky, taky někteří se tam o těch prázdninách nějakých pár dní ukázali. No a docela to fungovalo, divím se těm rodičům, že tenkrát nám je svěřili do ruky, ale jako nikdy tam žádný extra excesy nebyly, i když tedy potom byly ty rozbroje, když najednou město zjistilo, že by se jim jako ten bunkr hodil, no tak to byly vlastně rok co rok vcelku nepřijemný jednání, no kdy jako se nám vytýkalo, že se tam dějou nějaký neprístojnosti, prostě nicméně nikdy nebyl žádný důkaz, takže vždycky jsme to ustáli, prostě tyhleto boje o bunkr ty už se datujou od těch osmdmdesátých let. Čili jak říkám, tam jsme se realizovali jednak v tom klubu, je fakt, že celkem malá část tohohle členstva tohohle využívala. Tak jako samozřejmě to má svoje omezení, nemůže se tam nakopat 100 lidí, že jo. Prostě je řada lidí z klubu, kteří v životě na tom nebyli, což myslím je zase jejich škoda.<sup>92/</sup>*

Ve vzpomínkách na klubový srub je zmínka o penězích od Svazarmu na jeho opravy. Finanční prostředky v tehdejší době mohla získat jen oficiální organizace a to byl také další důvod, proč bunkrologičtí nadšenci založili klub při organizaci Svazarmu.

V dalším vyprávění se narátor zaměřuje na možnosti bádání v archivu a problematiku vydávání publikací. Publikování knížek o opevnění bylo a je dosud hlavní aktivitou KVH Praha. Nakladatelství FORTprint založil jeden z členů klubu krátce po roce 1989 a byly v něm vydávány první knížky v republice o opevnění. Později však vznikla konkurence a to, jak se zmiňuje narátor, především členů KVH Brno. Počet zájemců o knihy o opevnění je však v naší zemi omezený. Ubývá i počet námětů. V současné době se dá říci, že až na výjimky je v publikacích popsáno, jak probíhalo budování jednotlivých linií čs. předválečné opevnění.

*N: Část toho členstva ti se vrhli, když už byla možnost po tom r. 1989 do toho ŘOPu (Ředitelství opevňovacích prací), tak hlavně ten Eda Stehlík se tam zase usadil, ale jelikož to nemohl zpracovat všechno, tak rozložil i práci jaksi na různý lidi z klubu, takže to byl prostě celý koncern, který to zpracovával. Třeba Olda Gregar, který maloval.*

*T: Ti to táhli a pak se přidali další mladší.*

*N: Takže jako tohle se vytěžovalo konečně a konečně jsme zjišťovali, co co je. A tím se nastartovaly ty debaty, který jsou dodnes, že se v Praze vytáhly plány a najednou se zjistilo, že tam je o schod míň a ve skutečnosti, že je tam o schod víc, no a prostě ti, kteří bazírují na tom stavitelství, tak prostě je to pro ně šílený téma.*

---

92/ Sbírnka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Vladimírem Francevem, vedla Dana Pečená, 24.9.2009

Dále se narátor zmiňuje o PhDr. Eduardovi Stehlíkovi, který je profesionální historik, který se čs. opevnění věnoval a napsal dvě knížky, ale podle narátora v této práci nepokračoval, protože měl jiné pracovní povinnosti. Žádný z narátorů však neuvádí, že by mu Dr. Stehlík zadával nějaké úkoly nebo že by s ním spolupracoval na nějaké publikaci. Většina publikací o budování jednotlivých linií opevnění byla vydána bez přispění Dr. Stehlíka.

*N: Jistě, no ten Eda Stehlík, je to jeho životní kůň, ale vlastně ho semlela ta jeho životní funkce, protože to víceméně dotáhl dost vysoko, ale z toho titulu mu zase naběhly úplně jiný povinnosti, takže on si to víceméně má možnost dělat jenom pro radost. No tak on měl připravenou velkou knížku, ale prostě tu dobu prosek, protože mezitím to víceméně udělali ti Brňáci, že jo, něco na ten způsob, co on si představoval že to udělá. Dneska už je to víceméně pasé. Dneska vydat velkou knihu o opevnění, to jako je sebevražda, protože ta cesta té edice naší (FOTtprint) je vlastně jediná schůdná a ta je výrobně nejjednodušší a nejlevnější a po těch kouskách se to dá takhle udělat.*

*T: A kdo s tím začal vlastně jako první, že se to bude vydávat ?*

*N: No první jednička to dělal Vláďa ty fortové pevnosti, což bylo úplně mimo vlastně i naše území, protože když se to vezme, tak žádná tady není no a to to nastartovalo a vlastně se vždycky někdo našel, Ivo Vondrovský a právě Eda (Stehlík), takže jako vždycky měl někdo svojí doménu, kdy se tam mohl v tomhleto realizovat, takže čili vlastně rok co rok jeden nebo dva díly vždycky vyšly, takže tohle fungovalo a funguje jakž takž dodnes.*

*T: No tak to určitě, to byl velký význam tohohle pražského klubu, vydávat tyhle knížky.*

*N: My jsme víceméně předtím dělali takové sborníčky, což dneska vlastně splynulo s tím OINem, protože ten měl vždycky tak 4 stránky informační a pak kdo něco sesmolil dohromady, tak se udělal takový sborníček, což je dneska v rámci toho OINu, to trvalo chvíli, tyhle ty sborníčky, jako byly ty brněnský Boingy a tohle, takže něco na ten způsob.*

*T. No tak v OINu jsou vesměs doopravdy zajímavé články.*

*N: No tak jako má každý možnost se tam vyřádit. Samozřejmě se tam graficky nedá nějak divoce dělat, není to zase k zahzení.*

*T: Zpočátku to zpracovával jenom Vláďa Kupka.*

*N: No tak nějak vždycky si sedli v těch pár lidech, že jo a pak jsme to dali nějak dohromady. Pak se toho ujal ten Honza Škoda, který si vlastně udělal firmu a vlastně s téma počítačema, jakmile nastala doba počítačů, tak to okamžitě získalo jinou rychlost.<sup>93/</sup>*

---

93/ Sběrka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Vladimírem Francevem, vedla Dana Pečená, 24.9.2009



Líčení začátků KVH Praha podrobně popsal narátor, který se nejprve seznámil s objekty v Čechách, ale díky vojenské službě i na Moravě. Seznamování s ostatními budoucími členy klubu probíhalo podobně jako u jeho kolegů. Zájemců o opevnění v sedmdesátých letech bylo poskrovnu a tak se při získávání informací o něm zřejmě nemohli minout. U tohoto narátora hrála určitou roli náhoda, že vojenskou službu absolvoval v místě, kde bylo blízko k liniím opevnění. V rozhovoru je opět popisováno natáčení legendárního bunkrologického filmu, kde se sešla skupina nadšenců z celé republiky. O jeho natáčení se narátor dozvěděl z inzerátu v Mladém světě.

*T: No a vy jste se o opevnění začal zajímat a říkal jste, že jste taky šel do archivu.*

*N: No já jsem se o to začal zajímat. Nejdřív tedy tím způsobem, že jsem zpovídal ty renomované autory no a pak mě ještě postihla jedna událost. Já jsem tedy byl v té době voják v další službě, tady jsem sloužil ve Varnsdorfu, pak došlo k nějakým reorganizacím, já jsem byl u civilní obrany. Civilní obrana patřila pod Ministerstvo vnitra, i když to bylo normální vojsko, vojáci v uniformách, ale organizačně pod Ministerstvo vnitra, pak se dělaly nějaký organizační změny, takže civilní obrana přešla pod armádu, ale vnitro si chtělo nechat nějaký svoje útvary, aby mělo zabezpečení, vojáci jsou samozřejmě dobrá pracovní síla nebo dobrá služba. Tak se ten útvar ve Varnsdorfu rozštěpil a část šla do Frýdku Místku a za mnou přišli, jestli bych nešel taky tam. Tak v tu ránu mi bliklo, že Frýdek Místek, opevnění kolem Ostravy atd., tak jsem říkal ideální, byl jsem mladý kluk svobodný, tak jsem šel do Frýdku Místku, někdy v r.1976 myslím, že to bylo. No a tam jsem měl zase výhodu, že jsem mohl nakontaktovat zase těžký opevnění, který je tedy od nás hrozně daleko. Vím, že jsem tenkrát taky kontaktoval pana Durčáka, který žije v Havířově, takže to bylo kousek. On už taky něco věděl. Přes pana Kaplana v Náchodě ten mi dal adresu na Oldu Gregara a jak jsem dojížděl z Frýdku Místku do Varnsdorfu přes Českou Třebovou, tak jsem si s ním jednou domluvil rande, on mě tam čekal na nádraží a přespal jsem u něj v baráku, takže s ním jsem se dal taky dohromady. Olda Gregar tou dobou už začal kreslit bunkry, on je stavař. Vy jste s ním mluvila nebo budete?*

*T: Budu. Já vím, že kreslí.*

*N: On Vám řekne možná tu svojí historii. On stavěl barák a nějak vypadnul z okna, když stavěl a zlomil si tady ty kůstky v kotníku nějak blbě, ty krátké kosti, který se blbě hojí a oni mu doktoři řekli, že se musí pořádně hejbat, jinak mu to zaroste a prostě ten kotník bude nepohyblivý. Tak on si vymyslel pohyb tím, že maminku měl někde v Orlických horách, tam viděl taky ty betonový bunkry a jako stavař, ho to zaujalo a pohyb měl v tom, že začal*

*chodit po Orlických horách a začal kreslit pečlivě půdorysy. On byl vlastně první, který přinesl nějaké konkrétní výkresy. To co já říkám, to je někdy kolem toho roku 1976, 1977 a jednou se v Mladém světě objevil inzerát, že nějaká skupina lidí natáčí film z opevnění a o armádě atd. a že hledají někoho, kdo jim řekne tu odbornou část, jaké byly povely a uniformy, jaké se nosily apod. No a podepsaný tam byl Kupka, tak jsem se s ním nějak spojil a on teda že jo no a to vlastně byl v podstatě zárodek toho našeho klubu, protože Vlád'a Kupka je takový organizátor, tehdy ještě dělal v Technoexportu, času měl dost.*

*T: V roce 1976 říkal jste?*

*N: 1977 tak bych spíš řekl, vr.1976 jsme šli do Frýdku Místku, jak nějak jsem viděl ten inzerát, tak kolem roku 1977.<sup>94/</sup>*

Narátor byl ale nejprve člen Klubu vojáků a důstojníků v záloze při Svazarmu Zbrojovky Brno. Také uvádí, že oficiální členství v této organizaci usnadňovalo nadšencům jejich první srazy v oblasti, kde bylo opevnění. Pokud se někdo o ně zajímal, tak ukázali razítko klubu a pak už nebyli dál sledováni. V začátcích bádání bylo také důležité setkání s osobami, které do určité míry měly k informacím o opevnění přístup a to byl Miroslav John a podplukovník Janeček, o kterých se zmiňovali i další narátoři.

*T: Ale klub ještě oficiálně nebyl, ten byl až v r. 1979?*

*N: Ještě klub nebyl, ten náš pražský, ale přes toho Johna jsme se tenkrát nějak napojili na Klub vojáků a důstojníků v záloze, nebo Svazarm Zbrojovka Brno, tam byl zase John, protože oni dělali pro Zbrojovku Brno, ten Žďas, tam něco dělal pro ně stroje, on tam měl nějaké dobré kontakty. Čili my jsme původně fungovali jako Svazarm Zbrojovky Brno. Možná bych ještě našel nějakou průkazku z té doby. Protože za socialismu samozřejmě vždycky musel mít člověk nějaké razítko, bez toho nebylo možný nic dělat. My jsme první akce dělali pod hlavičkou Zbrojovky Brno, což bylo důležitý, protože vím, že první sraz jsme dělali někdy v roce 1978 řekněme tak nějak v Králíkách. To jsme tady my, co už jsme o sobě věděli, že se zajímáme o opevnění, tak jsme ho dělali v Králíkách. Tak jsme říkali, co je centrum, takže v hotelu Beseda, tam jsme udělali takový potlach a pak jsme vyrazili na Boudu apod. No a samozřejmě znova říkám, bylo potřeba mít na všechno razítko, protože já, když jsem tenkrát korespondoval s tím hotelem Beseda, tak oni mi říkali jako kdo jste a hned chtěli, aby měli nějaký papír s hlavičkou, aby nás tam ubytovali.*

*T: To mi říkal každý, museli jste být krytí.*

---

94/ Sbírnka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Ivo Vondrovským, vedla Dana Pečená, 12.12.2009

*N: Přesně tak. Ty první naše výpravy, my jsme spali různě po tělocvičnách a vždycky každý říkal, co vy jste zač? My jsme řekli Klub důstojníků a praporčíků v záloze, tady máme papír s razítkem, jako v pohodě.*

*T: A ještě jsem se chtěla zeptat, abych na to nezapomněla, tam v té Dobře utajené obraně Československa od Lakosila, tak tam je zmínka, že ty objekty byly zamřížované v Orlických horách. To je napsané v té knížce Dobře utajené pevnosti.*

*N: Já co si pamatuji v těch dobách, co jsme chodili v těch sedmdesátých letech po bunkrech, tak to bylo povětšinou zazděný s tím, že armáda má vždycky takové vlny, někdy v těch padesátých letech to zazdila, pak se do toho lidi probourali, pak někdy koncem šedesátých let to bylo zazděný. Ale my jsme tam chodili tak povětšinou to už bylo probourané. Samozřejmě na všem se šetřilo, takže oni ty zvonový šachty zadělali tak, že tam dali prkna na to nandali trochu betonu, tak to nebyl problém vzít nějaký sochor a prorazit to. Přímo mříže ne, spíš to bylo zazděné.*

*T: Takže tak, ale ona armáda se k tomu chovala vždycky tak podivně, když si vzpomněla, zase si něco vzala. Já jsem vás přerušila zase k tomu klubu, protože to zase tak podrobně mi nikdo neřekl, že byl první sraz v Králíkách. Jak to dál teda pokračovalo?*

*N: Někde bych možná našel nějaké pozvánky, protože to tehdy, to neberte jako stížnost, ale jako konstatování, byl problém cokoli množit a John měl zase výhodu, že byl konstruktér, ten Žďas byla ohromná fabrika, takže on sítotiskem nám tisknul pozvánky apod. A pak ještě nesmím zapomenout, jednak jsme kontaktovali Mišu Arona, který tou dobou provázel na Haničce a pak byl nějaký podplukovník Janeček. To byl šéf nebo skoro šéf, nevím přesně, leteckého muzea ve Kbelích a ten se kromě letadel zajímal taky o opevnění a on samozřejmě to byla šarže v armádě, takže on měl leccjaký možnosti. Víím že už tenkrát jako říkal, že tam ve Kbelích postaví nějaký bunkr jakoby kamuflovaný, že tam natahá nějaký to vybavení. Janeček byl dobrý kamarád s Johnem, takže přes něj jsme taky leccos získali tehdy. On byl taky jeden z lidí, který nám pomohl. No a pak ty naše srazy vlastně proběhly, takže jsme každý rok nebo tuším možná 2x do roka vždycky někde udělali sraz. Ale to byly skutečně objevitelské srazy.*

*T: A kolik Vás asi bylo teda?*

*N: Myslím, že tak 10 – 15 lidí se tam sešlo, ale to byly skutečně doby dřevní, kdy jsme šli do terénu a netušili jsme nic.*

*T: Chodil s Vámi tehdy Dr. Stehlík?*

*N: Tehdy taky, ještě studoval.*

*T: On to popisuje v tom úvodu v Lexikonu těžkých objektů.. Takže kdo tam byl – vy, pan Gregar, Vláda, Břeťa Francev, pan Brož taky,*

*N: Hák ten se taky na nás napojil. Hák bydlel v Mostě, a ten zas procházel a to byla úžasná práce, on aniž by měl jakýkoli podklady, tak procházel vlastně celou tu linii tam od Klášterce nad Ohří až po Ústí jen tak, prostě šel po poli a hledal, kde jsou nějaké zbytky. Pak to sepsal do té své publikace, kterou nejdřív vydal nějakým samizdatem a pak nevím před čtyřmi lety vyšla u Honzy Škody.*

*T: No a pan Škoda, ten byl taky s Vámi?*

*N: Honza Škoda taky. Honza Škoda měl výhodu, že je ve Dvoře Královém, on studoval myslím že v Novém městě nad Metují a to už je kousek od opevnění. To byla výhoda téhle srazů, že jsme se nějak dali dohromady, kdo o kom slyšel a tam jsme se poznali a viděli.*

*T: A to byly v Praze srazy?*

*N: No hlavně v terénu, v Králíkách a v Trutnově, co já vím, kde jsme ještě byli, spíš na Severní Moravě a v Jeseníkách a pak časem se to vyvinulo, že jsme se začali scházet v Praze povětšinou kupodivu na nádražích. Libor Kuta pak k nám taky patřil a on byl nějaký železničář.*

*T: Ale pan Bauer říkal, že to bylo zpočátku v Technickém muzeu v Praze.*

*N: No, to je pravda vlastně, vždycky je dobrý, když se sejdou dva aspoň. To je fakt, že Zdeněk Bauer byl tou dobou nějakým vedoucím oddělení Historie dopravy v Národním technickém muzeu na Letné a tam měli samozřejmě zasedací sál a tam jsme se u něj několikrát sešli, protože on nám mohl zase ten sál půjčit. To je pravda, no vidíte. Ale v kterých letech jsme se kde přesně sešli, to už v hlavě nemám. A je to pravda, že tam jsme se scházeli.*

*T: No a vy jste teda chodili a neměli jste vůbec žádné podklady, kde ta opevnění jsou, mapy, nic.*

*N: Oficiálně jsme neměli to ne. Ale pochopili jsme ten systém. Že bunkry jsou jako řetěz jeden vedle druhého, takže pod tímhle systémem. Co vím, tak mě dělalo problémy, já jsem chodil tady hlavně do Jizerských hor a věděl jsem, že od bunkru jednoho k druhému musí být vidět a v Jizerských horách, vzhledem k tý hory doly, co tam jsou, tak to nebylo jednoduchý, takže jsem několikrát říkal, tak teď jsem u bunkru, takže teď musím jít takhle, tak jsem proběhl z údolí dolů, nahoru, hledal jsem tam, nic, vrátil, znova jsme tam hledal*

*až po letech jsme zjistil, že tam prostě skončili se stavbou, že tam nepostavili nic, ale já jsem strávil tři dny, že jsem tam běhal do kopce.*<sup>95/</sup>

Z předchozího líčení je zřejmé, že začátky bádání bunkrologických nadšenců byly obtížné, neboť bez jakýchkoli podkladů nejprve lokalizovali jednotlivé objekty a jejich linie v terénu a pracně získávali další podrobnější údaje.

Někteří z oslovených narátorů měli před vstupem do KVH Praha za sebou již určitou bunkrologickou minulost. Následující narátor než se stal členem KVH Praha zpřístupňoval s dalšími nadšenci srub K 25 s krycím názvem V sedle u tvrze Bouda nad Těchonínem v Orlických horách a také tvrz Haničku. Na objektu K 25 prožil nepříjemnou zkušenost. Na nadšence, kteří se tehdy zpřístupňování tohoto objektu zúčastnili, se zaměřila státní bezpečnost a dva roky je sledovala. Doklad o pronásledování je součástí této diplomové práce jako příloha č. 8. Bunkrologičtí nadšenci jsou v dokumentu označováni jako „volná mládež“, což bylo v tehdejší době označení pro nepodchycenou, neorganizovanou mládež, mimo povolené socialistické organizace. Dotázaný uvádí, že po této zkušenosti váhal se vstupem do KVH Praha.

*N: Takže pokud jde o klub, tak já jsem jeden z těch, co dlouho vzdorovali vstupu do klubu, protože jsem svým způsobem prožil předtím nějakou bunkrologickou historii, takže my jsme vlastně zpřístupňovali srub K 25 V sedle u Boudy několik let, odtamtud nás vyhnala STB.*

*T: A to bylo v jakém roce, jestli Vás můžu přerušit?*

*N: STB nás vyhnala až v roce 1979, čili nejintenzivnější to bylo od roku 1975 do roku 1979 a předtím jsme měli bohužel ještě jednu špatnou zkušenost a to že jsme vlastně s těmi průvodci zpřístupňovali tvrz Haničku, vlastně nejintenzivnější to bylo od roku 1972 do roku 1975, kdy jsem teda já šel s poslední výpravou v roce 1975 v říjnu, kdy se Hanička zavírala.*<sup>96/</sup>

Tvrz Hanička měla jeden z nejsmutnějších osudů z objektů čs. opevnění. Byla to první tvrz, která byla zpřístupněna pro veřejnost a kde se začalo provádět v r.1969.<sup>97/</sup> V r. 1975 byla tvrz a její okolí uzavřeno Ministerstvem vnitra, a byla představována do podoby

---

95/ Sbírká rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Ivo Vondrovským, vedla Dana Pečená, 12.12.2009.

96/ Tamtéž. Rozhovor s RNDr. Lubomírem Aronem, vedla Dana Pečená, 7.11.2009.

97/ NOVÁK, Jiří. *Dělostřelecká tvrz „Hanička“*. Jablonné nad Orlicí: Jiří Novák.2003, s.27,28

chráněného pracoviště pod názvem KAHAN. Bunkrologičtí nadšenci a návštěvníci Orlických hor, kteří se tehdy v r. 1975 na Haničku vypravili, byli zaskočeni nečekaným uzavřením celé oblasti v okolí pevnosti. V té době se v této oblasti Orlických hor šířila depresivní nálada, na kterou si sama také vzpomínám. Místní obyvatelé se domnívali, že tvrz okupuje Sovětská armáda a ve stejném místě budují základny pro odpalovací zařízení jaderných hlavic.<sup>98/</sup>

*N: Takže po zkušenostech s různými oficiálními institucemi jsem vzdoroval Láďovi Kupkovi se vstupem. Láďu jsem znal, protože jsem ho dostal na starost jako mladého průvodce na Haničce, kdy vlastně se tam zaučoval coby průvodce. Honzu Škodu jsem znal vlastně už z té doby taky, takže moc těch zakládajících členů jsem znal, Oldu Gregara jsem znal, Durčáka jsem znal. To souviselo zase s tím, to byla ta skupina ostravská, kde teda v Opavě pan Krásný, nestor bunkrologie vlastně v té části ostravsko – opavské a on byl turista, já jsem byl také turista, člen turistického oddílu, takže tam ty začátky zase byly kombinované přes turistiku. Takže přes pana Krásného známost na pana Durčáka. Takže existovala takováhle skupina, která už spolupracovala v té době a ta doba, to byla ta doba ormiků, světlotisku apod. Díky tomu, že ale technika nebyla, tak se zachovali dodnes... Já si schovávám štos nejméně 20 cm dopisů, které jsme si posílali, byly psané ručně, po oslovení následovala nějaká řešení technických problémů nebo otázek, ty dopisy existují a dá se z toho složit relativně nějaká historie. Kdežto v době pozdější historie klubu, pokud jí nearchivuje náš prezident, tak je to vlastně problém. Takže vlastně my jsme spolupracovali tímto způsobem už předtím, takže poté, co jsme vstoupili do klubu, tak se pro nás moc nezměnilo. Navíc jsme se vlastně začali zúčastňovat těch klubových akcí, které teda přibyly k těm našim akcím a začali jsme se starat o objekt R-S 74, ale v mém případě a případě mých kolegů to bylo vlastně s takovou jistou nedůvěrou, abychom opět nedopadli stejně jako s K 25 nebo s Haničkou. Proto jsme se třeba nezúčastnili celého toho proudu, který se oddělil a provozuje tvrz Bouda, protože to byl vlastně stejný problém. No a pokud jde o tu vnitřní náplň práce, tak to se také nezměnilo, čili v té době já jsem vlastně byl geolog, pracoval jsem v Karlových Varech potom a měl jsem tedy k dispozici aspoň nějakou rozmnožovací techniku a to hlavně světlotisk, takže vlastně přeže mě proudily výkresy kreslené na pauzáku od Oldy Gregara hlavně a vlastně i texty, které jsme psali i na pauzák s kopírákem a potom jsme ho množili světlotiskem. Relativně jsem měl i čas, takže vznikl soubor mnoha půdorysů 1 : 100 těžkých objektů, které kreslil teda Olda, čili to se množilo pro těch takových 20 kmenových členů klubu a v té době se k těmto*

---

98/ NOVÁK, Jiří. Dělostřelecká tvrz „Hanička“. Jablonné nad Orlicí: Jiří Novák.2003, s.27,28

*materiálům nikdo jiný nedostal no a pokud jde tedy o ty texty, tak z té dílny karlovarské vyšel např. ten známý Denkschrift, to samizdatové vydání, které jsme asi v r. 1983 dodělali, obrázky překreslil Jarda Brož.*

*T: A ty výkresy se dělali podle objektů, nebo jak vlastně?*

*N: Ty výkresy se dělali, to byly dvě větve, to bylo hrozně zajímavý, já jsme měl takovou skupinu spolužáků z devítiletky z Londýnské ulice v Praze 2, jeden z nich byl zkušený kreslíř. My jsme začali s tím, že jsme objekty nejdřív krokovali, potom jsme je měřili a když jsme měli sbírku asi 20 objektů, tak jsme dostali tip na pana Gregara. Ddomnívali jsme se, že přijedeme a my budeme ti, kteří mu ukážeme, jak se to dělá, ale opak byl pravdou, protože nás překvapil tím, že měl naprosto dokonalé půdorysy změřené opět v terénu, protože jiná možnost tenkrát nebyla, ovšem provedené vlastně tuží na kladívkových čtvrtkách, nikoliv na pauzácích. Takže naše spolupráce se nějakým způsobem prolнула, takže jsme se vlastně obě ty skupiny, oba dva jsme se pokoušeli udělat co nejvíc objektů tímto způsobem, protože jiný způsob tenkrát nebyl. Já jsem se, to si spočítáte, kolik mi bylo let, ale v sedmdesátém roce jsem se pokoušel navštívit Vojenský historický archiv, dokonce jsem byl vpuštěn do badatelný, tenkrát tam pravděpodobně přežívali ti vedoucí z doby toho táni v šedesátých letech, takže mě dokonce ... Absolvoval jsem dvě návštěvy, kde jsem si prohlížel a dokonce jsem si vypisoval názvy z toho rejstříku, který mi přivezli na růdnu. Vlastně to byly ty původní zápisy archivní, ale potom, když už jsem chtěl jednotlivý, konkrétní spis, tak to už mi bylo řečeno, že ne, že jsem příliš mladý atd. a dál jsem se nedostal. Ale i to ve mně zanechalo velký dojem, že jsem tam dvakrát listoval v těch původních materiálech.*

*T. Vlád'ovi řekli taky, že je mladý. Takže ty výkresy se potom ale porovnaly, když už jste měli přístup doopravdy ke skutečným archivním materiálům.*

*N: Ty se porovnaly a samozřejmě bohužel ty naše výkresy byly v každém případě horší, ale měly tu výhodu, že ty archivní občas znamenaly nějaké projektové stadium a ta skutečnost se lišila, takže ty naše výkresy se už potom použily jenom k tomu, že třeba ta příčka nějaká se vlastně zkonfrontovala s tou skutečností. Bohužel ty archivní byly mnohem dokonalejší a vlastně my jsme si ty své nechali tak jedině na památku, dokonce i ty náčrtky nějaké jsem si schoval, že teda jsme byli schopní řekněme během půl hodiny nejdřív nějakým způsobem projít odkrokovat a potom takovými jednoduchými úhloměry udělanými z metru vlastně nějakým způsobem zpracovat ten půdorys vlastně těch objektů.*

*T: Tak on to v té předmluvě k Lexikonu těžkých objektů píše Dr. Stehlík, jak to bylo obtížné, když se nemohlo do archivu, jak se dávaly těžce dohromady.*

*N: Dr. Stehlík – to jsem měl čas, on mě požádal vlastně o totéž, takže tam jsem právě z těch dopisů si vypsál i nějaká data a on z toho potom čerpal. Čili lze ještě i dnes zrekonstruovat ty začátky vlastně bunkrologie, dokud se psaly ruční dopisy, tak to problém není.*

*T: Ale dr. Stehlík tam přístup měl do r. 89?*

*N: No to potom ano, ale samozřejmě měl tam nějaký problém taky řečeno diplomaticky, protože se mu podařilo část z těch výkresů z archivu si vypůjčit na omezenou dobu a ty výkresy jsme tedy dále překreslovali. To už bylo další stadium, kdy teda přišel člověku balík kopií z archivu a rozdělili jsme si úkoly, kreslil Olda Gregar, kreslil jsem já, kreslil Brož a ještě pár kluků a vlastně během těch 14 dní většinou co byly k dispozici, jsme ty výkresy tak jak byly pracně obkreslili i s rohovým razítkem vlastně na pauzák, ty originály se vrátily samozřejmě. Takže to byly výkresy zajímavé, ke kterým bychom se jindy nedostali, tzn. to vnitřní zařízení nebo zvony.<sup>99/</sup>*

Počátky bádání o opevnění v sedmdesátých letech ještě před oficiálním vznikem KVH Praha byly poznamenány omezeným přístupem do archivu a získávání údajů o opevnění bylo velice obtížné a jejich zpracování bylo dáno možnostmi tehdejší techniky. Narátor v rozhovoru popisuje, jaký technologický postup používal při překreslování objektů, který byl v počátcích bádání o opevnění používán.

Klub vojenské historie Praha jako první začal skládat mozaiku o opevnění a to předznamenovalo jeho další osud. Jiné kluby začaly postupně provozovat pevnostní muzea, ale hlavní náplní činnosti KVH Praha až do dnešní doby zůstalo publikování a tedy bunkrologická osvěta. Bylo to dáno také tím, že když klub převzal od Ministerstva obrany do užívání pěchotní srub R S 74, měl zakázáno z něho udělat pevnostní muzeum. V současné době je srub majetkem KVH Praha, ale zůstává pouze jako základna pro setkávání členů, kteří jsou z celé republiky a pokud by srub byl muzeem, neměli by se kde scházet. Někteří z členů pražského klubu však pevnostní muzea provozují.

S provozováním pevnostního muzea má bohaté zkušenosti následující narátor, který je předsedou družstva Fortis, které provozuje muzeum Stachelberg u Trutnova. V rozhovoru popisoval komplikované začátky zpřístupňování nedokončené tvrze Stachelberg. O vstupu do KVH Praha se však zmiňuje pouze krátce. Vstupoval až v době po revoluci v r. 1989.

99/ Sbírká rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Lubomírem Aronem, vedla Dana Pečená, 7.11.2009



a důvodem pro vstup bylo především získání dalších kontaktů na bunkrology. V té době také spolu s dalšími nadšenci připravoval otevření naučné stezky na Trutnovsku.

*N: Tohleto byly začátky a v té době (pozn. r.1990) my jsme se právě stali členy toho klubu vojenské historie Praha. Protože když jsme už tohle vzali opravdu vážně, tak on tam pan Mirek Žemlička, ten tam byl členem už o několik let dřív, někdy bych tak hádal kolem r. 1985 nebo tak, ten už do bunkrologie dávno nedělá, ten hlavně fotografoval a dělal do toho, ale pak prostě přestal a v těch dobách, ale řekl bych, že to bylo až kolem roku 1990, my jsme se přihlásili, když se to pak opravdu rozjelo, tak jsme se přihlásili právě, nebo já jsme se přihlásil do Klubu vojenský historie Praha, říkám jestli to bylo v r. 90, 91, ale prostě to bylo po tom r. 89. Tady jsme to ještě říkali, že je to dobrý, ale uvidíme.*

*T: No a proč jste teda do toho KVH Praha vstupovali?*

*N: No abychom získali kontakty, kontakty na řadu dalších lidí, protože už jsme měli hlášky, že se rozbíhají další akce.<sup>100/</sup>*

Většina současných členů klubu se o opevnění zajímá pouze pasivně, žádnou publikaci nevydali ani neprovozují pevnostní muzeum. Jedním z nich je i následující narátor, který patří mezi členy, kteří pamatují vznik KVH Praha, ale na bádání o opevnění se na rozdíl od ostatních narátorů podílel díky svému bratrovi, kterému pomáhal zpracovávat dokumenty z archivu.

*T: A kdy to bylo, v jakém roce? (pozn. vstup do KVH Praha)*

*N: To už je dávno, číslo mé legitimace je 20. Brácha měl 19, takže to byly prapůvodní počátky, to se podívejte do nějakého almanachu, nepamatuji se. Strašně dávno, Vlád'a Kupka, který to tehdy organizoval, tak byl ten motor, který vyřizoval ty nutné administrativní věci, jednání s úřadama, všechno se to řešilo tím Svazarmem, takže jsme měli legitimace svazarmovský a to bylo bezpodmínečné, to muselo být, to v té době jinak nešlo. To taky umožnilo, že tehdy se pro Svazarm ten objekt 74 já nevím jestli pronajmul nebo získal jako základna.*

*T: To já vím, to mi říkal, já jsem dělala rozhovor už s Vlád'ou.*

*N: Takže tohle téma Vám naprosto precizně popíše pan Dr. Kupka a on mě napojil na tu skupinu podobných nadšenců, které tohle zaujímalo. Zakládající členové typu Zdeněk Háak, který tam už dneska nejsou, protože se rozkmotřili. To byli vesměs kluci, který tím žili a pátrali nejen v našich archivech, ale i v cizině.*

*T: . Takže jak to probíhalo? To jste chodili jste po opevnění, vždycky jste se setkali?*

---

100/ Sběrka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Miroslavem Kejzlarem, vedla Dana Pečená, 24.10.2009

*N: Chodili jsme po opevnění, setkávali jsme se s autory tehdejší literatury, to byl v Těchoníně speciálně pan Emil Trojan, to byl autor nějaké literatury. No, s panem Kaplanem jsme se setkali.*

*T: No a John začínal něco a Ota Holub.*

*N: Ota Holub s tím jsme se neseťkali. Ota Holub vydal tuším dvě, tři knížky na tohle téma, které byly takovým volným vyprávěním, velmi čtivým, který vtáhlo do děje i mě, ale ten vlastní, dalo by se říct výzkum, to bádání v archivech to je stupidní práce pro lidi, které baví se hrabat v historii, objevovat různé zprávy, které hodnotily průběh stavební atd. to mě nebavilo.<sup>101/</sup>*

Také tento narátor si nepamatuje podrobně počátky klubu a s tím spojené formální záležitosti. Oficiální založení klubu jako organizace pod hlavičkou Svazarmu byla podle tohoto narátora především iniciativa budoucího prezidenta klubu Vladimíra Kupky. Je však přesvědčen, že nějaké zastřešení v době socialismu bylo nutné. Práci v archivu označuje jako „stupidní“, nicméně dále uvádí, že bratrovi pomáhal. Neměl ctižádost být v záhlaví publikací, ale spolu s bratrem archivní dokumenty o opevnění zpracovával. Za čtivé považoval knížky Oty Holuba, které k opevnění přivedly i další narátory, ale nezajímají ho vzpomínky pamětníků. Publikace, které jsou vydávány v současné době v nakladatelství FORTprint a dalších, jsou v podstatě určeny pouze pro úzký okruh čtenářů spíše technicky zaměřených. Pro širší veřejnost by možná byly spíše atraktivní publikace, které vydával kdysi před vznikem KVH Praha Ota Holub. Jak se zmiňují členové klubu, byly to fantazie, které částečně vycházely z pravdivých faktů. Přesto však zájem o opevnění v zakládajících členech klubu vzbudily. U někoho však právě proto, že některé „technické“ věci byly nedořečené. Tématiky čs. předválečného opevnění se víceméně zmocnili pouze amatérští nadšenci, kteří se ubírali určitým směrem prezentování opevnění a to spíše technickým, o kterém se domnívali, že je jediný možný, a proto populárních knih o opevnění vyšlo poměrně malé množství.

*T: Takže Vás bavilo víc prostě procházet opevněním.*

*N: Já jsem byl spíše ten turista, jak jsem tady uvedl, taxikář a turista pro bráču, který tomu dodal tu práci s badáním v archivu. A když potřebovali jeho pomoc, kdy prostě měl nasmlouvaný nějaký velký svazek, tak jsem mu chodil pomáhat na Invalidovnu, takže mi vždycky zadal, co jsme měli v daném čase dělat a následně jsme tam probírali ty stohy*

---

101/ Sbírka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Milanem Měřinským, vedla Dana Pečená, 15.10.2009

*papíru, protože tou dobou jsme pracoval vlastně na stavební fakultě, tak jsem ještě umožnil v Tozasu Technický zkušební ústav, tam byly ještě původní kostky, který se dělaly, zkušební kostky. Takže jsme to tam našli a já jsem mu tam ukázal, že i po těch padesáti letech to stále má dosahovanou pevnost.<sup>102/</sup>*

Dále narátor uvádí, že knížky o opevnění ho zajímají. Z edice pevnosti nakladatelství Fortprint kromě čs. opevnění také zahraniční pevnosti (např. Maginotova linie). Domnívá se však, že dnes už je vydávání publikací o opevnění také byznys, autoři od sebe opisují, dodají se nové fotky a pak se to vydává za nové dílo. Začátky bádání podle něho byly romantické a to se mu více líbilo, než současný přístup amatérských nadšenců.

*N: My jsme neměli k dispozici, jako dneska ty děcka mají k dispozici plány, GPS souřadnice a tím terénem jdou a na metry přesně vědí, kde to mají najít. My jsme chodili v rojnici, kdy jsme tahali naše rodiny a podle perimetru jsme dohledávali, nebyly absolutně žádné podklady a když náhodou nějaké podklady byly, tak tehdejší technika neumožňovala, že by jste si okopírovala plány, vynesla je ven, my jste to na pauzáku obkreslovali, to už vůbec neznají dneska ty děcka.<sup>103/</sup>*

K počátkům klubu uvádí jména jeho zakládajících členů, kteří si podle něho hned od počátku spolupráce rozdělili oblasti, kterým se potom podrobně věnovali.

*N: Ta historie toho klubu opravdu byla o tom, že pár nadšenců, kteří byli organizovaní kolem Břeti Franceva a Vládi Kupky, Zdeněk Háek, Novák, Aron si rozdělili ty oblasti a každý se věnoval do detailu určité oblasti, díky tomu vznikla ucelená díla s amaterskými prostředky.*

*T: No vidíte a já jsem se Vládi ptala, jestli si to nějak organizovali a plánovali a on mi tohle ani nějak neřekl.*

*N: Tam se to rozdělilo přirozeným způsobem, každého zajímalo něco jiného, takže když se dělaly ty první srazy, tam nás chodilo 30, 40, víc ne, tak už byly vidět oblasti a speciálně toho bráchu oslovovali ty lidi, který měli zájem o těžká opevnění, za Zdeňkem Hákem a za panem Bauerem se chodilo na lehký, Olda Gregarů byl vynikající a je vynikající kreslíř, ten má všechno zdokumentovaný.*

*T.: No tak to jste mi dal zajímavou informaci, že to takhle bylo rozdělené.*

*N: Ale přirozeným způsobem, ne že by se nějak direktivně nařizovalo.*

---

102/ Sbírka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Milanem Měřinským, vedla Dana Pečená, 15.10.2009

103/ Tamtéž. Rozhovor s Milanem Měřinským, vedla Dana Pečená, 15.10.2009

*T: Každý se specializoval, co ho zajímalo.*

*N: Každého zajímalo něco. Taky to bylo lokálně. Zdeněk Hák Hořice v Podkrkonoší, tak lehké opevnění, měl to u baráku. Kromě toho díky svému povolání, který měl, byl nějaký provozní elektrikář tuším na dráze, tak se strašně motal v tom terénu, ten byl vynikající a jeho zajímali i věci i mimo rámec republiky, on je autor těch brožurek, jako je Vlčí doupe atd. Takže každého něco zajímalo, ale oni všichni byly schopní o té návštěvě si sednout, sepsat zprávu, přidat fotky a nějak publikovat. Chtěli, aby to viděli další, tak jsme na základě těch jejich výprav a takové cestovní zprávy, co tehdy dávali, jezdili na výpravy a už to bylo snazší, protože jste jela do místa, který někdo navštívil, řekl zhruba v kterých lokalitách to je, už se to hledalo líp a šla jste tam za detailem, opevněný jez támhle, Mazurská jezera nebo takhle.*

*T: Prostě jste si vyměňovali informace, jak to nejlíp šlo. Tehdy to bylo taky horší, že nebyly počítače, maily.*

*N: Nebyly maily, veškerý věci se psaly ručně, opisovaly ručně a kopírák byl tehdy výborná věc. Pauzák, já jsem si po letech zase vlastně při tom překreslování koupil pár rolí pauzáku, protože jsme prostě malovali jako vzteklí, dneska bych to tady naskenoval s prominutím odeslal mailem na 150 adres a mají to všichni, ale tak to byly primitivní prostředky. Ale bylo tam víc té práce v terénu. Dneska je to spíše sedět u počítače, nabrouzdáte o věci, kterou už někdo takhle zdokumentoval víc, posbíráte těch informací víc. Ted' už se zabývají lidi blbostma podle mého, výpověďmi historických osob, který tam tehdy se zúčastnili bojů nebo tam byli v osádkách.<sup>104/</sup>*

Přesto, že sám nepublikoval, líčí narátor, jak se v klubu jednotliví členové specializovali na určitou linii opevnění, což bylo dáno místem jejich bydliště nebo se věnovali určitému tématu, např. septiky, vodárny, kanalizace atd. Zpracovávat údaje získané při bádání o opevnění v době počátků bunkrování v sedmdesátých a také osmdesátých letech minulého století však bylo obtížné, vzhledem k absenci počítačů a internetu.

Podrobnou historii vzniku KVH Praha a to především formalit, které s ním byly spojené, vylíčil jeden z nepovolanějších členů klubu a to jeho prezident, který již ve svých 22 letech nechal zapsat klub pod organizací Svazarmu v Praze 2.

*N: Tehdy samozřejmě za socialismu nebylo možné jen tak si zakládat občanské sdružení, jako to je dnes, takž jsme vlastně byli přidružení u jedné základní organizace Svazarmu, jejímž jsem byl členem tuším od r. 1967. Samozřejmě tehdy ještě zdaleka ne nějakými*

---

104/ Sbírka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Milanem Měřinským, vedla Dana Pečená, 15.10.2009

vojenskými a pevnostními aktivitami, ale jako skaut, protože v r. 1967, jak se uvolnily poměry, tak v tom Svazarmu kromě normálních svazarmovských disciplín, tak vznikl jakýsi oddíl mládeže, který se v r. 1968 transformoval do skautingu, protože při Svazarmu, což se moc neví, protože kromě normálního skautu a junáka vznikl i tzv. Svaz skautů Svazarmu, a v rámci toho se tento oddíl vytvořil a já jsem tam tehdy vstoupil. Byl jsem členem potom ta všechna další léta jako dítě, to se vlastně tohohle vůbec netýká, nicméně právě jelikož od r. 1977 jsme se začali tak nějak vyhledávat po celé republice, lidi, kteří mají stejného koníčka. Začali jsme se potkávat na těch našich pohraničních pevnostech apod., takže jsme hledali postupně nějakou zastřešující organizaci, protože něco jiného je někde se sejít a poklábosit. Když už jako člověk chtěl vyvíjet nějakou organizovanější činnost, tak nějaké to zastřešení bylo potřeba, takže jsme se nakonec dohodli s tím vedením toho svazarmu, které bylo v Praze 2, v Jaromírově ulici, že nás tedy vezme pod svá křídla, samozřejmě jsme se nemohli nějak oficiálně jmenovat Klub vojenské historie nebo něco podobného, protože to nespadlo do těch škatulek socialistických, takže u toho Svazarmu tenkrát vznikl Klub důstojníků a podpraporčíků v záloze, což byla vlastně jediná taková jakoby vojenská organizace, která u Svazarmu šla, a samozřejmě ta činnost její by měla být ta, že by sdružovala důstojníky a praporčíky v záloze, kteří mají o nějakou činnost zájem. Samozřejmě jsme to tak nějak šikovně navlékli, že jako jsme sice byli Klub důstojníků a praporčíků v záloze, ale samozřejmě většina z nás nebo téměř nikdo ani důstojník ani praporčík nebo potažmo ani v záloze ani mimo zálohu, naopak tam převládali samozřejmě nevojáci. No a od tohohle vzniku, tzn. v tom r. 1979, když tenhleten klubu vznikl, tak tenkrát měl asi 12 členů, které se mi podařilo tak nějak sehnat, dílem ještě z té mateřské organizace Svazarmu, dílem kolegy a kamarády, které jsem potkal na těch svých toulkách a putování po československém opevnění. Tak se to začalo postupně vyvíjet, že jsme si teda už začali postupně vytvářet určitou tu strukturu, takže já jsem se stal předsedou prvním až do současnosti posledním, vznikl samozřejmě jakýsi pokladník a tajemník, všelijaké funkce, no a ta činnost vlastně zpočátku byla hlavně to, že jsme vždycky jednou nebo dvakrát, třikrát za rok se někde sešli v tom terénu, pod hlavičkou toho Svazarmu už jsme měli větší možnosti, že jsme měli razítko a tím pádem jsme měli větší možnosti a tím pádem jsme si mohli pronajmout nějaké ubytování, abychom nemuseli spát někde pod širákem, nebo někde nadivoko a začali se postupně dělat určité první, nechci tomu říkat srazy, a taková podzimní nebo i zimní zasedání, většinou tady v Praze, protože náš člen Zdeněk Bauer, který byl tenkrát činným pracovníkem technického muzea, takže tam v technickém muzeu bylo určité zázemí. V tom jednacím sále bylo možné si sednout a dejme tomu ten den tam strávit, tím, že jsme si vzájemně povídali a něco jsme si třeba i

*promítli, nebo něco podobného, takže to byly takové ty úplně dřevní počátky, samozřejmě, když bylo hezky, tak takový sraz nebo takovýhle setkání se konalo někde v tom v terénu.<sup>105/</sup>*

V době socialismu byly všechny aktivity a to zvláště mladých lidí sledovány a musely být pod kontrolou. Každá akce ovšem vyvolává reakci, a tak lidé, kteří se chtěli věnovat za socialismu tomu, co je bavilo, aby unikli „bdělému oku“ všemocné strany, museli na sebe vzít „mimikry“, tedy pod rouškou jiné činnosti se věnovat svému oblíbenému koníčku. Řešením bylo stát se součástí již existující povolené organizace. Narátor sám byl jako malý chlapec organizován ve skautu, který fungoval pod Svazarmem. Tato zkušenost ho zřejmě později ovlivnila. Pod hlavičkou Svazarmu založil klub, který se ovšem nemohl tehdy jmenovat přímo Klub vojenské historie.

*T: Takže jste se vlastně zabývali tím, že jste procházeli opevnění?*

*N: Povídali jsme si o tom, kdo co našel, kdo co vyzkoumal a kdo se třeba dostal k nějaké archiválii, nebo k něčemu, ale vlastně to bylo všechno tenkrát samozřejmě ještě docela tajné, nebo to nechtěli půjčovat ve vojenském archivu, když jsem se tam dostal.*

*T: A jak to zdůvodnili, že Vám to nechtěli půjčovat nějak oficiálně. Řekli Vám to vůbec?*

*N: Já jsem se tenkrát bavil s tím vedoucím badatelný, jako víceméně, že jsem moc mladý a že ty fondy jako jsou víceméně ještě samozřejmě nezpracované archivářsky a že určité utajení v tom stále je, protože některé ty velké tvrze jako je Smolkov nebo Výšina, dnes teda Hůrka, tak byly v rukou armády. Takže armáda jako že nemá zájem, aby se k těm materiálům, byť třeba se nestalo k těm tvrzím přímo, aby se k nim dostávali normální lidi. Samozřejmě, když třeba Ota Holub, jako pracovník Ministerstva vnitra, tak ten k tomu přístup měl, protože samozřejmě ty knížky, které začal vydávat už v těch sedmdesátých letech, tak čerpal z těch historických materiálů, právě z té Invalidovny, jelikož měl za sebou tuto instituci a zřejmě i nějaké doporučení, co já nevím, tak se k tomu nějakým způsobem dostal.*

*T: A to byla vlastně jediná osoba, která o tom napsala knížky, která měla podklady z archivu že ano?*

*N: To byla jediná osoba, pak ještě teda existoval jakýsi inženýr Miroslav John, který byl ze Žďáru nad Sázavou, ten teda se angažoval převážně v archivu Škodovky Brno, takže tam se dalo najít spoustu záležitostí, převážně tedy k té výzbroji, lafetacím a dalším*

---

105/ Sběrka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Vladimírem Kupkou, vedla Dana Pečená, 24.9.2009

*záležitostí, vybavení zvonu a podobně, ale myslím, že se dostal i do té Invalidovny, takže jako i ten z toho poměrně dost těžil a v těch letech publikoval v časopisu Atom vojenském určité články, které se věnovaly těžkému, lehkému opevnění.*

*T: To byly takové první články?*

*N: No to byly první články, co vyšly. To bylo počátkem osmdesátých let. Těch článků bylo asi 5 nebo 8, přesně už to z hlavy nevím, ale tam to je všechno zanesené.*

*T: A plánovali jste teda třeba nějak, že budete mít nějaký cíle jako do budoucna?*

*N: V té době určitě ne. Víceméně ta činnost byla taková, že jsme vůbec byli rádi, že jsme se sešli a že jsme se někam podívali, že nás moc nikdo ani víceméně neotravoval. Když jsme třeba narazili na nějaké problémy na našich putování, tak jsme měli legitimace Svazarmu, to byla určitá, i když ne příliš silná záštita, že nejsem žádní tuláci, protože jsme se všichni oblékali do všelijakých polovojenských oděvů, co se daly tehdy sehnat.*

*T: No jistě, ono to mělo význam.*

*N: Samozřejmě, když nás někdo potkal, tak nás považoval za nějaké čundráky, vandráky, když jsme lezli do těch bunkrů, takže to jako mohlo popouzet příslušné orgány.*

*T: Takže proto jste se vlastně jako organizovali, protože zpočátku by to ani nebylo nutné, když jste jenom chodili takhle.*

*N: Zpočátku ne všichni do toho spolu vstoupili samozřejmě, někdo prostě říkal, že nechce utrácet, tenkrát se platili nějaké směšné příspěvky, asi 10 Kč nebo prostě něco takového, takže to nebylo jako o penězích, ale furt někdo říkal ten Svazarm už je také součástí Národní fronty, a v NF je i KSČ a tak, takže jako já nechci být ve stejném spolku těchto organizací, která spadá to do balíku těchto organizací kde byl i pionýr, kde byl SSM a kde bylo ČSTV a prostě všechny tyhleto organizace byly v Národní frontě, včetně toho Svazarmu, takže radě lidí se to přičilo.*

*T: Já si také myslím, že někdo nechce být organizován.*

*N: Ale v každém případě, když nějaký pomocník VB na nás vyrukoval někde a my jsme vytáhli, že jsme Svazarm a máme nějaké takovéhle krytí, tak to většinou pomohlo. Tohleto období vlastně nebylo moc dlouhé, protože už v r. 1982 jsme vymysleli takovou věc, že jelikož ty lidi, jak se postupně nabírali, členská základna se rozrůstala.<sup>106/</sup>*

---

106/ Sbíрка rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Vladimírem Kupkou, vedla Dana Pečená, 24.9.2009

Zpočátku byl hlavní důvod vzniku klubu, aby jeho členové nebyli na svých průzkumech opevnění považováni za čundráky nebo vandráky nebo ještě hůře, za „volnou mládež“. Toto označení se objevilo ve svazku „Bunkr“, která je přílohou diplomové práce a dokládá, že i bunkrologičtí nadšenci byli pronásledováni státní bezpečností. Se vznikem klubu a přijetím jeho názvu Klub vojenské historie však souvisí i problematika náplně jeho činnosti. Tento název je velmi obecný a zahrnuje i kluby, které se věnují např. jen jedné historické bitvě. KVH Praha se začalo specializovat na čs. předválečné opevnění a i přes obecný název je jedním z nejznámějších klubů v republice a náplň jeho činnosti je většinou širší veřejnosti známa. Hlavním důvodem, proč se z party amatérských nadšenců o opevnění, stala organizovaná skupina a nezůstalo jen při pouhém prolézání bunkrů, byla snaha získat o opevnění více informací a to vyžadovalo spolupráci. Přesto však toto zdůvodnění není dostatečné, parta nadšenců mohla zůstat neorganizovanou skupinou lidí, potkávajících se na liniích opevnění. To, že byl založen klub a o opevnění jsou vydávány knížky, je zásluhou zakládajících členů a jejich schopnostmi a morálními vlastnostmi. Museli mít ctizádost pochopit a poznat čs. předválečné opevnění a zároveň do dnešní doby mít neutuchající energii, která jim umožňuje pokračovat v bádání o opevnění i v dnešní době.

Bádání o opevnění v sedmdesátých letech, kdy se začali setkávat nadšenci v terénu bylo obtížné nejen proto, že neexistovala jakákoli literatura o opevnění a nebyl přístup do archivu, ale také proto, že nebyly mobily a internet, o čemž se zmiňují i předchozí narátoři. Tyto těžkosti při kontaktování jednotlivých členů líčí v rozhovoru také prezident klubu.

*T: A jak se lidi o vás dozvěděli?*

*N: Právě tím kontaktem mezi sebou, tenkrát neexistoval žádný internet, neexistovaly žádné maily, telefonování bylo také problematické, protože v té době ještě nebyly automatické ústředny, když se chtělo někomu volat, tak se to muselo objednávat na poště nebo něco podobného, takže to jako bylo taky komplikovaný. Takže spíše v tom terénu, protože těch šílenců jsme potkávali stále více no a najednou se ukázalo, že ten zájem není jenom nás, těch deseti nebo 15 lidí, že těch lidí je daleko víc a nejenom z Prahy, ale prakticky se dá říct že to bylo z celé republiky, nebo samozřejmě ze Slovenska, když mluvím o republice, mám na mysli Českou republiku dnešní, protože Československo sice tenkrát samozřejmě bylo i s tím Slovenskem, ale ze Slovenska nikdy žádné aktivity na bunkry nebyly, přestože v té Petržalce v Bratislavě bunkry byly.*

*T: Ani dodnes to není. (pozn. Na Slovensku)*



*N: Možná jeden nebo dva lidi se o něco podobného zajímají, ale ani dnes tedy žádné bunkrologické hnutí na Slovensku nevzniklo, na rozdíl od těch Čech, které naopak ty vzkvétají, vzkvetly a vzkvétají dodnes ve srovnání s Evropou.*

*T: Ale ten pražský klub byl jako první?*

*N: Klub vojenské historie jako název je takový velice široký, takže už dávno předtím existoval právě při vojenském muzeu na Vítkově klub stejného jména, který se samozřejmě nezabýval pevnostmi, ale zabýval se palnými zbraněmi, příp. nebo tanky, letadly a vším možným, to by spíš jako věděl Bréťa, který je přeci jenom starší, který s tím klubem měl nějaké kontakty a víceméně ten název vlastně se nabízel, takže vlastně jsme defakto použili ten stejný název. Tenkrát to nevadilo nikomu, protože v rámci toho Svazarmu se člověk nemusel nějak registrovat jako dnes na nějaké IČ a podobně, takže vlastně že existovalo x klubů, které se jmenovaly stejně nebo podobně, tak nikomu nevadilo. My jsme s tímhle tím klubem z toho Vojenského muzea žádné kontakty neměli, my jsme byli úplně samostatný a dá se říct, že z hlediska té bunkrologie jak se tomu říká, nebo téhle té zájmové činnosti kolem pevnostních objektů, jsme doopravdy byli v republice první, kteří se specializovali pouze na to. Samozřejmě, že už v té době existovali spousty jiných, kteří třeba válčili u Slavkova, ve výročí bitvy, neboť ta byla jakž takž oficiální. Pak další spolky bojovali u Hradce Králové, u Sadové, což teda bylo potlačováno víc, ale taky se jmenovali Klub vojenské historie nebo nějak podobně, ale ty samozřejmě neměli s námi nic společného a ti se věnovali jenom té své oblíbené bitvě, nebo tomu, že sbírali prostě tehdejší výzbroj a výstroj atd., takže jako my jsme byli opravdu vcelku první klub a navíc jsme byli s tou celorepublikovou působností. Takže jsme se jako nebránili tomu, aby k nám vstupovali lidi i z různých jiných regionů republiky, nejenom teda z té Prahy 2, i když se to třeba částečně Svazarmu moc nelíbilo, protože ten měl takový to svoje územní členění, takže kdo chtěl být ve Svazarmu, tak si měl najít tu organizaci přímo v místě toho svého území, bydliště, regionu, ale my jsme to omlouvali tím, že jako že ta naše činnost je specifická a tím pádem má takové to celorepublikové zaměření.*

*T: A kontrolovali vás nějak třeba?*

*N: Ale tak kontrovali to ne, ale třeba jsme museli nějaké výkazy předkládat a když tam jako viděli tu členskou základnu mimo Prahu tak jako nějaké ty řeči byly, ale nikdy to nebylo takový, že by jako řekli, že musíte odejít, nebo že tyhle ty lidi tam nemůžete mít a podobně a nebo jsme jim třeba tu základnu nedali kompletní a dali jsme jim jen ty Pražáky v zásadě to byla jen taková úlitba těmhle těm orgánům.*

*T: Museli jste zachovávat určitá pravidla.*

*N: Kromě toho teda samozřejmě jako byla možnost, protože v rámci Svazarmu se dělala spousta věcí, takže kdo chtěl, tak ten se mohl zapojit do všeho možného, takže třeba z legrace jsme právě chodili na střelby, protože to byla taková aktivní záležitost. Člověk se k samopalu, pistoli, aby si zastřílel ostrýma nábojema nikam nedostal a tak jsme právě toho využívali a když byly tedy nějaké takovéhle střelby, tak samozřejmě jsme to neuměli a nastříleli jsme prd, ale šlo spíše o to, že jsme si užili legrace a dostali jsme do ruky doopravdy ostrý zbraně s nábojema, ještě jsme se k tomu šíleně oblíkli, tenkrát měl Břeťa džípa, takže jsme tam ještě jeli džípem a nakonec z toho byla ještě ostuda, pomalu průšvih, tenkrát jsme byli v amerických uniformách, tedy v rádobě amerických a tak, pak to museli moji příbuzní, kteří pracovali ve Svazarmu na ústředním výboru, tak to museli žehlit. Takže to nebyla pravidelná činnost, spíše to byly takové nárazové akce, že jsme tam prostě jeli a bylo tam veselo, tak jsme utužovali kolektiv se dá říct. No takže vlastně tohleto trvalo se dá říct vlastně jen tři roky.<sup>107/</sup>*

Prezident klubu se také významně zasloužil o získání objektu těžkého opevnění na Panském poli u Rokytnice v Orlických horách, jež slouží od vzniku klubu až do současnosti jako základna pro klubovou činnost a pro setkávání členů klubu. V nedávné době se klub o něj soudil s Ministerstvem národní obrany, které nám ho v roce 1983 pronajalo. Soudní bitvu však klub vyhrál a stal se majitelem objektu.

*N: V r. 1982 nás napadlo, že by vlastně nebylo špatné mít někde nějaké místo, které by sloužilo k tomu, abychom se tam setkávali, abychom měli nějakou takovou základnu, i když samozřejmě tady jsme v Praze mohli používat klubovnu toho Svazarmu v Praze 2. Třeba ten obvodní výbor Svazarmu co byl v Mánesově ulici v Praze 2, tak tam nám třeba půjčili zasedačku, když jsme potřebovali, ale nebylo to prostě naše, mohli jsme tam něco přinést ale zase odnést, nemohli jsme tam mít něco trvale a tak jsme přemýšleli, přemýšleli no a jelikož jsme samozřejmě věděli, že u Rokytnice v Orlických horách na Panském poli se nachází jeden moc pěkný a zachovalý objekt těžký, číslo R S 74, krycí jméno Na Holém, tak jsme si říkali, že by se nám jako moc líbilo, jako kdyby ta základna vznikla z něj. Do té doby teda, jelikož já jsem u něj osobně byl v r. 1974, takže jsem o něm velmi dobře věděl, samozřejmě od té doby jsem ho navštívil mnohokrát. V r. 1975 jsem prováděl jako průvodce na pevnosti Hanička a samozřejmě jsem ho měl prostudovaný dobře, ale pak v konci sedmdesátých let byly takové aktivity, že Zbrojovka Brno jako právě ústy toho*

---

107/ Sbíрка rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Vladimírem Kupkou, vedla Dana Pečená, 24.9.2009

*člověka, toho Ing. Miroslava Johna, jak jsem o něm mluvil, tak jako tvrdil, že tam vybuduje muzeum Zbrojovky Brno no a že to upraví a zařídí a já nevím co všechno a pak se objevily nějaké další fantasmagorické nápady, které samozřejmě všechny zkrachovaly.<sup>108/</sup>*

Narátor jel poprvé pracovat na srub r. 1977 v létě s kamarádem a jeho přítelkyní a podařilo se jim vyčistit ochranné příkopy, zaházené kamením a dalším svinstvem. Narátor objekt nepouštěl ze zřetele a v r. 1982 projednával klub se Svazarmem, aby ho dostal do pronájmu.

*N: V tom r. 1982 jsme už toho měli po krk všech těchletěch slibů, co všechno se z toho objektu stane a co se z toho nestane a tak jsme projednali na vedení toho Svazarmu naši myšlenku, jestli bychom si neměli o ten bunkr požádat přes Svazarm, který by nás doporučil na to Ministerstvo obrany, aby nám ten bunkr dali, abychom si z něho tu základnu mohli vybudovat. Takže už v r. 1982 jsme tu žádost poslali s doporučením Městského obvodního výboru Svazarmu jsme poslali na Ministerstvo národní obrany tehdy a jelikož jsme to udělali začátkem roku už nějak na jaře, samozřejmě ty data a ty papíry k tomu mám doma schovaný v archivu, tak jsme už v polovině roku dostali z toho Ministerstva obrany takovou odpověď jako, která to nevyklučovala, nebylo to samozřejmě ještě ano, dáme nebo něco, ale jako že se tím budou zabývat, že proti tomu nic nemají a že ještě musíme sehnat nějaká další potvrzení od Městského národního výboru z Rokytnice, od místní policie, tenkrát veřejné bezpečnosti, a od lesů, vod a strání a tak. No a nicméně jako když už tahleta odpověď, částečně pozitivní, nás navnadila jako k tomu, tak co budeme čekat na nějaké věci, takže jsme se sebrali v srpnu r. 1982 a jeli jsme tam v širším kolektivu s tím, že tam začneme pracovat, co je doma, to se počítá no a když už byla naděje, že srub dostaneme, tak jsme se tam rozjeli. Takže jsme tam strávili týden, ten vnitřek toho objektu byl dost zdevastovaný, vymláčené zdivo a já nevím co všechno, takže jsme natírali, stavěli jsme tam ty ti zdi apod. no a potom jsme tam strávili Silvestra v r. 1983 prvního, to už byla jedna místnost tak provizorně zařízená na bydlení. No a potom během té zimy a jara jsme sehnali potvrzení a poslali jsme to potom na to ministerstvo a následoval podpis smlouvy o trvalém bezplatném užívání tohoto objektu, který nám byl oficiálně předán do toho užívání od Svazarmu. No a od té doby vlastně ta činnost nabrala konkrétních forem, že teda kromě toho bádání, těch teorií a terénních průzkumů a jiných a já nevím čeho všeho, tak se začalo i fakticky pracovat na tomhleto objektu a začal se teda uzpůsobovat pro ty naše účely no a to vlastně trvá až dodnes, protože dodnes ten objekt teda v našich rukou stále je, přes všechny možné peripetie.<sup>109/</sup>*

---

108/ Sbírka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Vladimírem Kupkou vedla Dana Pečená, 24.9.2009

109/ Tamtéž. Rozhovor s Vladimírem Kupkou, vedla Dana Pečená, 24. 9. 2009

V další části rozhovoru se narátor věnoval problematice možnosti bádání ve Vojenském historickém archivu na Invalidovně. Podle narátora se do něj mohlo až od r. 1989, i když některým amatérským bunkrologům, se podařilo kontaktovat zaměstnance archivu a dostali se tak k originálním dokumentům o opevnění i před rokem 1989. Profesionální historici o téma čs. předválečného opevnění v této době příliš zájem neměli, a to proto, že nebylo možné si na tomto tématu v socialismu vybudovat kariéru. Výjimkou byl PhDr. Eduard Stehlík, historik, který se o opevnění zajímal a je autorem několika významných publikací o opevnění. V rozhovoru zmiňuje narátor Martina Ráboň, člena KVH Brno. Tento klub ve vydávání publikací o opevnění konkuruje pražskému klubu.

*T: No a kdy se vlastně smělo do toho archivu, to až skutečně po r. 1989?*

*N: Až po r. 1989 se tam začali pouštět normální lidi, do té doby se tam dostávali jen takový lidi jako je Eda Stehlík, nebo Ráboň, kteří měli nějaké kontakty na ty vojáky. Eda jako zaměstnanec toho vojenského muzea a Ráboň, který se nakontaktoval právě na toho Víška a na ten odbor.*

*T: Takže od toho momentu se vlastně začaly vydávat ty knížky, psát ty knížky?*

*N: Do té doby nebyla šance, protože vlastně na ty knížky měl primát ten Ota Holub, na ty články zase John, tak vlastně o tom nikdo nemohl psát, jednak proto, že se nedostal k těm materiálům, jednak taky tenkrát to s publikační činností nebyla žádná legrace, muselo to mít ideový náboj, muselo tam být pojednáno, jak se na to dívá Sovětský svaz.*

*T: A to se nějak neorganizovalo, každý prostě měl nějaký zájem a zašel do toho archivu, že napíše nějakou knížku.*

*N: No tak knížku ne, takový cíle ani nebyly, spíše ty lidi se snažili dostat k těm údajům, které jsme třeba pracně nacházeli v terénu, nebo třeba ani něco najít nešlo, my jsme třeba byli nadšení, že jsme zjistili, že na střílnách jsou nějaká čísla.*

*T: To píše k předmluvě k těm těžkým objektům Dr. Stehlík.*

*N: Míša Aron objevil, že mají nějaká čísla, jsou, označené podle úseků stavebních velitelství a že všechny ty části, které k tomu úseku příslušely, byly očíslovány tím jeho číslem, toto se samozřejmě ani netušilo, takže se začaly dohledávat tyhle věci v tom archivu apod. a vlastně jako úplně první knížka tak to byl takový ten sborník o československém opevnění, co vydal Míša Aron v r. 1990, to byl první počín oficiální.*

*T: Ano, ano, to byla taková základní knížka.*

*N: To byla taková základní knížka, která byla vlastně jako zjevení v té době, protože zase byla víc zaměřená na tu techniku, na tu stavbu, protože ten Holub se v těch svých knížkách*

*strašně zaměřoval na lidi, používal takovou tu románovou formu, vymýšlel si dokonce ty kapitoly, fiktivní boje. V první kapitole knihy A věže mlčí, vymýšlel, jak by se asi bojovalo apod., takže on nebyl vyloženě technicky a stavebně zaměřený, samozřejmě, že tam na tom něco bylo, ale ne tak detailně a tak jako uceleně jako v tom Aronovi. No a pak už se to jako rozjelo obrovským tempem, vznikla Edice pevnosti a potom, když se Brňáci, kteří byli původně u nás a vlastně byli našimi členy, tak nějak chtěli osamostatnit, aby těm Pražákům dokázali, jako že to umějí taky a jsou lepší, si založili svoji edici. Potom Jirka Novák, který si začal vydávat svoje a tak, to už je taková ta mnohem mladší historie.*

*T.: Takže vlastně tam nebyl historik, jen Dr. Stehlík napsal ty těžké objekty.*

*N: No ale ten to taky napsal poměrně pozdě, než se k tomu dostal, než si jako udělal tu svoji pozici. A hlavně on vlastně nebyl nikdy jako historik na pevnosti, pracovní zařazení, já to prostě nevím, ale vždycky to pracovní zařazení měl nějaký jiný, než jako, aby byl vyčleněný na to, aby zpracovával opevnění, nebyl nikdo. Takže vlastně profesionální historik na opevnění, kromě toho Holuba, nebylo nikdo.*

*T. Ale vlastně ten Holub nepsal profesionální věci.*

*N: Holub se věnoval těm tankům a já nevím, čemu všemu, ale dostal rakovinu konečníku, takže jako dá se říct, že dost brzo vycouval a záhy brzo umřel. No a vlastně všechny tyhle ty lidi, kteří v tom klubu stále jsou třeba v pozeňnaném věku, jako třeba Olda Gregar apod. nebo ten Zdeněk Bauer, tak ty vlastně jsou zakládající členové, kteří stáli u toho zrodu, Břéťa samozřejmě taky.*

*T: To bylo jak jsi říkal těch dvanáct, vás nejdřív bylo dvanáct.*

*N: No tak ten tam byl taky. S tím jsem se seznámil poprvé v roce 1978, když jsme natáčeli na Dobrošově ten náš amatérský film známý, právě na motivy Holubovi knížky A věže mlčí.<sup>110/</sup>*

V rozhovoru narátor vzpomíná na několikrát v rozhovorech zmiňovaný film, při jehož natáčení se sešlo několik budoucích členů KVH Praha a který se točil na více místech, na pevnosti Dobrošově, na pevnosti Hanička a na Opavsku.

*T: No a tehdy ještě za komunismu se mohlo na Dobrošov, byl přístup na Haničku krátce?*

*N: Na Haničku krátce, na Dobrošov se mohlo vždycky, ale právě díky některým kamarádům právě Břéti, jako byl Oto Frynta, který zblbnul protifašistický bojovníky, ten*

---

110/ Sbíрка rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Vladimírem Kupkou, vedla Dana Pečená, 24.9.2009

*svaz, tak jsme dostali nějaké papíry, vlastně tenkrát nám tam umožnili dělat psí kusy, strílet a blbnout, a běhat tam v německých uniformách, takže to byla spíše polosoukromá akce, to tenkrát s tím náš klub neměl nic společného, i když samozřejmě některé osoby z něj se v něm vyskytovaly, třeba jako Břéťa, nebo lékař Aleš Novák, který už tenkrát se tam taky vyskytoval.*

*T: Ale ten Dobrošov byl takový jako zvláštní, že tam lidi mohli, to bylo asi zásluhou města Náchoda, ne?*

*N: Město Náchod, Dobrošov, to byla vlastně první tvrz, která byla oficiálně zpřístupněna veřejnosti, protože Hanička, tam v začátku se tenkrát provádělo nějak načerno, tam chodil hajný Červený s baterkou a teprve začátkem sedmdesátých let ten národní výbor v Rokytnici tam začal trochu investovat, že tam zavedl elektriku primitivní, agregát a kulminovalo to v r. 1975 při provádění na Haničce, koupili nový agregát, postavili tam tu chatu před vchodem, kde se bydlelo a prodávalo se tam občerstvení no a to skončilo v září 1975 kdy se vnitro rozhodlo, že si Haničku vezme a že z ní udělá ten protiatomový kryt, takže ta éra největší slávy provádění na Haničce trvala asi dva roky, 1973-1975.*

*T: Právě proto mi připadá zvláštní ten Dobrošov.*

*N: No ten Dobrošov nebyl dostavěný, díky tomu o to neměl nikdo zájem, protože vybetonovaných částí je strašně málo, nemá to podlahy, Hanička byla kompletně dostavěná a nebyl to takový problém s tím, navíc měla ten vchodový objekt, výtahová šachta a všechny tyhle věci, nebyl o ni takový zájem. Samozřejmě ty první tvrze Smolkov a Adam, který mají přímý vstup bez šachty, bez svážnice, tak ty byly na forhontě první, takže ty byly zavřeny už od padesátých let.<sup>111/</sup>*

Pevnost Dobrošov a pevnost Hanička byly tvrze, které už v době socialismu před rokem 1989 byly zprovozněny jako pevnostní muzea. U Dobrošova to bylo zásluhou muzea v Náchodě, které také podpořilo vydání první knížky o opevnění, jejímž hlavním autorem byl člen klubu, a o které se narátor zmiňuje a která byla několikrát znovu vydána a je ceněna jako jedna ze základních publikací o čs. předválečném opevnění. Aktivita muzea v Náchodě, týkající se místního opevnění, jsou světlou výjimkou v historii provozování pevnostních muzeí. Těch se v drtivě většině ujali pevnostní nadšenci. V Náchodě však byla situace odlišná od jiných pevnostních oblastí. Nedostavěná tvrz Dobrošov se nachází přímo nad městem a v r. 1938 zde žilo české obyvatelstvo, a proto se této oblasti netýkal odsun Němců a opevnění zůstalo v Československu. Zdejší obyvatelstvo čs. předválečné

---

<sup>111/</sup> Sbírka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Vladimírem Kupkou, vedla Dana Pečená, 24.9.2009

opevnění vždy považovalo za významnou památku a proto mělo i v době socialismu podporu oficiálních organizací. Tvrz Hanička měla pohnutější osud, koncem šedesátých let v ní bylo otevřeno první pevnostní muzeum v republice, ale v r. 1975 bylo uzavřeno i okolí této tvrze a teprve až když se zklidnil turistický ruch v okolí tvrze v r. 1981, tak se pevnostní objekty Haničky začaly předělávat v rámci akce KAHAN správou SNB v Hradci Králové do podoby „chráněného pracoviště“, jak uvádí jeden z členů klubu Jiří Novák ve své publikaci o Haničce z roku 2003.

Dále se narátor zmiňuje o důležité klubové aktivitě a to je vydávání klubového zpravodaje OINu. Rozhodnutí vydávat Občasný informační nepravidelník mělo klíčový význam pro další činnost klubu. Jeho struktura je popsána v kapitole 3.1.6 této diplomové práce a zpravodaj má svoji nezastupitelnou úlohu i dnes. Jeho vydávání je kromě srazů a zájezdů v současné době jedinou náplní společné klubové činnosti.

*N: No ještě teda že jsme začali vydávat ten OIN. Je přesné datum, kdy jsme začali vydávat OIN a to trvá vlastně dodnes. Ze začátku jsme to tvořili tady přímo tady, slézali jsme se zde (pozn.: v bytě V. Franceva), ještě s Liborem Kutou, který už taky naším členem není, pak jsem to ťukal v práci na stroji. Někdy se vydaly čtyři OINy za rok, někdy pět, někdy jenom dva a pak už to nabralo těch pravidelných forem, že už to je jasný, že je to 15. ledna, 15. května a 15. září a už to má štábní kulturu no atd., takže se to prostě vyvíjí.*

*T. No už je to taky dlouhé, už má hodně stránek.*

*N: No tak jako ty informace klubové vždycky zabírají tak 2 – 3 stránky, ten zbytek je, ne všichni jsou ochotní podstoupit nějakou publikační činnost v nějakých oficiálních časopisech, třeba by jim to ani nevzali, tak to dostane do rukou těch 200 lidí v každém případě dostane ten OIN a přečtou ho, aspoň mají nějaké tipy, nebo tak. A informujeme se tam o těch knížkách, které se vydávají a o všelijakých aktivitách. Určitě si myslím, že ten klub to vlastně spojuje. Protože spousta těch klubů, už jsme tedy vlastně za zenitem, takže jsme mívávali třeba i přes 210 členů, dneska se pohybujeme pod tou 190 stále ještě, ale ta členská základna začíná hodně stárnout a ne všichni jako, nebo většina se dá říct, že jsou spíše takový pasivnější členové, že z těch 188 tuším, teď nevím přesně, je tak skutečně aktivní těch 20, kteří jezdí pracovat na R S 74 nebo vyrážejí na ty výpravy apod. tak dejme tomu se objeví tak do té padesátky no a ten zbytek jsou vyloženě pasivní členové, kteří se objeví někdy, tak víceméně všechny spojuje jen ten OIN.<sup>112/</sup>*

---

112/ Sbíрка rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Vladimírem Kupkou, vedla Dana Pečená, 24.9.2009

### 3.3.3. Podíl narátorů na činnosti KVH Praha a jejich přínos k bádání o čs. opevnění

Další tématem byla aktivita členů, související s jejich zájmem o opevnění. Kromě jediného narátora jsou všichni dotázaní autoři nebo spoluautoři publikací o opevnění, vydaných v nakladatelství FORTprint nebo jiných nakladatelstvích. Všichni se nějakým způsobem podíleli na bádání opevnění v době, kdy neexistovaly žádné publikace a nebyl přístup do archivu. Výpovědi o konkrétních aktivitách člena klubu byly spojeny s líčením o činnosti celého klubu. Každý z narátorů se zabýval určitou problematikou nebo úsekem opevnění, ale cílem každého z nich bylo výsledky svého bádání zveřejnit buď ve formě publikace, článku v časopisech nebo v klubovém zpravodaji.

Již v prvním čísle OINU, který vyšel v lednu 1982, byl zveřejněn seznam členů klubu a jejich specializace.

Oldřich Gregar: Maginotova linie, stavební část čs. opevnění, zbraně těžkého a lehkého opevnění, tvrže, fotografie všeho druhu;

Ivo Vondrovský: lehké opevnění, zbraně těžkého a lehkého opevnění, celková koncepce obrany, speciálně úsek Děčín – Krkonoše, Mimoňská příčka;

Jaroslav Brož: údaje o Ředitelství opevňovacích prací (ŘOP), čerpací technika – vodárny doprava a usazování zvonů do objektů, stavební firmy a úseky;

Lubomír Aron: septiky, vodárny, kanály a kanalizace;

Vladimír Kupka: zahraniční opevnění, zvl. Maginotova linie, opevnění starší a stará, jinak vše o československém pásmu.

Většina z oslovených zakládajících členů klubu se významně podílela nejprve na bádání v terénu a posléze na publikační činnosti. Kromě jednoho jsou všichni autoři nebo spoluautoři nějaké publikace, sborníku nebo článku o opevnění. I přesto, že narátoři neodpovídali podle předem připravených otázek, očekávala jsem, že významnou částí rozhovoru bude, i bez přímé otázky na jejich činnost v klubu, výpověď o jejich práci na vydané publikaci, jak se na ní připravovali, jak sháněli údaje, jaké komplikace její vydání provázelo atd. Ve svých výpovědích tuto svojí činnost však zmiňují minimálně. Důvodem mohla být skromnost, narátoři se nechtěli chlubit svými úspěchy a kolegové také věděli, že o jejich publikační činnosti mám sama jako členka klubu přehled.

Nejstarší narátor pamatuje prvopočátky bádání bunkrologických nadšenců v republice a byl také jedním z prvních autorů, kteří se podíleli na publikaci o opevnění, konkrétně o linii lehkého opevnění ve vnitrozemí Pražské čáře, která byla ovšem vydána až po r. 1989 v soukromém nakladatelství Iva Železného. Uvádí také i když to dál nerozvádí, že



v archivu se dalo něco sehnat už před rokem 1989. To potvrzují i další narátoři, podle jejich výpovědí byly dokumenty, týkající se opevnění, dostupné ve Vojenském historickém archivu na Invalidovně i v druhé polovině osmdesátých let, ale tehdy ještě v omezeném rozsahu.

*T: No a jak jste se tedy seznámil s ostatními z klubu, koho jste prvního poznal, nebo jak jste se s nimi kontaktoval?*

*N: Ale poslyšte, já mám dojem, že už na vojně jsme nějak vytvořili takovou skupinu, mluvím teď o letecké důstojnické škole v Liberci, kteří se začali zajímat intenzivněji o čs. opevnění, jeden inženýr tam taky byl, který o tom věděl relativně dost, nicméně vědělo se o tom tak málo, že jeho publikace byly víceméně fantazie. Začali jsme po tom chodit i v tom okolí Liberce, sice tam nebyly sruby, tam byly řopíky.*

*T: Ale tam jsou zachované linie, Oldřichov.*

*N: Protože rozdíl je v tom, že v pohraničí byly všechny řopíky zachované, mezitím co ve vnitrozemí musely být zlikvidované. Takže první publikace pod mým jménem, měl jsem parťáka, kterého mám dodneška, doktora Likovského, seznámili jsme se, když on byl tercián a dneska je jedním ze špičkových pracovníků na Akademii věd. My jsme vydali první Pražskou čáru, a protože on vedle svých všech šikovností je vynikající perokresbou malíř, takže ta naše první publikace byla o Pražské čáře jenom s jeho kresbami.*

*T: A to už byly dokumenty z archivu? Já jsem myslela, že do archivu se mohlo až po r. 1989?*

*N. My už jsme měli z archivu vytažená čísla řopíků, tam už byly mapy, námi pochopitelně kreslené, protože tam se v podstatě zakreslovala torza těch řopíků, dochovaných je pár, ale zaplaťpámbů, že aspoň těch pár, Cody v klubu, toho znáte?*

*T: Zním (pozn. Cody je Radan Lášek, člen klubu), ale mě Vlád'a říkal, že do toho archivu se v podstatě skutečně mohlo až po revoluci.*

*N: Ale my jsme něco sehnali. Taky prosím Vás vždyť v té době byl Francev ve Vojensko-historickém ústavu. Takže se vždycky našlo, abychom věděli kolik řopíků bylo, jaké měly čísla, kdo je stavěl, takže nejsou ani v té naší první publikaci, kterou jsem ještě já vydal u Ivo Železného, to bylo takové první nakladatelství po roce 1989, to už taky zaniklo, tak to jsme vydali u Železného ještě tam je ta Pražská čára poměrně zdokumentovaná v tehdejších daných možnostech poměrně kompletně.*

*T. Já myslela, že první Pražská čára je Radana Láška.(pozn. I.vydání vyšlo v r.1995)*

*N: Radan Lášek psal až po nás, dokonce pár roků po nás. Ale on jí má taky výbornou, ta jeho publikace je výborná.*

*T: Ale to mě právě zajímá tyhle počátky, že tedy bylo i něco i za socialismu.*

*N: No jistě. No za socialismu, ono to bylo až po r. 1989 ten Ivo Železný. To byl už byl soukromý nakladatel, vydaný to bylo, ale už jsme to prostě měli připravený, takže to hned vyšlo. Já si samosebou můžu přiznat, že mám projitý v tom těžkém opevnění skoro všechno. Já jsem navíc měl tu výhodu, že když jsem byl na ministerstvu, tak já jsem měl síťovku ČSD na celou republiku, takže já jsem mohl bez koruny jezdit po celé republice, takže já jsem soboty, neděle jezdil vždycky na hory, na Orlický hory. Ale dneska si říkám, nevím, jestli to bylo moc chytrý, já jsem třeba sólo, úplně sám, prolezl celého Adama.*

*T: Vy jste tedy chodil úplně sám, nebo s někým ještě?*

*N: Tak pak se mnou všude chodil ten Jakub Likovský, on to se mnou prolézal, už jsme pak chodili, vždyť já jsem vlastně začal upozorňovat na náš srub na K S 74 (pozn. R S 74 klubový srub).*

*T: Mě přijde takové zvláštní, jak mi to líčil Vláda, že nejdřív se jen tak chodilo a prolézali se objekty, byla to taková romantika, ale že potom se přeci jenom nějak našla ta ctižádost, že se začaly ty knížky publikovat. To jste všichni nějak měli tu ctižádost, nebo jak jste k tomu dospěli v tom klubu?*

*N: Kdyby jste mě položila otázku, jestli u mě motivem pro publikace byla ctižádost, tak vám odpovídám nikoliv.*

*T: A co bylo teda Vaším motivem?*

*N: Můj zájem byl, že jsem shledal, že je pravdivé přísloví, že nic není kratšího než lidská paměť, a ta opevnění dodneška jsou opředena mnohými legendami, které jsou a nejsou nic jiného než polopravdy. Fakt je, že bylo moderní, že řadu věcí měli moderní a řadu věcí bohužel jsme jako nešťastný dědictví táhli, jak bych řekl obecně z první světové války, kdy ti legionáři měli určité odlišné představy o vedení boje, určité odlišné představy měli účastníci já bych řekl francouzských legionářů, ruských legionářů mezi sebou. Sestavil se nový generální štáb náš, který byl odchovancem samosebou francouzské školy. Francouzská škola byla odchovaná zákopama.<sup>113/</sup>*

V souvislosti s vydáním publikace narátora o Pražské čáře (publikace vyšla až v r. 1998 pod názvem Opevnění předmostí Prahy) se zmiňuje narátor, že i před r. 1989 bylo možné získat archivní údaje o budování opevnění. Připomíná, že jeden z členů klubu byl tehdy

---

113/ Sběrka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor se Zdeňkem Bauerem, vedla Dana Pečená, 30.9.2009

pracovníkem Vojenského historického ústavu. Dokumenty o budování opevnění se však nacházejí ve Vojenském historickém archivu na Invalidovně, a půjčování dokumentů o opevnění se řídí pravidly tohoto pracoviště. Ani ostatní narátoři se o této výhodě nezmiňují. A nemluví o ní ani sám následující narátor, který ve Vojenském historickém ústavu pracoval. Bádal v archivu Škodových závodů v Plzni ve Škodově paláci v Praze.

Narátor vzpomíná i na klubový srub R S 74, který je základnou KVH Praha, a díky svému věku zažil dobu, kdy opuštěný srub po převzetí do nájmu bylo nutné zařídit nejnutnější výbavou, aby se v něm aspoň dalo přespát. Práce na udržování R S 74 je jednou z činností, která byla, zvláště v době, kdy ho KVH Praha převzalo do užívání, velice záslužná nejen pro klub ale i pro samotnou záchranu tohoto objektu opevnění. Jen malá část členské základny se v současné době účastní jeho údržby.

*N: Já jsem vlastně od začátku tam s nimi začal jezdit. Ty naše začátky tam byly velmi kruté. Oni jsou i teďka, ale teď je to něco jiného. Dneska už se tam musí dělat udržovací adaptace takové, protože bunkr dožil, teď už se musejí dělat stavební úpravy různé, to se týká každé stavby. Třeba Technické muzeum tady v Praze prodělává stejný problém, protože je celé podmáčené, a teď nejsou peníze na to, aby se to celý zase odizolovalo.*

*T: Takže je tam pořád co dělat. Ale já myslím, že teď se to opravilo, ten srub je teďka snad v dobrém stavu, ne?*

*N: Na bunkru jo, vlhko tam je pořád, rozumíte, protože i když se tam udělala ta izolace, tak tam dokonce padlo, že někdo ze závidi poškodil tu izolaci a že ji porušil někde, že to prosakuje, nebude to tím, že to prosakuje.<sup>114/</sup>*

Jednou z nejatraktivnějších činností klubu je pořádání zájezdů na opevnění, a to nejen v naší republice, ale i po pevnostech v zahraničí. Někteří z členů klubů si také organizují zájezdy samy a dovolenou tráví cestováním po Evropě a objížděním pevností z různých historických období, a to nejen objektů postavených před druhou světovou válkou, ale také tzv. bastionových pevností, podobných našemu Vyšehradu nebo Terezínu, kterých je po Evropě velké množství a o které dotyčné země, např. Francie a Německo pečují mnohem více než u nás. Dále jsou to pevnosti fortové, vybudované na sklonku 19. století, např. ve Francii nebo v Polsku, na kterých probíhaly boje za 1. světové války. Fortová pevnost je u nás pouze v Olomouci. O těchto zájezdech se zmiňuje následující narátor, který o ně má mimořádný zájem a v minulosti si o nich vedl záznamy.

---

114/ Sbírka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor se Zdeňkem Bauerem, vedla Dana Pečená, 30. 9. 2009.

*T: Zúčastnil jsi se tedy všech srazů?*

*N: Dá se říct zúčastňuji se všech, kromě jednoho, to jsem byl nějak vážně nemocný, to bylo do Stríbra, v okolí Stríbra a bylo to asi před 5 nebo 6 lety, ne předloni to bylo. Jinak jsem byl ve Francii s Alešem Horákem na té Maginotce, která je v Alpách. Můžu říct, to je fantastická věc, tam bych se ještě chtěl podívat. Bohužel jsem byl dá se říct po malé mozkové příhodě, takže jsem nedokázal všechno, jak se říká zdolat, protože jsme lezli až do těch 3 000 Km. Ono nás vždycky vyvezlo někam auto nebo něco a potom jsme lezli na ty kopce a na ty pevnosti. Byl jsem také na Mannerheimově linii ve Finsku. Projel jsem snad celou Evropu, kromě Řecka a Jugoslávie, tam jsem nikdy nebyl.*

*T: A budování R S 74 to jsi se také zúčastnil?*

*N: Na 74 jsem se zúčastňoval jenom tím, že jsem dělal jenom nějaký věci, odkanalizování a taky projekty, který šly potom na odsouhlasení na Městským úřadě v Rokytnici. Posuzoval jsem nějaký ty věci, co se týká střechy jo a ještě nějaké drobnosti.*

*T: A podílel si se na nějaké publikaci?*

*N: S Kaplanem jsem se podílel asi na 4 publikacích. No a teď mám spousty materiálů, no jenomže já nejsem češtinář a navíc Honza Škoda mi vždycky říká, ty toho napíšeš, ale my to musíme potom přepisovat do počítače. Tak mi tak trošku nadává za to, že jako nepíšu na počítači. Já teda počítač nemám v lásce.*

*T: No a takže se skutečně nemohlo do archivu, bádát?*

*N: V archivu jsem byl v 1983, 84 roce, když Kaplan dostal povolení, jako že může, že tam se může bádát náhodský a trutnovský úsek, jinak samostatně já jsem nebyl.*

*T: Takže to bylo omezené?*

*N: Bylo to potom omezené, jako některé věci jsme vůbec nedostali. Jako já jsem se tam nejvíc potkával s Ivo Vondrovským, byli tam taky teda Ostraváci. V jednom případě jsem se s nimi setkal. Říkal jsem si, že až budu v důchodu, tak se budu tomu věnovat, jezdit po archivech, no ale časově toho nejsem schopen, protože stále jsem ještě zaměstnaný, nebo já se zaměstnávám, takže takhle. Ještě jsem chtěl připomenout, já jsem kdysi, když jsme byli ještě v Klubu Vojenské historie pod brněnskou Zbrojovkou, tak jsem se zúčastnil v Kořenově schůzky, kde teda byl podplukovník Janečka, to byl velitel muzea, leteckého muzea, kde jsem se s ním seznámil. Potom jsme spolupracovali, on jezdil ke mně na dovolenou, já jsem mu tam vždycky sehnal levné ubytování v našich ubytovnách a já jsem*

*jezdil, několikrát jsem byl tady ve vojenském muzeu v Letňanech, kdy tam byl Remek a různý takový věci.<sup>115/</sup>*

Narátor navštívil i Vojenský historický archiv, který byl podle něho v první polovině osmdesátých let již přístupný, ale pouze omezeně a některé dokumenty nedostal. Vzpomíná i na Otu Holuba a jeho knížky, které byly pro mnohé nadšence prvním impulsem, který je dovedl k zájmu o opevnění. I když byl kritizován způsob, jakým psal a který se liší od stylu, jakým jsou psány knížky o opevnění členy klubu v současné době, tak narátoři uvádí, že knihy byly velice čtivé. Podle jedné jeho knihy A věže mlčí byl dokonce natočen legendární film, při jehož natáčení se sešlo několik budoucích členů klubu. Ota Holub je výraznou osobností prvopočátků bunkrologie. V době, kdy bádání v archivu bylo omezené a profesionální historikové si o opevnění netroufli publikovat, psal knihy poutavým, spíše historickým stylem. Jejich obsah je však některými členy klubu kritizován, protože údaje o opevnění nebyly úplné. Tento nedostatek však paradoxně vzbuzoval zájem o poznání opevnění, neboť čtenáři se chtěli dozvědět to, co ve svých knihách nevedl.

*T: Nečetl si taky knížky Oty Holuba?*

*N: Mám všechny. Dokonce je mám podepsané osobně od něj. On byl na léčení asi půl roku předtím, než co zemřel, tak byl na léčení ve Varech a s Míšou Aronem jsem dá se říct, myslím, že jednu akorát nemám podepsanou, tu nějak hned ze začátku, jinak mám všechny.*

*T: Kolegové, co už jsem s nimi dělala rozhovory, tak mi řekli, že vlastně tyhle knížky, které byly částečně fantazie, ale že to bylo napsané tak, že je to přitáhlo k opevnění.*

*N: No jako fantazie ... On byl, to co jsme s ním my hovořili, tak byl dá se říct, on byl vázaný. On jako voják nesměl říct některé věci, proto to tam třeba, mě se nelíbilo, že říkal, že páni kapitalisti vykořisťovali dělníky a takhle, že to bylo na úkor lidí v republice a tak. No a to on tvrdil, že to musel do toho v téhle politické situaci dát, že to tam muselo být. Z jeho hovoru jsem byl maximálně spokojený. On říkal, že jako některé věci, když nebylo možné, tak tam doplňoval z nějakých tam jenom řečí lidí, protože on měl poměrně dost rozsáhlý archiv těch lidí, vzpomínky, takže z toho taky získával.*

*T: Já bych o něm potřebovala získat nějaké údaje, myslím, že je to docela významná postava těch začátků. Dá se to o něm něco zjistit?*

---

115/ Sběrka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Jaroslavem Brožem, vedla Dana Pečená, 30.9.2009

*N: No škoda, že nežije Jarda Janečka, ten s ním spolupracoval. Víím, že Kaplan s ním spolupracoval, dokonce jsem byl i na jednání, když byl takový sraz těch příslušníků z Jeřábu, to bylo v Náchodě, svolával to Kaplan, tak on tam měl teda přednášku, já měl taky mít přednášku, ale protože časově to nevyšlo, tak jsem potom od toho upustil, ale jinak byl dá se říct byl vstřícný v těchletěch věcech říkat co a jak je. A když jsme byli v těch Varech, tak byl i takový, že říkal věci, které se nedostali na světlo boží a takhle.*

*T: A ty jeho knížky by se daly půjčit?*

*N: Ty se dají půjčit.*

*T: Pak ještě taková bájná postava je pan John. Ten je ještě naživu?*

*N: Ne, zemřel. S panem Johnem jsem byl, ale já jsem s ním přišel do styku jenom jednou, to bylo v tom Kořenově, kde nás svolal Klub vojenské historie Zbrojovka Brno, on tam pozval k tomu podplukovníka Mrázka a dozvěděla se to totiž nějakým způsobem STB, takže nás potom vyšetřovali a Janečka mi říkal potom Jardo, ať jako neříkám nějaký detaily a takovýhle věci, protože on nám skutečně řekl, co všechno v té Anglii a jak to bylo, a po válce co s ním bylo atd.*

*T: No tak jestli máš ještě něco z klubu?*

*N: No tak hodně spolupracuji s Ivem Vondrovským, s Oldou Gregarem, tomu jsem teď dával, protože připravuje nějaké překážky něco jako tam na Náchodsku. Tak jsem mu dával podklady, fotografie. Ale já si myslím, že už se taky mezi nimi tam objevují některý ty kluci. Ted' mi zrovna přinesl, já si nevzpomenu, jak se jmenuje, přinesl mi stavební stroje z první republiky z války. Takže mám zařízení staveniště a mám vytažený z různých knih, třeba já jsem chodil tady, asi 3x jsem byl v tom archivu Klokneráků s Kaplanem, takže tam jsem jako nějaké věci získal, tam jsem měl velice známou paní a ta mě půjčovala. Potom, jak jsou jednotlivý výpisy ze stavebního toho, tak tam byly, třeba přišly stavební kostky z jednotlivých objektů různě označené a ted' k tomu byl zápis. No tak to jsme celý den v počtu možná 15 lidí jsme tam dělali jako výpisy. Aron to nacyklostyloval a potom se to jenom vyplňovalo, kdy to bylo, jaké zkoušky byly, jaké kvality, jaké tam bylo počasí a tohleto. Potom to vydal Honza Škoda v takových počítačových listech a tak.<sup>116/</sup>*

Většina zakládajících členů klubu, zvláště ti nejstarší, pamatují osoby, které se v době socialismu zabývaly opevněním, kromě Oty Holuba, to byl Miroslav John a Jaroslav Janeček. Tito pánové měli významný podíl na propagaci opevnění v době, kdy se nemohlo

---

116/ Sbíрка rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Jaroslavem Brožem, vedla Dana Pečená, 30.9.2009

do archivu. Jak uvádí tento narátor, tak např. Ota Holub také nemohl psát a mluvit o opevnění volně, a tak se v jeho přednáškách objevovali formulace o kapitalistech, kteří vykořisťovali dělníky. Potvrzuje tedy předpoklad, že i opevnění podléhalo ideologické kontrole. Narátor dále zmiňuje Kloknerův výzkumný ústav stavebních hmot, kam stavební firmy, které budovali opevnění, musely posílat betonové kostky ze stavby úseku ke kontrole, která měla zjistit, zda tento beton splňuje vojenskou normu kvality. Pokud tuto normu firmy nesplnily, tak jim Ředitelství opevňovacích prací při vyúčtování strhávalo peníze za vybudovaný úsek. Stavební firmy však přesto našly způsob, jak tyto zkoušky obelstít. Členové klubu v tomto archivu také bádali a informace zde získané byly použity do publikace o stavbě konkrétního úseku.

Z plánů činnosti narátora je zřejmé, že i přes vysoký věk 73 let vůbec neuvažuje o odpočinku a spolupracuje s dalšími členy klubu na další publikaci, pro kterou shání podklady. Je dokladem toho, že zakládající členové klubu jsou výjimeční svojí neutuchající energií a zájmem o opevnění.

Narátoři většinou v rozhovorech neuváděli, jak oni sami se o bádání zajímali, jaké byly výsledky jejich činnosti, zda sami napsali nebo se podíleli na nějaké publikaci. Čekala jsem, že se o tom v rozhovoru zmíní a budou líčit, s jakými problémy se při práci na publikaci setkali. Následující narátor, který je velice aktivní a věnuje se publikační činnosti o opevnění, o této své aktivitě začal vypovídat až na mojí přímou otázku.

*T: No a Vy sám jste se podílel na nějaké publikaci?*

*N: No tak něco málo jsem se podílel na té známé knížce na té Aronově, no a řadu publikací, které vyšly v těch devadesátých letech, tak některé jsem vytvořil sám a na některých jsem se spolupodílel. No tak pokud Vás to zajímá, tak v roce 1994 vyšla knížka pod mým jménem Pohraniční opevnění na Ostravsku. To vzniklo z materiálů získaných jak už jsme naznačil z toho Vojenského historického archivu a především z mého vlastního bádání od toho roku 1960. Bylo to blízko, protože já jako obyvatel Karvinska, tak jsem měl k tomu poměrně blízko. Opava, Bohumín, takže to byla jedna knížka. V r. 1998 vyšlo pokračování Opevnění na Opavsku a Bruntálsku a v r. 2004 vyšlo druhé vydání Ostravska, doplněné o některé údaje, ale to už jsem dělal ve spolupráci s Oldou Gregarem, který tam nakreslil řadu plánek. Pak v nedávné době, v roce 2007, vyšla knížka Záchytný hák na řece Olši, kterou vydala skupina pracovníků nebo teda prostě bunkrologové na objektu MO S 5 u Bohumína, Klub vojenské historie a tam jsem se rovněž podílel značnou částí toho psaného textu na popisu linie od Bohumína k Těšínu a k Trinci, bylo to lehké*

*opevnění, ale i tam se časem plánovalo v pozdější době postavit několik těžkých objektů. A v současné době je v tisku a do vánoc by měla vyjít druhá kniha tohoto sdružení z Bohumína, která se bude týkat prvním podúsekem těžkého opevnění Bohumína, o kterém se říká, že bylo stavěno přímo podle francouzských vzorů. Ona ta diskuse kolem těchto věcí je stále živá a stále se vede, ale faktem je, že se v těch prvních 7 bunkrech, které tam byly postaveny, se ta francouzská myšlenka ve velké míře projevila a na rozdíl od později budovaných objektů našeho pohraničního opevnění, je tam celá řada zajímavostí, které se později neobjevily, byly opuštěny nebo nahrazeny našimi vlastními konstrukčními prvky. Takže to vyjde, jak jsem naznačil, do vánoc letošního roku. (pozn. 2009).<sup>117/</sup>*

I tento narátor, přesto že je v pokročilém věku, tak ve své aktivitě nepolevuje a podílí se na další publikaci. Patří k těm nadšencům, zakládajícím členům KVH Praha, kteří svou energií a nadšením doslova vzkřísili díky publikační činnosti zapomenuté čs. předválečné opevnění. Toto neuvěřitelné, neutuchající nadšení pro bádání o opevnění specifické pro „otce zakladatele“ se v mladší generaci bunkrologů, až na některé výjimky, již neobjevuje. Je možná ovšem způsobeno také tím, že v současné době je již čs. opevnění a jeho linie těžkých i lehkých objektů téměř celé popsáno.

K těmto zakladatelům patří i další narátor, který se kromě technických výkresů pevnostních objektů zaměřil na zdokumentování výstavby linie lehkých objektů na hřebeni Orlických hor. Podařilo se mu zkontaktovat stavbyvedoucího firmy, která tento úsek stavěla a zaznamenat jeho vzpomínky z budování. Technologický postup při budování objektu lehkého opevnění, jak jej prováděla tato firma, byl potom publikován v knížce Lubomíra Arona „Československé opevnění 1935-1938“, která byla několikrát znovu vydána a je jednou ze stěžejních publikací o čs. opevnění. Zpracování výpovědi zaměstnance stavební firmy, kterému byl zadán úsek linie opevnění na hřebenech Orlických hor, je čin v historii bádání o opevnění zcela ojedinělý.

*N: Potom, protože jsem tomu propadl, tomu bunkrování, takže jsem se už potom snažil nějakým způsobem dělat už nějaké třeba i ucelenější práce, tak jsem taky v rámci samizdatu zas napsal na stroji na pauzák třeba práci o větrání lehkých objektů, dost výkresů k tomu, protože jsme měřil doopravdy poctivě, ale zase po dohodě s panem Kaplanem že, pro Okresní muzeum Náchod vypracováno, zas abych byl tímhle tím kryt, kdyby náhodou. A potom jsem měl, to byla obrovská akce pro mě, kdy jsem měl možnost*

---

117/ Sběrka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Josefem Durčákem, vedla Dana Pečená, 7.11.2009



vyzpovídat hlavního stavbyvedoucího firmy Hányš, Ing. Hányš z Rychnova nad Kněžnou, která - no znáte. (pozn. firma Ing. Oty Hányše stavěla několik úseků lehkého opevnění, mimo jiné i úsek na hřebeni Orlických hor, o kterém se zmiňuje O. Gregar v rozhovoru.)

T: Ano, Ing. Jurníčka.

N: Přesně tak, Jurníčka a to už byla poměrně obsáhlejší práce, ale zase jsem to nějakým způsobem udělal pro Okresní muzeum Náchod, kdyby teda náhodou, protože říkám, to bylo všechno dělané světlotiskem apod., no dostat se k nějakému lihovému rozmnožovacímu stroji nebo něco takového, to bylo něco nemožného.

T: To byla škoda, že se to nenahrálo.

N: Já jsem s tímhle žádný problém neměl, protože když jsem tenkrát přejímací zápisy na stavbách apod. to se všechno rozmnožovalo tady na tomhle tom liháku, takže co se spotřebovalo a napsalo se to, pak se to hodilo do lokomotivy no a na spálení, tyhle ty blány. No ale dělalo se to, to bylo všechno takový nejdostupnější.

T: Ale to byl jeden z mála vlastně pamětníků přímo té stavby (pozn. Ing. Jurníček) nebo se vyzpovídal i jiný stavbyvedoucí na jiných úsecích?

N: Takhle já mám vyzpovídaných ..., jsem rád, že jsem to stihl právě v době, kdy ještě právě žili a byli ještě na tom dobře, ale pokud se týče Ing. Jurníčka, tak to byly vzpomínky par excellence, protože pokud Vám někdo sype z rukávu čísla norem a profily a rozměry řeziva a armatury nebo něco takového, no tak to nemělo chybu.

T: Kolik mu tehdy bylo, teda když to stavěli v té Zdobnici? To musel být mladý?

N: No tak to právě, protože on se chtěl trhnout a jako udělat se pro sebe jako podnikatel, ale teď Vám neřeknu, kdy se narodil, jestli to byl ročník 1910, takže mu mohlo být tak 28 roků, kdy se to začalo stavět.

T: Já jsem si to tak tipla.

N: 27, 28 let, čili mladý inženýr a teďka začal dělat praxi.

T: Hányš, ten už nebyl naživu tehdy, to bylo v osmdesátém devátém, kdy jste zpovídal Jurníčka?

N: Kdepak dřív, dřív, to já už začínal v r.1975, ale to mě nikdy nenapadlo. Ale že to byla firma významná, ten Hányš rychnovský, na tom něco je. Protože byl v rychnovských novinách poměrně rozsáhlý článek k nějakému výročí firmy Hányš. Tenkrát mi to uteklo, už jsem to nedostal. Bylo to firma, která vůbec pro Rychnov, Rychnovsko a celou tu oblast jako dost znamenala.

*T: Pro mě Hányš ..., já si ho představuji, škoda, že nevím, jak vypadá. A nemáte nějaké fotky?*

*N: Samozřejmě, že mám a dá-li pánbůh, tím, že zemřel Aleš Horáků je už k dispozici v tiskárně takový sborník náhodský, takže jsme tam oba, no a já tam mám spoustu právě fotografií právě z archivu Ing. Jurníčka, kde jsou jednak jak teda vojenské stráže a takovéhle věci a teď i zařízení staveniště, kanceláře no a vojenský stavební dozor s Ing. Hányšem a tohleto všecko je zdokumentovaný. Já jsem byl nadšený.*

*T: My tam máme tu chalupu, tak když jsem byla malá holka, ta bunkrovka, o ní se tam prostě mluvilo, to byla úžasná cesta, jak to tam postavil. A ty řopíky, to mě taky přivedlo k tomuhle koníčku. Když jsem studovala v Pardubicích, tak mám spolužáka z Rychnova nad Kněžnou a já jsem ho požádala, jestli tam není nějaká knížka nebo něco o Rychnově, kdy by bylo taky o tom Hányšovi. A on mi tehdy půjčil nějaké CD, ale nešlo to v tom počítači prostě spustit, nějak se to protáčelo, takže bohužel. Ptala jsem se ho, jestli o tom něco ví, on říkal, že mu to matně něco říká. No komerční banku tam postavil, kasárna postavil někde v Rokytnici, takže to musela být velká firma.*

*N: No spoustu vodáren.*

*T: Měl asi 100 dělníků nahoře.<sup>118/</sup>*

Zachycení vzpomínek pracovníka stavební firmy budující opevnění, bylo zcela mimořádným počinem v historii bádání o opevnění, který se blížil metodám orální historie. Kromě těchto vzpomínek byly zveřejněny také vzpomínky vojáků, kteří se připravovali k boji na opevnění. Na těchto publikacích se podílel také historik Dr. Stehlík.

Narátor líčí v rozhovoru i svůj vztah k archivu, o který zájem neměl a nikdy ho nenavštívil. Patří k nadšencům, kteří zažili úplné počátky bádání o opevnění, kdy terénní průzkum byl prvotní a k informacím z archivu se členové klubu dostávali až později, v osmdesátých letech. On sám tomuto bádání nepřikládal důležitost.. Jako stavební technik byl schopen překreslovat objekty v terénu v době, kdy v podstatě jediným zdrojem informací byly samotné objekty a jeho práce byla tehdy pro poznání opevnění velice přínosná.

*T: To jsem se potom ještě chtěla zeptat, jak jste vlastně ty informace získávali, to jste chodili a potom jste šli do archivu a tak, za jakých podmínek?*

*N: Já jsem v archivu v životě nebyl. Já jsem veškerý svoje vědomosti získával průzkumem*

---

118/ Sbírka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Oldřichem Gregarem, vedla Dana Pečená, 22.1.2010

*v terénu a pečlivým měřením. A když jsem potom začal ty výkresy zpracovávat, tak jsem teda jako v úvozovkách s hrůzou zjistil, že tady ten rozměr toho příkopu je jiný, než třeba tady, no ale nakonec jsem teda zjistil, že existuje nějaká arabská jednička a arabská dvojka a římská I,II,III,IV a taky v rámci samizdatu jsem udělal tabulk , zaměřil jsem i řopíky a vydal jsem, ježišmarjá, jak se to jmenovalo, nějak přehled hlavních konstrukcí československých pevnostních objektů. Však jsem taky vyzdvihován v předmluvě k českému Denkschriftu no Edou Stehlíkovým.*

*T: Já vím, ale všechno tohleto, stejně se potom muselo do archivu, aby člověk věděl, kdo to postavil. To se nedalo vyměřit v terénu.*

*N: O tohle jsem se já nestaral.<sup>119/</sup>*

Bádání v archivu, především ve Vojenském historickém archivu bylo sice před rokem 1989 velice omezené, přesto však se jednomu narátorovi podařilo bádát v jiném archivu a to v archivu Škodových závodů Plzeň, který byl umístěn před r. 1989 ve Škodově paláci v Praze (pozn. dnešní Magistrát hl.m. Prahy). Vzhledem k tomu, že v těchto světoznámých závodech byly vyráběny a vyvíjeny zbraně pro opevnění, tak tento archiv obsahuje velice cenné údaje a možnost bádání v něm ještě před rokem 1989 oceňuje další narátor.

*T: No a říkám tyhle ty junónský léta že jo, to objevování, pokud se vycházelo jenom z těch knížek, resp. té jedné nebo dvou knížek, nebo pár článků, který vyšly z pera Holuba, tak to byly jediný orientační body, protože samozřejmě nikde v nějakém otevřeném tisku nebyla o tom představa, jak vlastně to opevnění, jak bylo označované a nějaké ty úseky a tak. Ale měl jsem zase docela slušný zdroj, který celkem nikdo jiný neměl v té době, to bylo začátkem těch osmdesátých let vlastně, souběžně vlastně s tím, co se rozjížděl ten klub, tak jsem se dostal do pražského archivu Škodových závodů, zase přes jiné vojenské věci, což bylo dost jako takový utajený archiv, který vlastně obsahoval obrovské množství zbrojního materiálu.*

*T: A to byly vlastně Škodovy závody z Plzně.*

*N: To byly Škodovy závody z Plzně a oni měli své ředitelství tady v Praze, v Jungmannově ulici, teď to tam má magistrát.*

*T: Škodův palác.*

---

119/ Sběrka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Oldřichem Gregarem, vedla Dana Pečená, 22.1.2010

*N: A ten sklep byl plný prostě Škodoväckého archivu a tam byl schovaní dva pánové, kteří skončili po tom tak ve VHÚ, dr. Klimek a doc. Janáček, kteří byli takoví víceméně historici, že jo, protože jeden dělal Beneše a druhý byl taky jako protirežimní, tak tam byli jakoby schovaní. No a tihle pánové mi tam dávali školu, takže krom toho, že ten archiv byl prostě, najednou se tam objevilo, nejen teda k těm zbraním, takže třeba ten vývoj těch škodoväckých zbraní pro to opevnění, tak to tam všechno bylo. Samozřejmě s razítkama tajné kdysi, ale tohle nějak vojákům uniklo, že vlastně k tomuhle je přístup. A kromě toho tam byl teda poměrně slušný fond, co se týče těch pancéřových zvonů.*

*T: A dělostřelecká otočná věž tam tak byla.*

*N: Ano, všechny tyhle věci se tam daly víceméně studovat, byla tam ta korespondence mezi ŘOPem a tak, neříkám, že to tam bylo kompletní, ale zase to nebyly žádné fragmenty. Čili v těch letech, kdy se tady nemohlo do toho vojenského archivu prakticky, tak existovala tahleta možnost. Pak se tam dostal ještě Michal Prášil, který začínal s námi, taky už dneska u nás teda není (pozn. stále je platicím členem klubu), ale furt se kolem těch bunkrů motá, ale hlavně potom samozřejmě vydal s Komancem ty tři knížky, outěžky hlavně z tohohle škodoväckého archivu, ty knihy o těch minometech, otočných věžích a tak.<sup>120/</sup>*

Výsledkem bádání v tomto archivu byla i knížka o protitankovém kanónu, které je narátor hlavním autorem. Československý protitankový kanón byla jednou z nejmodernějších pevnostních zbraní v roce 1938, kdy se instaloval do objektů těžkého opevnění. Zmínka o „schovaných“ historických, kteří se zabývali protirežimními tématy dokládá, že některá historická témata byla za socialismu tabu a proto o ně historici neměli zájem. Pokud se jim přesto věnovali, tak museli počítat s tím, že jim tato témata nepomohou v jejich pracovní kariéře.

Jak probíhalo bádání v polovině osmdesátých let minulého století ve Vojenském historickém archivu na Invalidovně popisuje narátor, který ho navštěvoval často v době, kdy jezdil na služební cesty do Prahy. Narátor je autorem dvou publikací o opevnění a nespočetného množství článků, vydaných v OINu a různých časopisech. Bádání v archivu považoval za nezbytné v dalším objevování čs. předválečného opevnění a především k publikování knih o opevnění.

*T: No pak jste teda začal asi chodit už do archivu.*

---

120/ Sbírka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Vladimírem Francevem, vedla Dana Pečená, 24.9.2009

*N: No a pak někdy pravděpodobně kolem roku 1984 jsem začal chodit do archivu. Tou dobou jsem dělal ve Velvetě ve Varnsdorfu v investicích, měl jsem na starosti dovozy strojů, technologických strojů a tehdy samozřejmě všechno muselo jít oficiálně přes podniky zahraničního obchodu, což byla v Praze Investa a já jsem tam ... Velveta byla tou dobou bohatá, dobře prosperovala, vyráběla manžestry a samety, což je taková výroba, kterou skoro nikdo neumí, takže my jsme měli tu výhodu, že jsme dováželi spoustu strojů z kapitalistické ciziny. Prostě to byla nutnost a Velveta běžela dobře a byla schopná to zaplatit a já jsem měl na starosti celé to vyřizování papírů kolem toho, takže jsem byl v Praze já nevím 3x, 4x do měsíce a jednou mě napadlo, že vlastně v Praze je archiv, tak co by se stalo, kdybych tam šel. Tak jsem tam šel, Dr. Vališ tam tenkrát byl a já jsem naivně přišel a řekl, já bych chtěl vědět něco o bunkrech a on mě kupodivu nevyhodil a řekl mě, tady vypište nějaké papíry a přijďte za 14 dní, my Vám to připravíme. To bylo někdy kolem toho roku 1984 počítám tak přibližně no a pak jsem využíval toho, že jsem pravidelně jezdil do Prahy, takže dopoledne jsem během několika hodin obešel ministerstva a Státní plánovací komisi a takovýhle ty úřady, ty mi daly razítko a žádost a pak jsem zalezl do archivu.*

*T: A bez problémů Vám to teda dali?*

*N: Nejdřív říkali, že ŘOP (Ředitelství opevňovacích prací) mi teda nedají, tak jsem říkal to nevadí, tak taková ta ženijní velitelství, velitelství ženijních vojsk apod. To mi bez problémů dali taky celou krabici, to bylo docela volný, takže jsem dostal celou krabici a bádám jsem. Tam se vlastně podařilo tehdy, že jsem konečně získal sice primitivní, ale nějaké seznamy, kde jsem začal psát, kde který bunkr stojí, jednak organizace, jak byly rozděleny stavební úseky apod a pak se mi podařilo najít seznam jednotlivých objektů, což zas bylo výhodný pro ty kluky, kteří chodili v terénu. Podstatně jinak se chodí, když víte co máte hledat, než když jdete jen tak naslepo.*

*T: A začal jste doplňovat tu mozaiku. Nejdřív byla praxe a pak archiv.*

*N: No tak dělali jsme to, co jsme mohli. Do toho archivu jsem chodil velmi často a tam se dalo najít, aspoň tehdy, velmi zajímavý věci. No a pak teda zase musím vzpomenout pana Kaplana, ten jak jsem říkal se snažil pořádně něco vydávat, ty brožurky a on přišel podle mě někdy v roce 1986 nebo 87 s myšlenkou, že by se měl vydat takový Sborník, kde bychom shrnuli, co už všechno víme no a pak z toho vznikla ta kniha pod vedením Míшы Arona, ten si to vzal nějak na starosti.<sup>121/</sup>*

---

121/ Sbírka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Ivo Vondrovským, vedla Dana Pečená, 12.12.2009

Narátor uvádí, jak v klubu přišli na myšlenku, vydat první knížku o opevnění, na které se podílel také jako spoluautor. Byla připravována ještě za totality a dokončovala se krátce před revolucí a díky tomu se mohl původní úvod změnit a byly z něho vypuštěny formulace poplatné socialismu. Byla vydána za podpory Okresního muzea v Náchodě a jeho pracovníka pana Kaplana. Ten musel kapitoly v knize nechávat schvalovat na Krajské vojenské správě,

*T: A v kterém roce to bylo vydané? No ale já mám vydání z roku 1998.*

*N: V r. 1989. To už je několikáté vydání. Ono se to nějak Náchodu líbí.*

*T: Mě právě překvapilo, když mi teď říkal pan Aron na srazu, že to bylo poprvé vydané takhle brzo.*

*N: Těsně před revolucí to nějak vyšlo v r. 89. To bylo už dávno předtím připravené. (Pozn.: podle bibliografie uveřejněné na webové stránce klubu vyšla kniha v r. 1990)*

*T: Vlád'a mi říkal, že ho tenkrát odmítli, že mu nechtěli nic dát.*

*N: Kde?*

*T: No v archivu, ale to tam ale musel být asi nějak brzo.*

*N: Je otázka, kdy tam byl. Já jsem s nimi tehdy neměl problémy. Říkám ŘOP mi zpočátku odmítli, pak byly nějaké zmatky, tak mi ho půjčovali, ale já je nemůžu pomlouvat, naopak. A pan Kaplan, budiž mu věčná sláva, že se pustil tady do toho Sborníku, takže nás oslovil asi 5 autorů, já nevím, kolik nás tam je, abychom mu něco připravili. Víím, že jeho první reakce pak byla, že byl zklamaný, on si to představoval jinak, my jsme to už tehdy vzali dost technicky a on měl představu spíš, že to bude takový styl Oty Holuba. Ale jinak se to povedlo, protože jak sama říkáte, že už máte bůhvíkolikáté vydání.*

*T: No protože tam je to takové nejpodrobnější, všechno shrnuté, že to není jenom jeden úsek.*

*N: Samozřejmě po 20 letech už víím, že je tam spousta chyb, opravdu to vyšlo, a chystalo se to krátce nebo ještě před revolucí, protože já jsem tam psal nějakou kapitolu, ten všeobecný úvod, ten vývoj opevnění atd. a víím, že jsem tenkrát od Janečky a od Karlického měl nějaké zmínky o tom, že se ŘOP po válce obnovilo a že se vlastně to opevnění předělalo. Tak jsem napsal takový odstaveček, jenom všeobecně, že teda po válce se připravovala obnova opevnění. Pan Kaplan to všechno nechával schvalovat někde na Krajské vojenské správě. V Hradci nebo kde, tam mu to škrtli, že to nesmí být, že to je*

*tajemství ještě. Tak jsem říkal tak aspoň dvě věty, jenom jako po válce že se opevnění obnovilo, uvažovalo se o nový výstavbě. Ani ty dvě věty mi tam nenechali, tak mi to škrtli, že bych prozradil vojenské tajemství. Takže to bylo vyloženo před revolucí. Ale mám dojem, že v tisku to bylo nějak během revoluce a těsně potom to vyšlo. Já jsem přesvědčený, že to vyšlo už koncem roku 89, proč tam je datum 90, to nevím. Dokonce jeden nejmenovaný historik nám psal úvod k té knížce a ten první úvod, ta první verze byla taková v tom smyslu, že buržoazie byla zaprodaná a zradili nás, jediný Sovětský svaz atd. A pak vznikla ta revoluce a ten na poslední chvíli prostě ty tři stránky toho úvodu sebral a napsal takový úvod všeobecný, už to nebylo tak třídně vyhraněný. Takže do tisku to muselo jít nějak na té hraně.*

*T: No já jsem byla překvapená, protože se mi zdálo, že to muselo vyjít až po revoluci, že tam není nějaká taková zmínka jak říkáte.*

*N: Ten úvod se měnil. Ale musíme vycházet z toho, že tenkrát věci do tisku, to byla otázka dvou, tří let když se to odevzdalo a kdy se to dostalo do ruky. Dneska Honza Škoda vydává během dvou tří měsíců, dřív to bylo dva roky minimálně.<sup>122/</sup>*

Hlavní autor této první knížky o opevnění, která vyšla v několika vydáních, poprvé za podpory Náchodského muzea, popisuje v následujícím rozhovoru s jakými problémy se při jejím vydávání setkal a také se, stejně jako předchozí narátor, zmiňuje o rozporech mezi jejím autorem a spoluautory a profesionálními muzejníky. První vydání vyšlo r. 1990. Tato publikace se v průběhu doby ukázala jako velice přínosná pro další bádání o opevnění, neboť měla encyklopedický charakter a obsahovala základní údaje o typech opevnění a seznam všech stavebních úseků lehkého opevnění a jako taková sloužila v dalším bádání. Tehdy její autor a spoluautoři nevěděli nic o tvrzcích a tak údaje o nich v ní chyběli. Její kvalitu prokázal čas, byla několikrát znovu vydána, ale vzhledem k tomu, že se připravovala ještě před rokem 1989, tak její první vydání bylo spojeno s určitými problémy, které popisuje potvrzuje i hlavní autor v rozhovoru. Byla svým způsobem přelomová, neboť opevnění v ní bylo popisováno jiným způsobem. Do té doby bylo prezentováno opevnění knížkami Oty Holuba, které byly částečně fantaziemi a částečně faktografickým popisem. Její vydání určilo jiný směr prezentace československého předválečného opevnění, který zvolili členové KVH Praha a který se nakonec prosadil. To v následujícím rozhovoru popisuje její hlavní autor.

---

122/ Sběrka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Ivo Vondrovským, vedla Dana Pečená, 12.12.2009

*T: No a vy jste pak napsal knížku o opevnění první?*

*N: Ano to bylo. Já jsem rád, že se to stalo, i když tenkrát to byla věc strašlivá, protože nás sice oficiálně požádalo muzeum v Náchodě, abychom cosi napsal, ale samozřejmě žádné zadání jsme dál nedostali, takže jsme si vymysleli strukturu toho obsahu, který vzhledem k tomu, že jsme byli amatéři a že nám hrozně vadilo, že ty oficiální knížky, většinou se jednalo o knížky doktora Oty Holuba, že teda on vždycky popsal nějaký technický problém, že třeba existovaly tři typy překážek, typ A vypadal tak, typ B vypadal tak a typ C už nepopsal, protože začal vykládat nějaký příběh od nějakého pamětníka. Takže jsme si říkali, tak takhle teda ne a my to chceme právě po té technické stránce, aby tam bylo všechno, co by lidi zajímalo. Takhle vznikly ty jednotlivé kapitoly s tím, že vlastně každý byl odborník na něco jiného a každý napsal vlastně tuhle svou kapitolu. Nakonec se ukázalo, že nejhodnotnější byl vlastně ten seznam všech úseků opevnění a potom vlastně ta konstrukce objektů těžkého opevnění, což si myslím, že vlastně vypovídalo svým způsobem, dodnes nic jiného není venku, to o té konstrukci. Nevěděli jsme toho moc o tvrzích, takže tvrže tam nejsou.*

*T: Ale tahle knížka je perfektní, protože tam jsou ty základní údaje a vracím se k tomu pořád.*

*N: Jenomže problém byl s jednotlivými autory, kteří měli třeba i maximalistické požadavky na rozsah nebo na podrobnosti toho díla, čili já jsem to schytával z první ruky od nich, samozřejmě z druhé strany od těch vydavatelů, od toho muzea. No a když knížka byla hotová, tak se vlastně kvůli dvěma těm článkům strhly takové dost nepříjemné debaty. To bylo kvůli Zdeňkovi Hákově a jeho kapitole o zemní telegrafii, který teda tam měl nějaké poznámky na sprátelené bratrské země. Nesmíte zapomínat, že ono to vyšlo rok před revolucí a kvůli úvodu, kdy teda úvod napsal pan Volynský historik. Je tam dodnes a věnuje se padesátým letům.*

*T: Já myslela, že to vyšlo v r. 1989*

*N: V roce 1988. Takže úvod byl samozřejmě velmi prosovětský a s tím jsme měli problémy zase my, takže jsme se nějakým způsobem dohadovali, ale nakonec díky panu Kaplanovi v Náchodě, který vlastně uhlazoval celé tyhlencty střety, přičemž střet vznikl i s dr. Holubem, který byl recenzentem, takže ten vlastně tam narazil a vlastně takové to profesionální muzejnictví na ten náš amatérismus, přičemž on tomuto směru nepřál. On nemohl nikdo vědět, že ten jak vlastně v historii a vlastně v muzejnictví zvítězí, tzn.*



*technické detaily, fotografie, plány plus tedy takové ty živé scény z opevnění s dobovými uniformami, to tenkrát vlastně nikdo z těch oficiálních muzejníků vlastně nepropagoval.*

*T: A jak si to představovali?*

*N: Oni si to představovali, tak jak vypadaly ty výstavy, to znamená pár exponátů ve vitrínách, černobílé fotografie, nějaké výkřiky na těch nástěnkách a knížky Oty Holuba, kdy nějakým způsobem pamětníci ... On teda určitě ten přehled technický měl, ale on se pravděpodobně bytostně nedomníval, že to někoho bude zajímat.*

*T: Já si také myslím, že profesionální historici by asi tu technickou stránku asi víc pominuli. No ale tak jak by si představovali ty publikace, že by byly jako Oty Holuba?*

*N: No to v podstatě asi tak, čili to se dalo číst, ale bylo to populární. Byly tam vzpomínky pamětníků, nějaké scény fiktivní a ty jednotlivé detaily nebyly dokončené.*

*T: No ovšem je pravda, co mi takhle kolegové říkali v těch rozhovorech, že právě ty knížky Oty Holuba je k tomu opevnění přivedly. Že to bylo takové poutavé ..*

*N: No to určitě, já jsem Vám to říkal, že když byla překážka a,b, tak já jsem to c nenašel, no tak jsem se pídil, co je překážka c samozřejmě. Čili on nám nakouzl vlastně část těch věcí a my jsme to chtěli doplnit. Třeba nás tehdy hrozně v té době zajímalo, do archivu jsme tehdy nemohli, jaké bylo číslování pevnostních objektů. Takže to je ten problém, který je popsán v tom úvodu od Edy Stehlíka, že teda jsme zjišťovali čísla střelen, což teda někdy vycházelo, ale potom u pevnostních objektů to najednou bylo nějakým způsobem jinak.<sup>123/</sup>*

Tento narátor se díky své zkušenosti s vydáním první knihy o opevnění, setkal s názory profesionálů, tedy pracovníků muzea v Náchodě, jakým byla pan Kaplan. Ten měl jinou představu, než členové klubu, o způsobu prezentace opevnění, ale vzhledem k tomu, že profesionální historici a muzejníci neprojeví zájem o publikování nebo vystavování exponátů, týkajících se opevnění, tak způsob, jaký zvolili amatérští nadšenci, členové klubu, nakonec zvítězil. Díky edici FORTprint, v které vycházejí postupně publikace o jednotlivých liniích čs. opevnění, se širší veřejnost seznamuje s opevněním. Vydávané publikace jsou zaměřeny technicky, neobsahují žádné fantazie, které se objevovaly v knihách Oty Holuba. Na knize se podíleli další spoluautoři, členové KVH Praha. Mohli v ní prezentovat podle své specializace výsledky svého bádání. Stalo se pak pravidlem, které bylo vlastně nutností, že drtivou většinu publikací o opevnění psalo více autorů.

---

123/ Sbírká rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Lubomírem Aronem, vedla Dana Pečená, 7.11.2009

Zvláštní je, že narátor uvádí rok vydání 1988, ale podle bibliografie na webových stránkách KVH Praha vyšla kniha poprvé v r. 1990, dokončovala se na přelomu roku 1989 a 1990.

*N: Jinak jsem měl možnost díky tomu, že syn pana Hyndráka studoval se mnou na přírodovědě, tak jsem navštívil pana Hyndráka doma, ten byl v té době skladníkem, tak mi předal např. mapu číslování objektů. Nějakým způsobem jsme asi dvě, tři schůzky absolvovali, jenže mě potom při hodině vědeckého komunizmu nenapadlo nic jiného než diskutovat při řízené diskusi a diskuse byla k mnichovským událostem a já tam vyjádřil nějaké myšlenky, že jsme se bránit nemohli a vyučující se ptal proč. Tak jsem to vysvětlil a že jsem to konzultoval s doktorem Hyndrákem a pan Hyndrák měl problém a já jsem měl taky problém. Takže to byl dr. Hyndrák a vlastně mluvili jsme na té Haničce při těch začátcích v tom sedmdesátém roce, přímo jsem se nesetkal vlastně s těmi pamětníky co tam natáčeli film Pozůstalost 38, což se natáčelo v r. 1969, takže to jsem měl zprostředkovaně ty vzpomínky.*

*T: A co to bylo za film?*

*N: To je film, tam se sešli všichni ještě žijící stavitelé Haničky a natočili to pánové, který dneska jsou – jeden z nich je redaktorem Mladé fronty dnes, takoví dva mladí režiséři a je to vyloženě historický dokument, kde je pan inženýr Nádeník ještě, to byl o generaci starší bunkrolog, který se znal ještě vlastně s těmi pamětníky z r. 1938.*

*T: A ten film existuje?*

*N: Film určitě existuje. Přes toho redaktora by to možná šlo, protože to jméno se objevuje dnes a denně, toho redaktora Mladé fronty.*

*T: Ale je pravda, že potom se historici o opevnění nezajímali. Pak psali knížky jen amatéři.*

*N: Problém je mít zvlášť historika na opevnění.*

*T: No ne, tak myslím, kdo to vystudoval.*

*N: To jo, ale jde o tom, že stát by neplatil historika s takhle omezeným záběrem. Většinou to jsou dějiny druhé světové války, což už je zas mnohem širší téma. Potom to ano převzali amatéři všechno.*

*T: No ne, že jste říkal, že s tím nesouhlasil (pozn. Kaplan), s tím jak to bylo napsaný, že by to psal jinak, ale nikdo už to jinak pak nepsal.*

*N: Ale je fakt, že nakonec ta knížka se vydává dodnes, ale to se nechci chválit, ale spíš jde o to, že to vedení pevnosti Dobrošov jsou profesionálové a nejsou schopní napsat zřejmě*

*nějakou další publikaci, takže to je ten problém a teď jsem nedávno četl, že se stejným problémem narazilo i po dvaceti letech vlastně brněnské sdružení, protože se nedohodli na tom objektu v Šatově na nějaké spolupráci, protože prostě zdá se, že ti amatérští bunkrologové s těmi profesionálními muzejníky nějak nemohou vyjít.*

*T: Já jsem slyšela, že jste taky natočili nějaký amatérský film, něco o opevnění.*

*N: To jo, ale to je složitější. Vy mluvíte určitě o tom slavném hraném filmu od Ládi Kupky. Toho jsem se nezúčastnil, to bylo v těch začátcích, kdy jsem odmítal vstoupit do klubu. Já si opravdu prezidenta klubu pamatuji, když na Haničce běhal v helmě s několika maketami zbraní a strašil tam návštěvníky.*

*T: To bylo docela překvapení, že dělal průvodce. Já myslela, že tak o to muzejní nemá tolik zájem.*

*N: No tak to byly ty začátky. No tak on to byl svým způsobem člověk, který se zajímal o historii nejdříve sám. Většinou to bylo tak, že někdo někomu napsal, někdo někoho doporučil. V té době se ty známosti tímto způsobem pěstovaly.<sup>124/</sup>*

Narátor ve svém rozhovoru potvrzuje údaje v knížce Eduarda Stehlíka Lexikon těžkých objektů, a zmiňuje pana Hyndráka, který mu předal mapu číslování objektů. V historii bádání o opevnění také hrály určitou roli náhody, např. setkání s osobami, které měly přístup k údajům o opevnění. Dále se narátor zmiňuje o neshodách mezi profesionálními muzejníky a amatéry, které existují i v současné době. Tyto neshody jsou dány zřejmě historií bádání o opevnění, kdy v době před rokem 1989 se o opevnění v drtivé většině zajímali amatérští bunkrologové a profesionálové – historici, muzejníci už tento náskok nedohnali a tak ani po revoluci o opevnění neměli zájem a v současné době je už prezentace opevnění převážně v rukou amatérů.

Následující narátor provozuje pevnostní muzeum a to nedostavěnou tvrz Stachelberg, česky Babí u Trutnova. Z této tvrže, která měla mít 12 objektů, byly zčásti vyraženy podzemní chodby a vybetonován pouze jediný objekt, v kterém je pevnostní muzeum. Stachelberg. Babí měla být jednou z největších tvrží v republice. Budování tvrže však bylo přerušeno v roce 1938 mnichovským diktátem a vyklizením pohraničí. Dotázaný podrobně popisuje, s jakými problémy se setkávala parta bunkrologů, kteří chtěli z této tvrže vybudovat muzeum. Do jediného objektu tvrže byly za socialismu naváženy jedovaté chemikálie ze Sovětského svazu.

---

124/ Sběrka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Lubomírem Aronem, vedla Dana Pečená, 7.11.2009

*N: Všechno se změnilo v roce 1985, kdy jsem přesídlil do Trutnova, protože v tu chvíli vlastně tak nějak, když jsem přesídlil sem, tak tady jsem narazil na opevnění hnedka nad barákem, vlastně 10 minut nahoru. No a v tu chvíli jsem se pustil vůbec do takových úvah, že by se s tím dalo něco dělat. Protože to byla ta doba, kdy se ta situace začala uvolňovat, přišel ten Gorbačov, byla tam ta perestrojka takzvaná a prostě začalo se to tak celkově uvolňovat a bylo zřejmé, že by se dalo něco dělat. Nikoliv ovšem kasteologie, to zůstávalo naprosto jednoznačně, tam to měli památkáři, ale o tato opevnění neměl nikdo zájem, což bylo strašně důležité.*

*T: Ano, to je vlastně ta moje myšlenka, tím, že to bylo vlastně takhle volný, tak se toho mohli zmocnit amatéři.*

*N: Přesně. My jsme si to tady otestovali tak nějak, že opravdu tady to muzeum atd. přitom já jsem si zjistil, že celý opevnění na Babí už byla státem zapsaná kulturní památka v té době.*

*T: A nevíte, kdo se o to zasloužil?*

*N: To nevím, možná, že by se to dalo dohledat, teď jsme to dávali dohromady tady s novým Ústavem památkové péče v Josefově, tak ty mě ukázali ty prastaré dokumenty, ale nevím, kdo tam byl podepsán, to ale bylo pár papírků to jako doslova, ale bylo to zapsáno v roce 1959 do seznamu kulturních památek pod názvem Pevňůstky na Babím no a my jsme z toho vyšli, mělo to svoje číslo, to se dá dneska ještě dohledat jako, je to starý, dneska už to máme úplně v jiném stavu, no a bylo zajímavé, že i tak jsem zjistil, že vlastně o to památkáři a nikdo nemá zájem. Ona to byla státem zapsaná kulturní památka bez zájmu památkářů. To bylo velmi zajímavé.*

*T: To je docela obestřené záhadou.*

*N: Bylo to velmi zajímavé, no a proto jsme se začali dávat tak nějak .., říkal jsem si, mohli bychom se dát dohromady a mohli bychom v tom něco udělat. Vždycky takovou mou představou bylo, že kolem toho uděláme naučnou stezku, že ty objekty otevřeme a že tam uděláme vojensko-historickou expozici. Tohleto vlastně jsem chtěl. Když to nešlo jako normální hrad, tak to bude místo toho hradu, prostě moderní hrad jako, moderní pevnost, že jo. No a v té době vlastně tady na Trutnovsku byl velmi důležitý jednotící prvek, to byl Klub vojenské historie Trutnov. Klub vojenské historie Trutnov je totiž daleko starší než Klub vojenské historie Praha, protože Trutnov je druhý nejstarší v republice. První je Ostrava a druhý Trutnov, vznikl začátkem sedmdesátých let (1971), kdy se dalo do kupy pár kluků, který ..*

*T: Takže jako 1961?*

*N: 1971, tak asi 1971-73, teď nějak se slavilo 25 let, 25 co povídám, ne, no prostě bylo to nějak kolem roku 1973, 74.<sup>125/</sup>*

Zapsání lehkých objektů vybudovaných na Babím nad Trutnovem v r. 1959 do seznamu kulturních památek je v historii opevnění bohužel ojedinělým činem. V současné době je pouze zlomek pevnostních objektů evidován jako kulturní památka a pokud ano, tak je to většinou zásluhou amatérských nadšenců.

Dále se narátor zmiňuje o Klubu vojenské historie Trutnov, který je jeden z nejstarších klubů vojenské historie v republice a v době, kdy do něho narátor vstupoval, tak se zabýval převážně válkou v r.1866. Uvádí, že v r. 1985 se politická situace u nás se začala uvolňovat a v klubu se začala vytvářet skupina, která se zajímala o opevnění.

*N: Několik se nás dalo dohromady a začali jsme dávat tedy do kupy takovou skupinu, která se začala zajímat o opevnění. A byli to jak členové toho klubu vojenské historie, tak ještě další normálně, kteří o to měli zájem. Tenkrát takovým dalším jednotícím momentem bylo, když tady měl přednášku Ota Holub, na té přednášce jsme se sešli, aniž jsme se znali někteří no a vlastně tam jsme se jako taky poznali no a přišli jsme s tím, a to byl rok 1987, že prostě bychom v té oblasti opevnění něco zkusili tady na Trutnovsku, něco zkusili dát dohromady, prostě něco praktickýho, ne po tom chodit a povídat o tom, ale něco dělat, to byl základ prostě všeho, co jsme chtěli. No a takže jsme začali v podstatě v r. 1987, tam nahoru chodit, první rekognoskace, tam nahoře nad Babím, to byl rok 1987, 88 a pracovat jsme začali od roku 1988. Takže už za bývalého režimu. No pustili jsme se do toho, udělali jsme, tak neformálně jsme tomu říkali klub Stachelberg a přihlásili jsme se tady u muzea trutnovského, to bylo tenkrát regionální muzeum, nikoliv městské regionální muzeum v Podkrkonoší a tam jsme se přihlásili s tím, že bychom chtěli být oficiálně pod tím muzeem. Muzeum, tenkrát ředitel Doskočil, nebyl proti, no takže jsme prostě tam začali působit. No ovšem pochopitelně bylo evidentní, že zase tahle tematika nebyla příliš frekventovaná jako v těch muzeích, příliš se tomu zas nepřálo, vlastně v podstatě jediný kdo fungoval v té době byl Dobrošov, který už byl tehdy národní kulturní památka se vším všudy, Haničku vlastně zavřeli, no tak byl jediný, který byl přístupný, takže ten požíval takových těch nejrůznějších výhod atd., ovšem nikdo další. No a právě my jsme se snažili tady toho ředitele Doskočila přesvědčit, že by to tady mohlo být, protože Trutnov nemá hrad, Trutnov nemá zámek, Trutnov nemá nic, nic, nic. Neměl žádnou turistickou atraktivitu a tohle by mohlo vyjít. No a faktem je, že tenkrát nám tam pomohly dvě věci,*

125/ Sběrka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Miroslavem Kejzlarem, vedla Dana Pečená, 24.10.2009

což je zajímavé téma, beru to velice jako cennosti a to sice v roce 1986 napsali dva odborníci v té době a to Ota Holub a Vladimír Karlický nezávisle na sobě dva scénáře právě ke zpřístupnění nahoře Stachelbergské pevnosti a těch okolních objektů a ty dva scénáře se sobě jako dost podobaly, ono to bylo celkem logické, tam když přijedete, tak se podíváte, tak co jinýho tam asi můžete dělat, tak se scénáře podobaly a tehdejší okresní národní výbor na to začal slyšet. Proto už v r. 1986 se dělala taková první rekognoskace, dokonce už za přítomnosti vojenské a ubytovací a stavební správy v Pardubicích, to už nebylo jen takové, to už bylo opravdu s cílem a už přímo i ten zápis jasně hovořil o tom z toho jednání, že to je s cílem prostě tam vybudovat naučnou stezku atd. atd. No a takže to už bylo ten rok 1986 a další potom přišlo skutečně kolem toho roku 1988, kdy ten ředitel Doskočil o to opravdu jako projevil zájem no a začalo se v tom duchu prostě jednat no a pak přišla, to byl takový zajímavý moment, řekl bych trošku přelomový, takže ono totiž není pravdou, že všechno šlo až po roce 1989, to můžu dokázat, dokladovat, že to prostě tak zdaleka nebylo. Ono totiž tam, jak se ta politická situace uvolňovala, tak dopředu se dostávali historici, jako byl tenkrát Galandauer, začalo se psát znova o Masarykovi o dalších a v téhle době přišlo 50. výročí Mnichova, bylo padesáté, myslím, 38 a 50 je 1988 jasně a tenkrát, ono to bylo zajímavé, jak někdy nevelké věci hrají větší roli, aspoň třeba tady u nás. Prostě bylo v tehdeším Rudém právu, já jsem si to schoval, tady vyšlo 1.10.1988 k tomu výročí, tady Ota Holub, otiskli mu Náš voják na hranici a tohleto a tady si vzali do úst, jaksi redakce, nepodepsáno a to je jedno, ale vzali si do úst Otu Holuba v tom pozitivním slova smyslu, protože Ota Holub tady říká: „A proč nevzpomínáme těch našich padlých, jak to, že je necháme v zapomenutí, vždyť to byli první padlí v boji za republiku, že jo atd. A ta redakce psala: Ano vážení, vy v pohraničí, proč v tom nic neděláte? Proč je necháte v zapomnění, vždyť to byli ti první obránci atd. atd. A to bylo zajímavý, jak tahleta věc tady zacloumala místním muzeem a místním okresním národním výborem, protože to bylo tedy v podstatě velice aktuální, jelikož tady jsme měli řadu padlejších že jo právě při potlačování toho henleinovskýho povstání od Adršpachu až po celnici támhle na Pomezních boudách přes vojína Berana přímo na Stachelbergu atd a vlastně kromě pomníčku, který měl strážmistr Opočenský v Petříkovicích už spousty a spousty let, ten jim vesele zarůstal a nikdo se o něj nestaral, tak tady nebylo vůbec nic. A najednou jsme tady byli my, pod tím muzeem, no a my jsme jako tlačili, že bychom teda chtěli a ten článek to už byl výsledek trendu, který byl v té společnosti prostě. A oni pochopili proč jít proti tomu, naopak, že by se mohlo jít s tím a tenkrát vlastně nám přestali dělat překážky a naopak dalo by se říct, že jako tu iniciativu svým způsobem jak bych řekl tak trošku ne uvítali, ale řekli si, že vlastně by na tom mohlo něco být a když

*jsme my sami aktivní a je to nic nestojí, že naopak nám pro to můžou vytvořit podmínky a mohlo by se začít dělat a to mě pak přímo přiznali, že to bylo pod dojmem právě tohohle, těchhle článků, těchhle výtek, který padaly na adresu tady těch představitelů té státní moci atd. nebo jak bych to řekl v tom pohraničí, jak bych to řekl, tak vážení vždyť tady máte téma.*

*T: A nikdo se zřejmě neodvážil se proti tomu postavit. To byla taková doba, že už se nenašel nějaký papaláš, který by to kritizoval.*

*N: Naopak oni přišli s tím, že výborně a my bychom na tom Stachelbergu mohli postavit i památník, tam je silnice, protože tam taky přímo padl ten voják Beran, on byl teda smrtelně zraněn atd. Tenkrát to byla trošku myslím i myšlenka ředitele muzea, oni nám navrhli my seženeme v první etapě, což byl tehdy pěkný peníz, čtvrt milionu, což byl na tehdejší poměry velkej peníz, to byl peníz, ale pozor jenom na přípravu. Takže to byla skutečně velkoryse založená věc, že postavíme tamten památník a vlastně pod hlavičkou toho památníku my provedeme zpřístupnění těch objektů na Stachelbergu a uděláme tam tu naučnou stezku a bude to součástí jakoby toho památníku. Takže vlastně tím jsme začali v podstatě, takže my po tom podzimu r. 1988 jsme evidentně cítili, že situace tady se jako mění. Ne že by nám někdo padal do náruče nebo tak, ale přestal takový ten určitý odpor, nebo nezájem a skutečně jako jo. No a výsledkem toho taky bylo na tu dobu nebývalá akce. My jsme uspořádali v únoru r. 1989, tedy daleko před listopadem, jsme uspořádali první výstavu československého opevnění tady a to výstavu, která už byla podporovaná jako, , uspořádali jsme to tehdy tady v domě železničářů, který měly trutnovský železnice, tak v tom jejich domě prostě, tam měli velké prostory, tak tam jsme to udělali. No my jsme, ta výstava měla trvat asi pět dní, pro velkej zájem byla o 3 dny prodloužena. Tu výstavu navštívilo řádově 1 700 až 2 000 lidí, účastnil se jí právě Vorlíček, Šáda, Vladimír Karlický přijel, ten tam měl přímo jako besedu v těch prostorách té výstavy, takže skutečně ten ohlas byl, tenkrát si vzpomínám, vzpomínám si dodnes, jméno toho člověka neznám, to byl místopředseda národního výboru okresního pro školství a kulturu, tak ten tam přišel, napsal nám do takový té knihy, co jsme tam měli, že doufá, že to jsou jenom začátky a že prostě jako, že to půjde dál.<sup>126/</sup>*

Vzpomínky tohoto narátora jsou velmi cenné. Jako jediný z oslovených, díky své zkušenosti s budováním muzea, podrobně popisuje přístup státních orgánů k opevnění před rokem 1989, a dále v době „perestrojky“, kdy se začínají ozývat hlasy, že by měli být připomínáni hrdinové, kteří v r. 1938 padli při potlačování henleinovského povstání

126/ Sběrka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Miroslavem Kejzlarem, vedla Dana Pečená, 24.10.2009

v Adršpachu a vůbec události z r. 1938. Uvádí, že do r. 1989 bylo v ČSSR jediné pevnostní muzeum a to byl Dobrošov, které mělo podporu státních institucí. Hanička byla v té době již přebudována v rámci akce KAHAN na „chráněné pracoviště“. Narátor oceňuje přístup tehdejšího ředitele trutnovského muzea pana Doskočila, který byl velmi nápomocen snahám členů KVH Trutnov v jejich úsilí vybudovat z nedostavěné tvrze Stachelberg muzeum a v okolí tvrze vytvořit naučnou stezku opevnění. Výpověď tohoto narátora je dokladem, že revoluce v r. 1989 a vznik demokratické společnosti naplno umožnila bádání o opevnění, ale změna nebyla skoková, určité aktivity kolem opevnění probíhaly ještě před tímto datem.

### 3.3.4. Současnost a budoucnost klubu a vztah lidí k opevnění ve vyprávěních narátorů

Kromě minulosti klubu mě také zajímalo, co si narátoři myslí o současnosti a především o budoucnosti KVH Praha. K tomuto tématu se někteří narátoři nevyjádřili a ostatní se většinou v úvahách o budoucnosti neshodovali. Jejich názory se v podstatě dělí do dvou skupin. Jedni si uvědomují, že mladých lidí do klubu nepřibývá, že si „otcové zakladatelé“ nevychovali své nástupce, druzí se domnívají, že není v zájmu klubu členskou základnu rozšiřovat. Další narátoři upozorňují na současnou situaci, kdy se zájem bunkrologických nadšenců ubírá k provozování pevnostních muzeí, což souvisí také s tím, že témata o opevnění jsou už vyčerpána. V rozhovorech ovšem také zaznělo, že archivní fond není zdaleka vyčerpán a mnozí z narátorů si plánují další bádání a vydávání nových knih nebo publikací, které budou doplněním již stávajících publikací. Většina z narátorů se však shodla na tom, že do blízké budoucnosti 10 – 20 let je o existenci klubu postaráno a nemělo by dojít k ukončení jeho činnosti.

První oslovený byl nejstarší narátor, narozený v r. 1925, který se ovšem nevyjádřil přímo k budoucnosti klubu, ale spíše k budoucnosti opevnění. Krátce před naším rozhovorem byl uváděn v televizi krátký dokument o opevnění, v kterém byli osloveni lidé, kteří mají na svém pozemku např. objekt lehkého opevnění, a v něm skladují brambory nebo ho jinak využívají. Tématem našeho rozhovoru se tedy mimo jiné stal i vztah laické veřejnosti k čs. předválečnému opevnění a vůbec k technickým památkám.

*N: Zajímavé je, že ten přístup k tomuhle dědictví, a to je dědictví prakticky problematické, problematické to vůbec nazývat dědictvím, je dosti rozpačitý. Nenajdete žádnou instituci, která by vydala jakousi směrnici, jak se na to dívat.*



*T: Je to strašné, takové zapomenuté, kdyby nebylo nás, těch nadšenců pár, lidí, kteří se o to zajímají.*

*N: V podstatě nemůžu říct, že mě to urazilo, ale nepřipadal jsem si dobře, když v tom filmu minulý týden ukazovaly ty vinný sklepy z toho.*

*T: No to je strašné, pro mě je to hrozné, ale to jsou ještě ty lepší případy, když jsem slyšela, že nějaká ženská zahazuje pýchotní srub na své zahradě hnojem, nebo že tam bydlí bezdomovci a do spodního patra házejí odpadky, tak to je ještě lepší, když aspoň si z toho dělají sklad brambor. Ale pro mě je to taky strašné, protože pro mě je to úžasná památka. Já si myslím, že se ale pro to udělalo hrozně málo, pro tu propagaci takovou, aby lidi věděli, že je to prostě památka technická, že je to historická památka, že to není jenom beton.*

*N: No to je totiž takhle, základní otázka, dá se na tom vydělat. A odpovězte na tuhle otázku.*

*T: No ale takhle se přeci nedá bránit nic.*

*N: No ale prosím vás, to se zničí tolik památek.*

*T: Když ono to vždycky nějakou dobu trvá, než to lidi berou jako památku. Ono to chátrá. Když jsem viděla ten dokument, tak mi to taky přišlo smutné, že lidi si tam dělají sklady brambor.*

*N: No co myslíte v Děčíně se zvyšovala nábrežní zeď, v Loubi v přístavu o 3 metry a řopík, který byl naprosto netknutý v převozu už v tom Loubi, je zazděnej v té zvýšené nábrežní zdi, protože ta nábrežní zeď se zvyšovala proto, že byl předpoklad, že se v Dolním Žlebu postaví přehrada, že se uzavře Labe, aby se zvýšila o ty tři metry vodní hladina, čímž by se prodloužila, nevím, z jakého důvodu vodní cesta pro větší ponor nákladních lodí, ale nebyl proto jediný důvod, proto se od toho odešlo. Vždyť v tom Loubi dneska nepracuje ani jeden jeřáb a to stálo miliony zvýšení ty nábrežní zdi. Z toho řopíku kouká do vody jenom ty ucha a ta zadní stěna.<sup>127/</sup>*

Výpověď narátora o zničení jednoho řopíku v Děčíně ilustruje, jaký je přístup široké veřejnosti a oficiálních orgánů v současnosti k československému předválečnému opevnění. Z obrovského množství vybudovaných objektů opevnění je pouze zlomek v současné době označen jako národní historická památka a to je v převážné míře zásluhou amatérských bunkrologických nadšenců. Oficiální státní orgány nepovažují objekty opevnění za hodné pozornosti a celkově ve společnosti převažuje mínění, že tyto

---

127/ Sbírka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor se Zdeňkem Bauerem, vedla Dana Pečená, 30.9.2009

objekty nejsou historickou památkou, kterou by bylo nutné chránit před poškozením nebo zničením. Je to patrně dáno historickým vývojem, kdy v období komunismu byly tyto objekty opomíjeny a historie jejich vzniku nebyla připomínána a tak se v povědomí široké veřejnosti k nim nepodařilo vzbudit úctu. Je to ovlivněno také tím, že opevnění je vojenskou památkou a vztahem společnosti k armádě, která v naší zemi nemá vážnost. V r. 1938 jsme se nebránili a v době komunismu byla naše armáda součástí Varšavské smlouvy a ta zvláště po událostech v r. 1968 byla chápána veřejností jako nepřátelský pakt. Tento vztah k armádě však přetrvával i po roce 1989 a bude trvat velmi dlouho, než se vztah lidí k armádě a k vojenskému povolání v naší zemi změní. Je ovšem zřejmé, že není možno zachovat všechny objekty předválečného opevnění. Pro bunkrologické nadšence je ale velmi smutné, když se z médií dozvídají, že bezdomovci žijí v pěchotních srubech a jejich spodní patra zahazují odpadky. Lidé, kteří mají objekt lehkého opevnění na svém pozemku, si z něho dělají sklad na brambory; pěchotnímu srubu, který je na okraji pískového lomu, hrozí zničení; majitelka pozemku, na němž objekt stojí, ho zaváží hnojem. Někdo také vymyslel způsob, jak je možné zbavit se objektu lehkého opevnění. Řopík se podkope, spadne do jámy a pak zahází. Objektů čs. předválečného opevnění neustále ubývá a děje se to za přispění nebo díky lhostejnosti široké veřejnosti. Velké množství objektů, především těžkých, je narušeno již z doby protektorátu, kdy si na těchto objektech Němci zkoušeli účinnost svých zbraní. Tyto narušené objekty jsou vydány napospas vlivu počasí a rychle chátrají. Veřejnost se však většinou domnívá, že jsou nezničitelné.

Informace o přístupu veřejnosti k opevnění jsem se dozvíдалa z denního tisku, z televize nebo také z internetové diskuse na [www.pandora.cz](http://www.pandora.cz), kde zájemci o opevnění diskutují o různých problémech spojených s opevněním nebo si o něm vyměňují různé informace. Na této internetové stránce se před několika lety vedla diskuse na téma přidělování pevnostním objektům statut kulturní památky.

Internet je v současné době velice významné médium pro zájemce o opevnění. Webových stránek o něm je poměrně velké množství a v různé kvalitě. Nejvýznamnější stránky o opevnění jsou [www.ropiky.cz](http://www.ropiky.cz) a [www.bunkry.cz](http://www.bunkry.cz). Tyto stránky jsou sice kvalitně připraveny a podávají o našem opevnění velké množství informací, měly by být však pro širokou veřejnost pouze doplňkem publikací, které vycházejí z archivního bádání.

Budoucnost klubu vidí následující narátor také v zájmu o zahraniční opevnění. Zájezdy na zahraniční opevnění se v minulosti klubu uskutečňovaly, ale byly omezené finančními

možnostmi členů klubu a jezdilo se proto do zemí, které umožňovaly nejlevnější ubytování, např. ve Francii. V OINu se také často objevují články, které jsou věnovány zahraničnímu opevnění.

*T: A co myslíte o budoucnosti klubu? Já jsem říkala, že je možný, že ten klub sehrál určitou roli právě v téhle době, že sdružil lidi a psaly se publikace a že teďka se spíše provozují ty muzea.*

*N: Já si myslím, že klub by nemusel, jak se říká, zaniknout. Protože tady je spousta už mladých lidí, kteří o to mají jako zájem no a jak se říká, není to už dneska jenom československé opevnění, ale je to dá se říct Evropa plus už i Afrika, nebo já nevím, kde byli všude Vlád'a a Brě'ta. Ten sever mě zajímá taky ještě, tam bych se rád podíval na tu skutečnou Mannerhaimu, já jsem byl tam jak se říká – Seglio, jak se to jmenovalo. Ruské opevnění mě zajímá, mám spousty o Molotovce.*

*T: No ne já myslím, že by klub měl mít nějakou takovou představu, co bude dál, nějakou náplň, protože teď už je opevnění popsáno a pak jednou se to vyčerpá, i když možná se to nevyčerpá, bude se psát zase jinak, jiným způsobem.*

*N: Já si myslím, že ne. Já teda abych pravdu řekl, já se teda zajímám speciálně o stavební věci. Já jsem teď třeba zpracoval, kolik se na jednotlivé typy objektů lehkého opevnění spotřebovalo, a k tomu mám přehled tabulka, cementu, betonu, šalování, kolik bylo těch různých věcí, těch smyček na spojování, ocelový výztuže atd. tak to teď mám zpracované.*

*T: To je právě to opevnění popsáno už stavebně.*

*N: Stavebně není, stavebně do detailu není. Je tam jenom napsáno takové to hlavní. Není to pro lidi. Je to pro odborníky.*

*T: Je vidět, že to nezpracovávají historici. Je to popsáno, jak se stavělo.*

*N: Teď taky se zajímám o ty věci, protože farář mě požádal, abych udělal nějaké povídání o Dobrošově, tak začal jsem teda dělat Dobrošov jako po stavební stránce a rozšířil jsem to ještě na takovou věc, že mám zpracovaný úsek u Trutnova, je to ten Žalí. No a tak tam k tomu zpracovávám i železniční stanice odkud se to vozilo, ale časově jsem na tom hrozně špatně, protože ještě dělám a pomáhám synovi.<sup>128/</sup>*

Z hlediska budování jednotlivých stavebních úseků je v současné době čs. opevnění popsáno asi z 80 %, námětů na publikace stále ubývá. Když jsem položila narátorovi otázku o budoucnosti klubu, tak začal popisovat svoje plány. Pokud by k bádání o opevnění přistupovali i ostatní členové klubu, jako tento narátor, tak by budoucnost KVH

---

128/ Sběrka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Jaroslavem Brožem, vedla Dana Pečená, 7.11.2009

Praha byla zajištěna. V současné době však drtivá část členstva se zajímá o opevnění pasivně a nepodílí se na žádné další publikaci a nemá zájem nebo možnost provozovat pevnostní muzeum, protože udržet objekt opevnění jako muzeum je velice náročné a je třeba věnovat této činnosti veškerý volný čas. Do dnešní doby se dochovalo jen minimum zbraní a dalšího zařízení pevnostních objektů z roku 1938 a poptávka po nich převyšuje tedy nabídku.

Další možností, jak propagovat v současné době čs. předválečné opevnění je vydávání populárních publikací, které by ho více přiblížilo laické veřejnosti. O tomto způsobu psaní o opevnění jsem hovořila s dalším narátorem.

*T: Kolegové, jak jsem dělala rozhovory, tak říkají, že víceméně už to opevnění začíná být popsané vlastně všechno a jak vidíte budoucnost? Myslíte, že nějaké publikace ještě mohou vyjít?*

*N: Předpokládám, že budou ještě vycházet další publikace, které budou už nějakým novým vydáním už dříve vydaných publikací i doplněny o nejnovější údaje, které se neustále pořád ještě objevují. Mám za to, že zdaleka není vyčerpán celý fond archivní, protože tam je celá řada omezení a někdy i nedobré vůle, ale tak jak už v těch devadesátých letech a začátkem tohoto století i se některé věci změnily k dobru, tak mám za to, že ten vývoj bude pokračovat a že se badatelé dostanou i k dalším fondům, ještě dneska ne zcela přístupným a že se to podaří nějakým způsobem ještě doplnit a zase rozšířit ty naše vědomosti. Faktem je, že publikace, které se dřív vydávaly v daleko větším nákladu až 3 tisíc někdy i více tisíc knížek, tak dnes se budou vydávat jenom pro ty, to je můj osobní názor, vydávat jen pro ty skutečné zájemce o opevnění, takže ty náklady budou tak kolem 1 000 kusů.*

*T: To je právě to co si myslím, že to nebylo zpopularizované pro širokou veřejnost, kolegové tam mluvili o knížkách Oty Holuba že je vlastně přitáhly k opevnění a že to byla částečně fantazie, ale že to bylo napsáno zajímavě, takže to rádi četli. Myslíte si, že by bylo možné napsat nějakou takovou knížku populární nebo já nevím jak bych to řekla, aby prostě i široká veřejnost o tom víc věděla? Takhle je to jenom pro úzký okruh lidí.*

*N: Populární knížka to je pojem. Ono napsat knížku není až takový problém. Já sám mám celou řadu prostě rukopisů, které si střežu pro sebe a uvažujeme třeba i s tou skupinou od Bohumína, že vydáme nějaké další pokračování té dneska už můžu říct dvoudílné série, ale to je skutečně o tom, jestli se ta knížka bude prodávat, jestli o ní bude zájem a jestli ty náklady, které rozhodně s každou knížkou tady vznikají, jestli se alespoň vrátí. Takže ekonomika ta vládne vším.*

*T: Možná se to bude psát, ale budou se ty knížky psát nějak jinak.*

*N: Je celá řada publikací, která byla poměrně nedávnou vydána a dneska je ještě najdete na pultech a zájem veřejnosti široké, jak mluvíte, že by se pro ně ta popularizace měla dělat, moc velký zájem nemá. Ono to možná souvisí i s tím, že dneska celou řadu informací najdete na internetu a mládež se spíše obrací na internet, než aby četli knížky.*

*T: Já si myslím, že výborná byla právě ta první knížka, já jí říkám bunkrologická bible, to co napsal pan Aron, Československé opevnění, ale tam to bylo takový jak, ne tak podrobný, tam to bylo celkově podáno to opevnění.*

*N: No tak tehdy to bylo na základě tehdejších znalostí.*

*T: Ale bylo to takový čtivý. A ještě jsem se chtěla zeptat, a co myslíte – budoucnost našeho klubu. Vláda Kupka říkal, že nikdo nový nepřibývá, spíš členové ubývají. Já myslím, že ani nemá zájem, aby se to nějak rozšiřovalo, ten klub, mě připadá, že na těch webových stránkách co máme, že tam není, aby se lidi hlásili do klubu. Já myslím, že to možná jednou úplně skončí, ten náš klub. Co si myslíte?*

*N: Tak ono to dění kolem nás je stále stejné, to znamená že něco vzniká, něco zaniká, takže jak se dívám na pokračování našeho klubu. Faktem je, že se scházíme pořád nebo většinou stále stejní nebo když se dívám kolem sebe, tak vidím, že jsme stále starší a starší no a ty nemoci působí, možnosti se omezují, takže i těch zahraničních zájezdů se z těch starších účastní stále méně a méně, takže pokud nepřijde nějaká nová krev a tady je otázka, proč by přicházela, protože dneska kolem pohraničních hor existuje celá řada muzeí, bunkrů a sdružení, které ty mladé podchycují tím, že přímo z okolí ta mládež chodí a něco kolem toho dělá, buď to zvelebují a nebo prostě tam chodí, jenom proto, aby si popovídali o svých problémech atd. Čili takováto místní sdružení zřejmě asi nepotřebují jak my kdysi v těch osmdesátých letech se celostátně dávat dohromady, aby vytvářeli nějakou protiváhu těm státním orgánům.*

*T: No to je právě to co si myslím, že ten klub měl určitou úlohu v určitý době a teď už jako ten vývoj se přesouvá k provozování muzeí, to je právě to, co třeba dělal Aleš Horák.*

*N: Jedno co je jisté, že ty přátelské vztahy, které tady kdysi vznikaly a udržují se pomocí klubu, tak budou trvat, i když klub třeba někdy v budoucnu zanikne, takže se vytvoří nějaký menší klub na zcela jiné bázi na posílání emailů a sdělování nových informací.*

*T: No tak tam je důležité je, že tam je ta základna, ale zase že by to chtělo mít jeden objekt a zřídit ho jako muzeum, ale zase dost dobře to není možné, protože z Prahy je to daleko a*

*těch objektů, kde se to takhle dá dělat, který jsou blízko nějakého města to byla ta Březinka, tak to asi nejde.*

*N: Ono s těmi muzei to není vůbec jednoduché, protože když to děláte na nějaké amatérské základně, tak to musí být skutečně nadšenci, kteří tomu věnují, podobně jako dnes už nepřítomný Aleš Horák, skutečně všechno. No a to skutečně z toho soukromého života bere hodně, takže to není dost dobře možné. A taky ta konkurence, která mezi těmi muzei tady do určité míry vzniká, vytváří i takový tlak na všechny realie, které si ještě podaří dnes sehnat a různá přetahování, že tam by to bylo dobré a tam by se to hodilo. Takže se vytvářejí někdy i takové nedobré vztahy mezi těmi jednotlivými skupinami, protože to už jsme zažili a zřejmě tomu nebudeme vyvarováni ani v budoucnu, ale to patří k životu.<sup>129/</sup>*

Tento narátor se nedomnívá, že by archivní fond byl vyčerpán, ale dostat se k dokumentům o opevnění ve Vojenském historickém archivu na Invalidovně závisí na osobních vztazích s pracovníky muzea a na tom, jak je který fond zinventarizován. Možnost bádání v tomto archivu byla ještě donedávna omezena také otvírací dobou, kdy badatelna byla otevřena do 15.30 hodin tři dny v týdnu a v době prázdnin na celé dva měsíce zavřená. Někteří kolegové mně líčili, jak v minulosti byli někteří badatelé upřednostňováni a jiným byl do badatelny přístup zapovězen. Narátor uvádí, že vydávání publikací je limitováno i jejich prodejností. Téma opevnění zajímá jen velice úzkou skupinu lidí a navíc existuje internet a webových stránek o čs. předválečném opevnění je dostatek, aby si především mladí lidé o něm našli veškeré informace.

O tom, že aktivní skupinu členů klubu tvoří i v současné době pouze pár jedinců se zmiňuje další narátor. Uvádí, že lenost mládeže narůstá, ale do 20 let je podle něho o budoucnost klubu postaráno.

*N: Jedna z Vašich otázek jsem čekal, že bude otázka budoucnosti. Já říkám, mě je sedmdesát let. Já nevím kolik mě toho pánbů ještě nadělí, ale pokud mě se týče, tak když se vynechám, tak o dalších 20 let nemám o bunkr a o osud klubu strach. Protože to je pořád ještě Vláda Kupků a kolem a to jsou pořád lidi po padesátce, čili mladý kluci, který jsou nějakým způsobem schopní a ochotní tu káru klubovou řekněme ještě do té sedmdesátky táhnout pokud tedy zdraví dá apod. Ale nejsem si jistý, jestli budou v případě následníci, protože lenost u mládeže vzrůstá. Nevím, nevím. No myslím si, že ten klub jako není marná věc. Ale když to tak vezmete, tak je určitý kádr členů, který opravdu aktivně pracují.*

---

129/ Sběrka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Josefem Durčákem, vedla Dana Pečená, 7.11.2009

*Nemyslím, že se třeba jednou za rok na podzim setkáme na tom srazu nebo další, na té společné akci. Budiž ale od 1.ledna do Silvestra, že se něco dělá a na něčem se dělá. Buďto to nebo to, ale ta činnost se vyvíjí. Pak se může něco publikovat ať už je to v tom klubovém časopise nebo v okresních novinách a nebo kdekoliv jinde. Ten počet těch lidí je v podstatě konstantní a je od prvopočátku.*

*T: No tak ono se to dělí v podstatě dál. Lidí, kteří se zúčastní akcí a jsou lidi, kteří skutečně píšou publikace, chodí do archivu, snaží se teda něco zveřejnit.*

*N: Ano, ano to je ono, že opravdu pracují.*

*T: Opravdu pracují. Jenže my jsme se třeba bavili s ostatními kolegy v těch rozhovorech, s panem Vondrovským, o budoucnosti klubu. A je pravda, nechci říct, že je všechno už napsáno, ale jako jsou dost ty linie popsány a že už tak to nějak skončilo, tohleto období. Nebo z velké míry skončilo. Já vím, že se dá ještě nějaké téma objevit. Tak třeba ten úsek C není ještě popsán ani ten úsek B.*

*N: Už se to chystá. Od Mladkova až po Olešnici.<sup>130/</sup>*

Narátor víceméně potvrzuje, že publikační aktivitu KVH Praha vyvíjejí stále titíž členové, a to zejména ti, kteří patří k zakládajícím členům. Tito členové i přes svůj vyšší věk si práci stále plánují a hledají další témata o opevnění, která dosud nebyla zpracovaná.

Publikace o opevnění jsou určeny pro velice úzkou skupinu čtenářů a náklady na jejich vydávání se v současné době stále zvyšují, přitom jejich zpracování je velice náročné, protože vyžaduje spolupráci několika autorů a časově náročné bádání v archivu a v terénu.. Nakladatel musí tedy velice uvážlivě vybírat, jaký titul se ještě vyplatí vydat a nebude prodělečný. Toto specifikum bunkrologické literatury omezuje počet vydaných titulů. O této problematice hovoří také následující narátor.

*T: Takže myslíte že těžko nějaké knížky už asi vyjdou? Taky už je to nějak docela dost všechno popsáno, taky to vyšlo už jinde.*

*N: Těžko říct, právě že tohle (pozn. edice Pevnosti) se nespécializuje jenom na to naše (opevnění), tak to může přežívat, právě že nějaký titul se udělá náš, pak zase nějaký zahraniční. No a tady co vidím tu produkci, no tak taky lidi, co jsou mimo náš klub, dělají obrovský knihy do hloubky, je to záležitost, že se do toho nainvestuje čas a peníze, oni cítí*

---

130/ Sbírká rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Oldřichem Gregarem, vedla Dana Pečená, 22.1.2010

*potřebu to ze sebe dostat a trh se tím rozšíří, ale že by se dalo počítat s tím, že tady bude nějaký odbyt? Jako je fakt, že ty léta jsou pryč, kdy se dalo něco nového a nového získávat a vydávat. To už je dneska opravdu vyčerpaný to téma, si myslím. Takže uvidíme co to udělá do budoucna. Ten náš klub taky, je fakt, že to má sestupnou tendenci, personálně.*

*T: Co bude dále, kdo to převezme ...*

*N: Nejsou signály pro nejbližších 10 let že by se to muselo nějak rapidně horšit.*

*T: Všechno se nějak vyvíjí, mění to je jasný.*

*N: Musí se nějaká ta administrativa táhnout. Je teda tady nějaký zaběhnutý systém, kdy ten zimní sjezd, kdy se stanoví, co se na ten příští rok vymyslí, že jo, vymyslet si na to jaro nějaký ten výjezd (zájezd), to jako funguje.*

*T: Možná, že nějaký ten cíl by mohl být, nějaký objekt, udělat z toho muzeum. Ale to se dost těžko dá realizovat.*

*N: Těch objektů je dneska řada, které přibývají furt, což je víceméně už iniciativa nějakých ... buď jsou našimi členy a dělají si to ještě jako pro radost. Těch je dost taky relativně, speciálně teda kolem Prahy, co jsme tady dělali takový průzkum s Ivanem, takže tady je takových všelijakých řopíkových muzeí.*

*T: Ono se tomu pražskému klubu vytýká, že nemáme to muzeum, ale v podstatě jako .....*

*N: Nejsme správci muzea. Dělat ze 74 muzeum jako instituci to nelze. To je muzejní objekt sám o sobě, to dalo nakonec taky práci. Je to národní technická památka, to se neudělá od stolu, to taky bylo dost velký úsilí, no ale prostě má to svým meze tam, že jo a to by se opakovalo a když někdo viděl já nevím Březinku, nebo támhleto K 5, kde mají to vybavení takový a takový, no tak není důvod to zase suplovat tam. Samozřejmě, když se sežene něco zajímavýho, tak se nic nevyhodí a vzhledem k tomu, že se tam něco buduje, tak ta muzejní část nemá teď šanci být.*

*T: Já jsme myslela třeba nějaký další objekt, třeba U Křížku. (pozn. sousední srub u RS 74)*

*N: Tak to stačí třeba ob jeden jak tam dělají ten minometný objekt, a dál, tak se tam najde, to ani člověk neví. Ono je to většinou velké nadšení, velký rozjezd, dva, tři roky to nějak živoří a pak to skončí.*

*T: No to je takový smutný.*

*N: Je to žrout času a peněz dneska.*

*T: Je to náročné.*



*N: Tak to je šance pro místní. Co jsme měli místní členy, tak ty nám vesměs jaksi odpadli a žádný nový tam nevznikají. Co jsou dejme tomu bunkráci, co se drží kolem tý Hanky, no tak to je víceméně zaměstnanecký vztah a je to na tom znát, protože je to strašně nevyužitý, co se týče historie, co se tam člověk dozví, jednak z toho výkladu, jednak z tý expozice, to není ani kočka ani pes. Není to ani Kahan a není to ani Hanička stará. Jak si Dobrošov si udělal nějaký jméno, jak si dělá Stachelberg a tyhle ty, tak ta Hanička se tomu vymyká. Jsme zvědavý co se teď udělá s tou Hůrkou, která má tenhle osud podivnej.*

*T: A na Haničce jsou jaký bunkráci?*

*N: No tak bunkráci, no tak teď už se to tam taky nějak vyměnilo, ale to byli ti místní víceméně, který byli zase víceméně pošťvaný vůči nám jako, takže to bylo jako taková konkurence, který už jako viděli, že ti Pražáci konečně zmizí.*

*T: To je taky proto, že to je pražský klub, vůči Pražákům je někdy taková averze.*

*N: Pražáci jsme a nejsme Pražáci, to se nedá takhle brát jako pražský klub.*

*T: No jo ale někdo to tak prostě bere. Na a Hůrka tedy teď, tam bude Ráboň?*

*N: Hůrka bude spadat pod tu Kralickou pevnostní oblast, což je taky takový gigantický projekt. Nevím, jaké to bude, to očekávání prostě .. jakmile se to udělá na nějaké komerční bázi, tak samozřejmě se s tím musí zacházet trochu jinak. Všude to podhoubí vychází vždycky, ať je to náchodský klub, ať je to trutnovský, vždycky to vzešlo nějak tak z tohohle našeho pražského klubu.*

*T: Ano, protože ten začal první.*

*N: Bud' se jim těm lidem prostě nelíbilo, jak to děláme my, tak si udělali svůj klub, a nebo zůstali u nás, ale mají zase ještě svůj klub. Nakonec je to vidět na těch našich srazech, že tam vždycky vystupuje někdo za nějakou odnož, která je samostatná, což by jako takhle mělo být.<sup>131/</sup>*

Předcházející narátor zmiňuje i problematiku budování pevnostních muzeí. To začalo již krátce po revoluci. Parta nadšenců zabrala objekt lehkého i těžkého opevnění, většinou bez jakéhokoliv povolení a začala z něho budovat pevnostní muzeum. Mnohdy ovšem bez hlubších znalostí o opevnění a tak ani nevěděla, jak by vybavení takového objektu mělo vypadat. Vzhledem k tomu, že většina publikací o opevnění začala vycházet až v roce 1990, tak to bylo pochopitelné. Brzy však nadšenci poznali, že opravit objekt a vybavit ho reáliemi z r. 1937, 1938 je velice obtížné a vyžaduje hodně práce, času a shánění a tak

---

131/ Sbíрка rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Vladimírem Francevem, vedla Dana Pečená, 24.9.2009

objekt opustila a ten začal opět chátrat. Toto se děje bohužel i v současné době, důvodem pro zrušení muzea mohou být také další příčiny, např. nevyřešené majetkové vztahy nebo odpor lidí v sousedství muzea. Dalším omezujícím faktorem provozování muzea je nedostatek vojenských předmětů z r. 1937 a 1938, především zbraní a dalších zařízení, kterými je nutné muzeum vybavit. O tom se také narátor zmiňuje a zdůvodňuje tímto způsobem, proč KVH Praha neusiluje o provozování pevnostního muzea. Uvědomuje si také, že počet členů KVH Praha má sestupnou tendenci, i když v nejbližší době podle něho nijak rapidně členstva neubude. Poukazuje také na to, že někteří členové klubu se osamostatnili a založili si vlastní klub nebo že zůstali členy KVH Praha a mají ještě svůj klub. KVH Praha funguje tedy i jako základna pro další bunkrologické aktivity.

Tajemné, opředené legendami, neprobádané a do určité míry i zakázané čs. předválečné opevnění lákalo první nadšence k jeho prozkoumání. Na toto romantické období jeho objevování vzpomíná i tento narátor.

*T: Já ještě, abychom to teda ukončili, co si myslíte o perspektivě toho našeho KVH Praha jak to bude do budoucnosti. Je možný, že taky to jednou může skončit.*

*N: Já už to pozoruju delší dobu, teď nemyslím KVH Praha, ale všeobecně, že odumíráme. Mě zarazí, já jsem si toho všiml teďka, když jsme byli na jaře na Plzeňsku, tak jsem si říkal, samozřejmě jsme tam samý mladý kluci, ale úplně ten potěr že by tam s námi chodil, nějaký 15, 17 letí kluci, který by to obnovovali, který by byli našimi nástupci, tak ti tam scházejí.*

*T: Já si myslím, že je to taková politika, že my asi nechceme nikoho nabírat.*

*N: Ono taky už jsme o tom mluvili, vyprchala ta romantika. My jsme v těch koncem sedmdesátých let romanticky chodili po lese a hledali jsme něco nového. Dneska můžu jít po lese a akorát tady kontrolovat, jestli tahleta tabulka je správná.*

*T: No právě je to už probádané, víceméně popsané, těžko se hledá nějaké nové téma a prostě je to dané tím vývojem. Tak je to jasné, že tohle muselo jednou skončit, tahle fáze, ale jako co dál.*

*N: Já si myslím, že už pomaličku až ta naše generace odejde tak to upadne. Zůstane to jako běžně, že se někdo o to bude zajímat, to velký nadšení. Podle mě já to přičítám tomu, že zmizela ta romantika.*

*T: Že už jakoby není o co usilovat. Tehdy vy jste měli zájem to probádat, pak jít do toho archivu, napsat ty knížky o tom. Ale já si myslím, že to je věc prezidenta klubu trochu nějak se o to zajímat. Já nevím, já si myslím, že jediná cesta by byla prostě si zabrat nějaký srub a udělat z něho muzeum. Já prostě nic jiného nevidím.*

*N: Těch muzeí je teďka spousta. Ono už to sklouzává k tomu, jak jsem teďka koukal na internetu, že se navzájem kradou exponáty. Když někdo vykrade pevnostní muzeum, tak je jasné, že to musí mít pro jiné muzeum .*

*T: Tak prostě budeme jednou za rok jezdit na nějaký zájezd nebo potom vy jezdíte na ty dovolené v těch partách.*

*N: Je fakt, že to je taková ta stará parta. Já jsem rád, že se s těma klukama vidím, ať už v terénu nebo v Praze nebo na tom srazu.*

*T: Pak jsou takový ty střední, ale mladý tam skoro nejsou.*

*N: To mě mrzí, že tam mladý nejsou. Já mám známou, která běhala v Liberci orientační běh, závodila v orientačním běhu a oni v Liberci byli jeden čas hrozně dobrý, v rámci toho orientačního běhu a to bylo asi před deseti lety . Oni byli tak dobrý, jako chtěli závodit a pořád samé medaile dostávali někde atd. a děcka by je akorát zdržovali, protože to znamená udělat s nimi dětský oddíl, jezdit s nimi na dětské závody, což zdržuje a tohle , tak prostě potichu tohleto zrušili. No ale říkám po pěti letech, oni už zestárli, už nemůžou běhat jako první ligu a teď zjistili, že prostě už nic. Což se teda bojím, že trochu ten náš ..., že ta bunkrologie .*

*T: To jste asi jediný. Tuhle otázku jsem dala každému, s kým jsme mluvila, ale nějak mi na to nic neřekli. Jenom vy jste se s tím zabýval.*

*N: Já se bojím, že to vyšumí. Není to vždycky vina nás nebo Vládi, ale ta romantika odešla.<sup>132/</sup>*

Romantika při objevování skončila, opevnění už je v drtivé většině probádané a pro členy KVH Praha, pro něž to byla hlavní náplň činnosti, nastala doba určité prázdnoty. Někteří členové, jak vyplývá z jejich výpovědi, toto nepocítují, odmítají, že by už neexistovaly náměty na publikace a opevnění podle nich ještě není úplně probádané, ani v terénu a ani v archivu. Tento narátor na romantické období vzpomíná, protože se o záhadném opevnění chtěl dozvědět více, dnes však už není co objevovat. Zároveň si uvědomuje, že mladých členů v klubu nepřibývá a připouští, že si „otcové zakladatelé“ nevychovali své nástupce a že klubu chybí příslušníci nejmladší generace.

---

132/ Sbírka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Ivo Vondrovským, vedla Dana Pečená, 12.12..2009

Další člen klubu má ovšem na tento problém opačný názor a je přesvědčen, že cílem pražského klubu není přijímat stále nové členy. KVH Praha má největší členskou základnu ze všech klubů vojenské historie, i když v poslední době se jejich počet o něco snížil. Připomíná minulost, že klub už toho zažil hodně a že není jeho cílem svou činnost nějak propagovat. Prezident klubu se podle tohoto narátora snaží, aby vycházeli publikace o opevnění, což je hlavní poslání pražského klubu. V rozhovoru jsem chybně uvedla, že na webových stránkách klubu není přihláška.

*T: A co myslíte o budoucnosti klubu?*

*N: Budoucnost klubu ..?*

*T: Vlád'a (pozn. prezident klubu) říkal že nepřibývají členové, že spíše ubývají. Žádný nábor se ani nedělá ani na internetu. Já se přiznám, že já jsem vstoupila do klubu, protože to jsme ještě neměli internetové stránky to bylo v r. 1999, byla tam jen edice Pevnosti a byla tam upoutávka: Chcete strávit noc v objektu z druhé světové války a to mě tak zaujalo a tak jsem se přihlásila. Taky chalupu máme ve Zdobnici kousek od Komára a teď tam není ani ta upoutávka. Říkám, tak se nikdo do klubu nehlásí a postupně prostě bude ubývat členská základna a knížky už jsou skoro napsané. (pozn. v tomto jsem neměla pravdu, na internetové stránce je formulář přihlášky do KVH Praha )*

*N: To sice ano, členská základna možná bude ubývat, ale nezapomeňte, že jsme nabrali takovou základnu, která kdyby nějaký klub vzniknul teď, tak si myslím, že 180 členů že je hodně a že teda nějaký úbytek by zřejmě svým způsobem nevadil. Takže to je věc jedna, druhá věc o souvisí s tou filosofií. Já celkem ctím filosofií našeho prezidenta, kdy teda on je schopný a všechny nutí ty poznatky publikovat to je v pořádku, aby vlastně další generace měly z čeho čerpat, ale svým způsobem nutit ty lidi, aby se o to zajímali nějak hlouběji, jezdili víc nebo to nějak propagovat, tak to není naším cílem, protože jsme toho zažili bohužel už hodně, takže jako to třeba že máme nějakou tu základnu, tak my ani nestojíme o to se s tím nějak moc chlubit, takže z toho vyplývá, že pokud jsme schopní teď, jak je vidět, to nějak ufinancovat, když je to dneska drahý, tak lidi k tomu nějakým způsobem tíhnou, tak si to opravdu necháme pro sebe, pokud to půjde. Takže dobře, roste tu generace 45, 50 a bude tu asi nejhojnější, ale když se podíváte na členy, jako je pan inženýr Durčák, Olda Gregar, tak ještě dalších dvacet let zůstanou tito členové. Říkám, když ubudou nějak ti mladí, tak budiž. Souvisí to s tím, že až budeme muset zvolit jakéhosi správce toho objektu nebo vlastně i prezidenta, tak třeba přijdou třeba zase noví lidé, protože uznávám, že prezident je svým způsobem kontroverzní osoba, které si my vážíme, že celá ta léta se takhle obětuje, ale jeho názory jsou dost vyhraněné, takže někteří lidé*

*s tím mají problémy. Ale to je nepodstatná věc vůči té dvacetileté činnosti, kdyby dvacetileté, třicetileté minimálně.*

*T: Ale já vím, jako aby přišli mladí, tak musí mít nějakou motivaci.*

*N: Samozřejmě.*

*T: Archiv je už údajně vytěžený, někdo tvrdí že ne, asi úplně není, ale knížek už je napsáno dost. Jiný třeba KVH Náchod, to drží ty objekty, a že oni plánují, že tam zaberou i další objekty, přebudovávají, mají nějakou takovou vizi co budou dělat do budoucnosti, i když to taky jednou dodělají. Ale jako mě připadá, že pražský klub může takhle skončit, když nebude mít nějakou náplň.*

*N: Prostě klub je hlavně uprostřed republiky, takže na opevnění to má daleko, svým způsobem určitě ty kluby v pohraničí na tom budou líp, i pokud jde o členskou základnu, protože nějaká obnova objektu, to je věc, která možná táhne, ale uprostřed té Prahy je zas naopak vlastně ten archiv, to znamená, že tu by se měli soustřeďovat, ale zatím to tak vypadá, že knížky se spíše píšou, i když to není pravda, ne, to беру zpátky. Ne já jsem chtěl říct, že ti autoři jsou z Prahy většinou, i když to není taky pravda. Ono totiž to zůstalo pro lidi jako koníček. Vlastně ten brněnský klub, on pan kolega Ráboň se tím živí. Takže ten musí hledat dál a dál nějaké ty možnosti. Bouda, Cihelna a teď králická pevnostní oblast od nevidím do nevidím a propagace, s.r.o. a dotace z Evropské unie, zdá se, že z toho by šlo celkem dobře žít. Teď to muzeum dostalo 90 milionů dotaci, takže i to by byla cesta, ale opravdu u nás bych řekl že programově o to prostě nestojíme.*

*T: Ono je taky problém najít objekt, který je přístupný, že jo, to taky není jednoduchý. Náchod má tu výhodu, že to mají nad městem, ono to taky všude nejde. R S 74 nemůže být muzeum.*

*N: No teoreticky by mohl, může se stát, že i ten náš objekt bude opuštěný, někdo další, pokud to ten technický stav objektu dovolí tak s ním začne vlastně něco dělat. Protože těch pokusů vlastně bylo i od armády a ty stopy potom svým způsobem zanikly. Protože já třeba tím jak jsem daleko a mám firmu a nemám čas, tak jsem si všiml, že třeba já mám doma plno věcí k té K 25 a našli jsme tam i plno věcí a teď tam je nějaká x tá generace těch mladých bunkrologů, kteří to nějak zpřístupňují, mají tam agregát a tak. A oni nikdy neprojevili snahu mě najít, oslovit mě a zeptat se třeba, jestli nemám nějaké materiály k tomu, čili obávám se, že lidé jsou jako mravenečci a začínají od nuly pořád znova, což je právě ta chyba.*

*T: To je asi tím zaměřením lidí, oni jsou na to budování a archivnictví je nezajímá, ale že to je s tím spojené a že by to potřebovali taky, to už si neuvědomují. Prostě bunkrologové se dělí na různé odrůdy. Ty mladé kluky na tom láká, že tam budou mít nějakou techniku, že tam budou mít kulomet, tak asi nemají ambice bádát o historii toho objektu.*

*N: To určitě ne. Nesmíme zapomínat na důležitý fakt, že mít takový objekt a být mladý a zvát tam slečny do zajímavého prostředí, to ve své době mělo taky svou váhu.*

*T: To říkal pan Kejzlar, že na Boudu tam jezdily milenky.*

*N: Já jsem chodil do humanitní třídy a na tu K 25 jsme pořádali školní výlet asi 30 holek a 5 kluků, takže vzpomínají na to dodnes. Samozřejmě se o nás zajímala STB, to je právě dva roky stará informace, přinesl Olda Gregar věci z archivu STB, že teda právě tam nás sledovali, právě jsme tam byli na desáté výročí od srpna, tak na nás čekali celý víkend s psovody a čekali až přijedeme, aby nás, jak říkali, perlustrovali a rozehnali. Tady na té K 25 to bylo na udání, celý ty léta, když jsme tam jezdili nejintenzivněji, tak se toho ani nikdo nevšiml, až potom vlastně ti místní nějaký známý od Emila Trojana, ale spíš vzdálený známý nějak projevil přání objekt mít a udělal to první co ho napadlo, že to udal STB, že tam jezdí nějakí Pražáci.<sup>133/</sup>*

Narátor se domnívá, že hlavním úkolem KVH Praha je bádání v archivu, protože Vojenský historický archiv je v Praze. Skutečnost je ovšem taková, že většina členů klubu je mimopražských a publikace o opevnění píší i tito členové a do archivu dojíždějí. Uvádí také, že generace mladých bunkrologů se o bádání v archivu nezajímá a v případě, že si zařizují pevnostní muzeum, se na něho neobrací o nežádají od něho žádné materiály a tak začínají znova od nuly.

V diskusi na téma budoucnosti KVH Praha jsem hovořila s některými narátory, jakým způsobem by se dalo v současné době prezentovat čs. opevnění v publikacích. KVH Praha vydávalo doposud knížky technicky, faktograficky zaměřené, oproti autorům v minulosti, kteří používali románový styl a historická fakta prokládali fabulací. Byl to především Ota Holub. Jeho knihy výrazně ovlivnily zakladatele KVH Praha a u některých členů vzbudily zájem o opevnění, podle jedné jeho knihy byl bunkrologickými nadšenci natočen film. O něm a dalších osobách, které ovlivnily počátky bádání o čs. opevnění, vypovídá následující narátor. Ani o jedné z těchto osob se nedá s jistotou říci, že byla profesionální historik, pouze pan Kaplan byl pracovníkem Okresního muzea v Náchodě.

---

133/ Sběrka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Lubomírem Aronem, vedla Dana Pečená, 7.11.2009

*T: A ten pan John byl vlastně kdo, zaměstnáním?*

*N: Civilní profesi? On to byl myslím strojný inženýr a pracoval ve Žďáru tam jsou velké Žďárské strojírny Žďas a on tam dělal nějakého konstruktéra, nebo co. Ale on byl po válce v Liberci, tam byla nějaká škola leteckých mechaniků, nebo tak nějak se to jmenovalo, takže tam nějak přičuchnul k tomu vojenství a dokonce v tom Liberci byl společně s panem Bauerem. Oni byli spolu nějak v té škole. No a on přičuchnul k tomu vojenství, takže se do toho silně angažoval, spoustu věcí publikoval.*

*T: Takže do archivu měl přístup?*

*N: To je záhadná otázka. On vždycky říkal, že v archivu byl, když vyndám ty jeho spisy, tak on se tam odkazuje na archiv, ale ty jeho odkazy jsou tak prapodivný, že jako nikdo v archivu tímhle způsobem to nedělal a když jsem já chodil do archivu a chodil jsem asi 15 let pravidelně, tak jsem schválně se ptal různých lidí, tak jsem říkal, jsem chodil pan John, můžete mě o něm něco najít, tak oni koukali do těch svých kartoték a říkali mně, že ne. Když jsem se ptal za rok jinýho tam toho dozorce v té studovně, tak zase hledali a zase říkali, že John tam nikde není zaznamenaný. Takže já si myslím, že on v archivu nikdy nebyl.*

*T: A ten pan Kaplan, to byl kdo?*

*N: Pan Kaplan to byl pracovník Okresního muzea v Náchodě a náchodské muzeum vlastně bylo první, které se do toho opevnění angažovalo, protože oni převzali ten Dobrošov, někdy v šedesátémém nebo kdy a pan Kaplan byl velice šikovný v tom, že on se snažil pořád tenkrát v době socialismu, kdy to nebylo jednoduché, aby se na tom Dobrošově furt něco prodávalo, takže on vlastně s panem Nádeníkem vydali tu první brožurku a pak pravidelně pořád nějaké brožurky vydávali. A pan Nádeník to byl zase nějaký inženýr plynář, on měl něco s plynem. Bydlel v Praze, nějak se dostal k tomu opevnění a společně s Kaplanem vydávali takový ty brožurky, který dodneška někde jsou. Jinak od pana Kaplana paní Kaplanová, bydlí v Náchodě, taky jeden čas se s námi angažovala, ale Kaplan ten už dávno zemřel.*

*T: Takže vlastně jediný Ota Holub byl historik?*

*N: Asi co se týče vzděláním nebo profesí, tak jo. Když Ota Holub, on byl pracovníkem Ministerstva vnitra a myslím, že podplukovník nebo myslím dokonce plukovník, tam na kachlíkárně pracoval a jako hlavní úkol měl zpracovávat tu historii SNB apod. a kromě*

*toho se nějak dostal k opevnění, takže samozřejmě ty jeho knížky jsou velmi slavný. Já mám dojem, že jsem se s ním taky několikrát setkal, i když teda teď bych lhal.*

*T: A on to právě jako, to mi kolegové říkali, že o opevnění psal tak jako románově.*

*N: Přesně tak. On si potrpěl na přímou řeč, že místo, aby citoval něco z dokumentů, tak tam takový ty scénky: „Pane plukovníku, jak byste si to představoval?“ a pan plukovník odpověděl: „Sem dáme minomet, který bude krásně postřelovat proláklinu“, apod. Už jsem si kolikrát říkal, že vlastně jak se změnil ten styl psaní, protože dneska byste asi s takovým dílem neuspěla. Dneska to co se vydávají ty brožurky, tak ty jsou ryze technický.*

*T: Já si ale právě myslím, že to je ta chyba. Že by to mělo být přitažlivější pro širší veřejnost a že by to možná mělo být v tom stylu Oty Holuba, protože Vás to přivedlo k tomu opevnění. Pan Kejzlar říkal, že to prostě bylo úžasný, A věže mlčí .... Takže Vás to k tomu přivedlo. Teď, když už Vás to baví, tak děláte ty technické knížky. Tohleto mě vždycky přišlo, že to tam jako chybí.*

*N: No já si myslím, že celá společnost se posunula spíš k těm faktografickým věcem. Pro děti nedávno vyšla taková ta velká publikace, myslím, že se jmenuje Československé opevnění, ono ten název se nedá vymyslet, velká knížka, barevná jsou tam takové hezké obrázky, ne moc technický, ale hezky vypadají, to jsem si říkal, to je asi ideální. Ale zase je to technický, sice teda na úrovni dětí, nějakého 15 letého kluka, ale opravdu technický. Ale máte pravdu.*

*T: Jako že by tam měly být ty boje, jak by probíhaly. Já vím, že potom to je fabulace, není to úplně přesné, ale zase to více přitáhne veřejnost.*

*N: Honza Škoda mi říkal, že kdysi za ním přišla nějaká autorka a tu myšlenku už mi říkal John kdysi, že za ním někdo šel. Někjaký román o tom, že nějaký poručík armády šel do mobilizace, za mobilizace někde se mu stal úraz hlavy, on padnul do bezvědomí a probral se až někde po třech měsících, ale v myšlenkách nějak prožíval, že jsme se nevzdali, ale že jsme bojovali, takže z toho byl nějaký román. No a Honza Škoda to tenkrát dostal, přečetl si to a říkal, že by to nikdo nekupoval.*

*T: No dobře, ale tak to nemůže vědět.*

*N: No nemůže vědět, ale on by to financoval, to jde o to, že on by do toho vložil svoje peníze a potřebuje mít jistotu, že se to vrátí. Ale nedávno něco takového vyšlo, nějaký Žáby*



*v mlíče, nebo co, takový nějaký podivný román, který tuhleto fabulaci přejal. Já jsem tedy četl pár stránek, ale jsem asi technicky zaměřený.*<sup>134/</sup>

Dále se narátor zmiňuje i o pracovníku Vojenského historického archivu panu Karlickém, kterého už zmínil v rozhovoru narátor, který provozuje muzeum na Stachelberg a který také za socialismu psal knížky o armádě.

*T: A kdo to je teda pan Karlický?*

*N: Vy neznáte Karlickýho?*

*T: No já vím, že ho všichni jmenují, hlavně pan Kejzlar o něm mluvil.*

*N: Karlický byl pracovník Vojenského historického archivu, byl tam přes dělostřelecké zbraně a zemřel někde, před kolika, čtyřmi lety. Musím říct, že na tehdejší vojenský historický archiv a ústav to byl asi jeden z mála lidí, který něco rozumného vyplodili na svojí dobu. Knižky vycházeli, myslím, že to je edice Mars, vojáci se snažili něco vydávat. Asi úplně první, tuhleto knížku jestli znáte, to jsem si ukradl. To byla první knížka, kde se vlastně psalo něco rozumného o předválečné armádě. Když vynecháme takové ty pindy ideologický co byly předtím, tak to si myslím, že první rozumná knížka, dneska už samozřejmě překonaná. To byla první rozumná knížka, kde se psalo něco konkrétního o předválečném armádě. No říkám, dneska už je to samozřejmě překonaný a já jsme rád, že jí mám.*<sup>135/</sup>

Podle dalšího narátora, prezidenta klubu, je hlavní posláním klubu teoretická činnost a zprostředkování kontaktů i do zahraničí. KVH Praha je jako jediný klub v naší zemi člen Mezinárodní pevnostní rady, a to klubu pomáhá při návštěvě zemí v zahraničí. Členové pražského klubu mohou navštěvovat objekty, které nejsou jinak veřejnosti přístupné. V současné době se činnost bunkrologických nadšenců spíše zaměřuje na budování pevnostních muzeí a protože členská základna KVH Praha je z celé republiky, není možné je nutit, aby někam jezdili.

*T: A v poslední době tedy nepřibývá základna, i když máme internetové stránky?*

*N: Poslední dva roky se žádný nový člen nepřihlásil, nepřibyl.*

*T: To jsou právě vždycky nějaké vlny zájmu.*

*N: No právě teď už vlny nejsou, protože jsme byli jediný klub v republice, tak ten příliv byl poměrně značný až do toho roku 1990, ale teď po r. 1990 vznikla volnost absolutní zakládat co kdo chce.*

---

134/ Sbírka rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Ivo Vondrovským, vedla Dana Pečená, 12.12.2009

135/ Tamtéž. Rozhovor s Ivo Vondrovským, vedla Dana Pečená, 12.12.2009

*T: Teď už se to rozdělilo na ty muzea.*

*N: Po r. 1990 jednak vzniká volno absolutní, zakládá si kdo co chce, a jednak vzniká obrovské množství těchto spolků zaměřených přímo na jednotlivé konkrétní objekty, to my samozřejmě nemůžeme suplovat, protože zase díky tomu, že ta členská základna je z celé republiky, nemůžeme ty lidi nutit aby někam jezdili povinně a tam dělali. My se spíše zaměřujeme na tu teoretickou činnost a na to umožňování nějakých kontaktů, právě z tohoto důvodu jsme v té Mezinárodní pevnostní radě, to je ta mezinárodní organizace, která sdružuje, shlukuje spolky pevnostní, dá se říct z celého světa, protože jejím členem jsou i Američani, ale je to zase taková věc dá se říct napůl společenská a napůl zase jako informační, tzn. že ta rada to sice sdružuje, ale ona sama nic nepořádá, kromě jednou ročně nějakého zasedání a spíš nabízí zprostředkování, nějaké kontakty a tak. Takže pro nás je to čest, že tu republiku v té radě zastupujeme, stojí nás to sice nějaký ten peníz, ale na druhé straně to občas něco přinese, no třeba nějakou možnost, jako když jsme jeli do Švýcarska, tak díky tomu že předsedou té rady současné švýcarské je generál, tak nám umožnil nějaké vstupy do švýcarských opevnění, kam bychom se nedostali a přináší to třeba i to, že máme víc těch kontaktů a víc těchletěch možností se jako prezentovat i v tom zahraničí.*

*T: No tak to je všechno, tak ti děkuji za rozhovor, nenapadá mi nic, na co bych se tě zeptala. No tak za toho komunismu jste museli prostě dodržovat určitá pravidla.*

*N: Někaké úlitby se musely dělat, chodit na schůze, takže s Břeťou jsme chodívali, já jsem tenkrát byl dokonce předsedou kontrolní a revizní komise v Praze 2 svazarmovské, takže jsem musel dělat nějaký takový blbosti, prostě všechno bylo pro tu úlitbu, abychom jednak byli krytý od toho svazarmu a potom když jsme rozjeli to budování R S 74, tak ten svazarm nás dokonce financoval v tomto směru, tak si vzpomínám jak za 50 000 Kč, což tehdy nebyl žádný malý peníz, nám koupili vzduchotechniku, která je v tom objektu dodnes, to bychom samozřejmě nikdy nezaplatili a i dnes byl s tím byl určitý problém, že bychom museli asi horko těžko strádat a rozhodně by to nestálo 50 tisíc Kč, ale víc.*

*T: Takže přesto, že jste začali, že jste chodili po opevnění, tak jste prostě přišli na to, že je lepší se sdružit.*

*N: Sdružení mělo své výhody, jednak jsme byli krytí tím svazarmem, jednak se nějak líp peníze dávaly dohromady, jednak svazarm nám něco dal, a hlavně jsme si budovali to naše zázemí, které nám umožňuje to naše setkávání až dodnes.<sup>136/</sup>*

V závěrečném odstavci jsou v podstatě uvedeny hlavní důvody, proč vznikl Klub vojenství a historie Praha.

---

<sup>136/</sup> Sbíрка rozhovorů v archivu autorky. Rozhovor s Vladimírem Kupkou, vedla Dana Pečená, 24.9.2009

#### 4. ZÁVĚRY

Cílem mé diplomové práce bylo zjistit, do jaké míry se v období socialismu od roku 1948 do listopadu 1989 podíleli na poznání československého předválečného opevnění profesionální historici a nadšenci, kteří se o opevnění zajímali amatérsky. Klub vojenské historie Praha byl v této době hlavním představitelem amatérských nadšenců a proto jsem se zabývala v diplomové práci jeho úlohou v poznání čs. předválečného opevnění. Dalším cílem práce bylo porovnat období před a po revoluci, zda se možnosti bádání v těchto obdobích lišily a zda se podíl obou skupin, tedy profesionálů a amatérů, po převratu v r. 1989 změnil. Při tomto porovnání jsem vycházela z bibliografie o opevnění a z výpovědí narátorů, kteří však uváděli, že nelze definovat historika specializovaného pouze na opevnění. Proč se však po roce 1948 žádný historik nespécializoval pouze na opevnění bylo dáno především jeho specifickým jako vojenské památky (archivní dokumenty o něm byly utajené a tedy i nepřístupné), jeho osudem (bylo symbolem našeho ústupu před nepřítelem), a také z ideologického omezení historického bádání v době od roku 1948 až do roku 1989. Budování opevnění probíhalo za 1. republiky a to poměrně úspěšně a tuto náročnou, největší vojenskou zakázku v historii naší armády, přerušila až Mnichovská dohoda. Nebylo tedy v zájmu komunistické moci toto úspěšné budování, které bylo organizováno prvorepublikovou čs. armádou připomínat. Rovněž neměly být připomínány schopnosti tehdejších stavebních firem, které opevnění budovaly v kapitalismu. V době socialismu byla určitá historická témata v podstatě tabu, nebo nebyla tak atraktivní, aby se jimi historici zabývali. V případě čs. předválečného opevnění byly příčinou nezájmu historiků oba tyto důvody. Období první republiky a většina historických témat s ní spojená, neměla šanci na úspěšné publikování a propagaci a napsat knihu o opevnění bylo zvláště nesmírně náročné, protože pro získání informací o opevnění nestačilo jen navštěvovat archiv, ale bylo nutné bádání i v terénu. Takže téma bylo jednak tabuizované a jednak velice obtížné na zpracování a prakticky nemožné, aby se jím zabývala pouze jedna osoba. Dále je nutné uvést, že určitou část objektů opevnění využívala armáda a dodnes využívá a dokumenty o nich byly a stále jsou utajované. Přístup v archivu k objektům, které už armáda nevyužívala, však byl také omezen. Některé archivní fondy nebyly zinventarizovány, ale další důvody byly zřejmě subjektivní a to rozdílný přístup k jednotlivým badatelům. Rovněž opevnění na hranicích s Německou spolkovou republikou a Rakouskem bylo za socialismu součástí tzv. železné opony a proto veřejnosti naprosto nepřístupné a rovněž tedy i historikům. Dalším možným důvodem nezájmu historiků zabývat se čs. předválečným opevněním bylo, že po válce a ani v dalším období

neexistovala žádná poptávka široké veřejnosti po tomto tématu, což souvisí pravděpodobně s tím, že opevnění bylo připomínkou našeho ústupu bez boje. Občané také zřejmě cítili odpor ke všemu vojenskému po 2. světové válce. Opevnění zajímalo a fascinovalo pouze hrstku občanů a ti se začali sdružovat do různých klubů vojenské historie, z nichž Klub vojenství a historie Praha byl jeden z nejstarších.

Výsledkem této diplomové práce je zjištění, že to byli v převážně většině amatérští bunkrologičtí nadšenci a především členové Klubu vojenství a historie Praha, kteří se zabývali opevněním a výsledky svého bádání zveřejňovali v mnoha publikacích a člancích. Dokladem toho je seznam nejvýznamnějších publikací o opevnění, na kterých se podíleli velkou měrou členové klubu a který je přílohou práce. Důvody, proč se o opevnění zajímali pouze amatérští nadšenci, jsou uvedeny výše. K nim je možno přiřadit i samotnou povahu opevnění, které bylo rozsáhlou stavbou (celkem 262 těžkých objektů a přibližně 8000 objektů lehkého opevnění). Před rokem 1989 bylo obtížné bádát v archivu a tak se opevnění nejprve poznávalo pouze v terénu. Prozkoumat tak obrovský počet objektů, mnohdy obtížně přístupných v horském terénu, a vybudovaných víceméně po celé republice, nebylo v silách jednoho člověka. Bylo nutné rozdělit si sféry zájmy, přistupovat k této problematice organizovaně a to posléze vedlo k nutnosti založit organizaci, která by umožňovala snadné a systematické předávání informací. V době socialismu bylo jediné možné stát se součástí již etablované organizace a tak amatérští pevnostní nadšenci založili klub při pobočce Svazarmu. Od Svazarmu bylo možné získat i určité finanční prostředky a vzhledem k tomu, že nadšenci organizovali výpravy po opevnění v terénu, tak pod hlavičkou této organizace se mohli ubytovat v různých zařízeních a nebyli považováni za čundráky, vandráky nebo „volnou mládež“. Všichni narátoři se shodli na tom, že toto „krytí“ bylo za socialismu nutné. Formálními záležitostmi při založení klubu se však zabýval především budoucí prezident klubu a další člen, místopředseda, byl nucen zúčastnit se některých akcí, které ho nezajímaly, ale byly nutné pro udržení klubu při pobočce Svazarmu. Aktivity členů klubu pomáhaly na druhou stranu této pobočce vykazovat činnost. Členové klubu se začali specializovat na určitou problematiku, spojenou s opevněním nebo na určitý úsek opevnění. To bylo většinou dáno místem jejich bydliště. V době socialismu však nebylo možné publikace o opevnění vydávat. Situace se začala uvolňovat až v druhé polovině osmdesátých let, kdy už také, i když omezeně, bylo možné bádát v archivu. První kniha o opevnění byla připravována ještě za socialismu a vydána byla v r.1990 a tak už neobsahovala žádné ideologické údaje, ale pouze fakta o opevnění. V r. 1990 jeden z členů klubu založil vydavatelství FORTprint, kde v edici

Pevnosti začaly být vydávány publikace o opevnění, jejichž autory byli zejména členové KVH Praha.

Závěr, že prezentace opevnění v době socialismu a po roce 1989 je zásluhou pouze amatérských bunkrologických nadšenců, by však nebyl zcela pravdivý. I v době socialismu existovaly osoby, které se díky své profesi mohly nějakým způsobem zajímat o opevnění a získat o něm určité informace. Hlavní postavou, která v době socialismu psala knihy o opevnění, byl Ota Holub, kterého v rozhovorech zmiňovali prakticky všichni narátoři. Psal příběhy o opevnění románovou, čtivou formou, která většinu narátorů zaujala a vzbudila v nich zájem o opevnění. Byl pracovníkem Ministerstva vnitra, vzděláním byl údajně historik a jeho hlavní úkol bylo zpracovávat historii SNB. Někakým způsobem se dostal k opevnění a proto jeho knihy obsahovaly určitá fakta o opevnění, ale příběhy byly smyšlené. Jeden narátor uvedl, že fakta o opevnění v Holubových knihách nebyla úplná a právě to ho nutilo, aby si informace o opevnění zjišťoval sám. Publikace o opevnění, které píše členové klubu, obsahují pouze faktické údaje, což je způsob psaní, kterým amatéři opevnění v současné době prezentují. Románový styl psaní s vymyšlenými zápletkami se neujal a podle slov některých narátorů by dnes neměl ani šanci se prosadit.

Další významnou postavou před listopadem 1989 byl Ing. Miroslav John, o kterém se někteří narátoři také zmiňovali v souvislosti s počátky bádání o opevnění. Byl to strojní inženýr, který pracoval ve Žďárských strojárnách Žďas ve Žďáru na Sázavou jako konstruktér. Angažoval se převážně v archivu Škodovky Brno, kde se daly najít dokumenty, týkající se výzbroje, lafetací, vybavení zvonů na objektech atd. Publikoval články ve vojenském časopise Atom. Údajně se měl dostat i do Vojenského archivu na Invalidovně, ale jak vypovídá jeden z narátorů, když on sám navštívil archiv a ptal se na Miroslava Johna, tak mu bylo řečeno, že v jejich kartotékách nemá záznam. Navíc jeho odkazy v literatuře byly prapodivné, takže se domnívá, že v archivu nebyl. Vyvíjel však určité aktivity kolem pevnosti Hanička a podle něho z ní měla vybudovat Zbrojovka Brno muzeum, což podle prezidenta klubu byly fantasmagorické nápady.

O vydání první knihy o opevnění se na přelomu roku 1989/90 významně zasloužil pracovník Okresního muzea v Náchodě pan Kaplan. Tato kniha byla již vydána v několika vydáních a dodnes je velmi ceněna. Při jejím vydání došlo v podstatě poprvé, ale zároveň také naposled ke střetu amatérů s odborníky. Podle slov jednoho z narátorů, hlavního autora této publikace, se způsob, jakým byla knížka napsána, panu Kaplanovi nelíbil. Kniha obsahovala pouze faktické údaje o opevnění, nevyskytly se v ní nějaké vymyšlené zápletky apod. Byly v ní uvedeny přehledy všech úseků lehkého opevnění a typy objektů a další povšechné informace, týkající se celého opevnění kromě tvrzení a tak sloužila jako

základní orientace opevněním pro čtenáře. Muzejníci by prý šli jinou cestou, než kterou se nakonec ubíralo publikování amatérských nadšenců. Představovali si to jako výstavy, pár exponátů ve vitrínách, černobílé fotografie, nějaké výkřiky na nástěnkách a k tomu vzpomínky pamětníků. Nakonec však zvítězil způsob prezentace opevnění, jaký zvolili amatérští nadšenci. Historici a muzejníci dále o publikování a další prezentaci opevnění neprojeví zájem. Tématu se ujali amatéři a ani po revoluci, kdy už bylo možné o opevnění v podstatě bezproblémově bádát, se profesionální historici opevnění nevěnovali. Pouze prezident KVH Praha, PhDr. Vladimír Kupka je profesionální historik, který se však věnuje bastionovému, fortovému a zahraničnímu opevnění. Dalším profesionálním historikem, který napsal knihy o čs. předválečném opevnění, je PhDr. Eduard Stehlík, historik, který ovšem při přípravě publikací o opevnění spolupracoval s členy KVH Praha a vycházel také z jejich bádání, jak je uvedeno v kapitolách 3.1.3 a 3.1.4 diplomové práce.

Je možné konstatovat, že možnosti bádání a hlavně publikování o opevnění byly do listopadu 1989 omezené, nicméně podle výpovědí narátorů se v osmdesátých letech minulého století začala situace v tomto směru uvolňovat. Vojenský historický archiv (VHA) byl již v té době do určité míry přístupný a možnost v něm bádát souvisela podle narátorů také s osobními kontakty s pracovníky tohoto archivu a dále se stavem inventarizace jednotlivých archivních fondů. Nedá se tedy říci, že by do roku 1989 bylo bádání o opevnění zcela nemožné a po revoluci nastal absolutně vstřícný přístup pracovníků VHA na Invalidovně a veškeré fondy byly badatelům přístupné. Knihy o opevnění, které zpracovali členové KVH Praha byly však vydávány až od roku 1990, do té doby vycházely pouze články.

Další formou propagace opevnění je provozování pevnostních muzeí. V současné době je provozováno 30 významných pevnostních muzeí a to především objektů těžkého opevnění a tvrzí.<sup>137/</sup> Narátor, který je v čele družstva Fortis, spravující tvrz Stachelberg u Trutnova, v rozhovoru uvedl, že tuto tvrz začali zpřístupňovat již před rokem 1989 a v této iniciativě jim v té době pomáhal ředitel tehdejšího regionálního muzea v Trutnově. Naopak, jak uvádí narátor, situace s budováním muzea se zhoršila po převratu, kdy jim dělala problémy nová ředitelka tohoto muzea. O podpoře za socialismu hovořil další narátor, který byl součástí skupiny bunkrologů, která se zajímala o opevnění na Bohumínsku a Ostravsku a dala si za cíl vybudovat areál opevnění a zřídit tam celostátní pracoviště, týkající se pohraničního opevnění. Tuto činnost jim tehdy umožnilo Muzeum osvobození a revolučních bojů v Ostravě, které podporovaly i vlivné osobnosti jako byl

---

137/ DUBÁNEK, Martin, FIC Tomáš, LAKOSIL Jan: *Putování po československém opevnění 1935-1938 - Muzea a zajímavosti*. Praha: Mladá fronta. 2010

ředitel Vítkovic. Nejznámějším a také prvním pevnostním muzeem v republice za socialismu byla nedostavěná tvrz Dobrošov nad Náchodem. V době socialismu již tedy existovala pevnostní muzea s podporou státních orgánů, ale pevnostní muzejní „boom“ nastal až po roce 1989. Pevnostní muzea budovali a budují většinou bunkrologičtí nadšenci. KVH Praha jako klub neprovozuje pevnostní muzeum. Původní majitel, armáda, to v nájemní smlouvě na klubový srub R-S 74 výslovně zakázala. V současné době je majitelem srubu již klub, a bylo by tedy možné z něho muzeum zřídit, ale objekt zůstává jako místo klubových schůzek pro členy z celé republiky. Někteří členové KVH Praha však pevnostní muzea provozují.

## 5. SEZNAM LITERATURY, PRAMENŮ A PŘÍLOH

### 5.1. Seznam pramenů

Oficiální webové stránky KVH Praha [www.kvh-praha.cz](http://www.kvh-praha.cz)

Občasný formační nepravidelník (OIN) č. 1, vydaný v lednu 1982

OIN č. 3 vydaný v r. 1982

Sbírka rozhovorů v archivu autorky (řazeno podle věku narátora – od nejstaršího k nejmladšímu):

Rozhovor se Zdeňkem Bauerem, vedla Dana Pečená, 30.9.2009.

Rozhovor s Jaroslavem Brožem, vedla Dana Pečená, 7.11.2009.

Rozhovor s Josefem Durčákem, vedla Dana Pečená, 7.11.2009.

Rozhovor s Oldřichem Gregarem, vedla Dana Pečená, 22.1.2010.

Rozhovor s Vladimírem Francevem, vedla Dana Pečená, 24.9.2009.

Rozhovor s Ivo Vondrovským, vedla Dana Pečená, 12.12.2009.

Rozhovor s RNDr. Miroslavem Kejzlarem, vedla Dana Pečená, 24.10.2009.

Rozhovor s RNDr. Lubomírem Aronem, vedla Dana Pečená, 7.11.2009.

Rozhovor s Milanem Měřinským, vedla Dana Pečená, 15.10.2009.

Rozhovor s PhDr. Vladimírem Kupkou, Ph.D., vedla Dana Pečená, 24.9.2009.



## 5.2. Seznam literatury

- ARON, Lubomír a kol. *Československé opevnění 1935-1938*. Náchod: FORTprint a Okresní muzeum v Náchodě, 1998.
- DUBÁNEK, Martin, LAKOSIL, Jan, MINAŘÍK, Pavel: *Utajená obrana železné opony. Československé opevnění 1945-1964*. Praha: Mladá fronta. 2008.
- DUBÁNEK, Martin, FIC Tomáš, LAKOSIL Jan: *Putování po československém opevnění 1935-1938 - Muzea a zajímavosti*. Praha: Mladá fronta. 2010
- KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938). Díl třetí O přežití a o život (1936-1938)*. Praha: Libri. 2003
- KUPKA, Vladimír. *Průvodce po Maginotově linii*. Ing. Jan ŠKODA – FORTprint, Dvůr Králové 1997.
- KUPKA, Vladimír, ČTVERÁK, Vladimír, DURDÍK, Tomáš, LUTOVSKÝ, Michal, STEHLÍK, Eduard. *Pevnosti a opevnění v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri. 2002.
- KUPKA, Vladimír, FRANCEV, Vladimír, FUCHS, Jiří. *Československý 4 cm pevnostní kanon vz. 36 a jeho osudy*.: Ing. Jan ŠKODA-FORTprint, Dvůr Králové a Náchod: Mgr. Aleš Horák. 2003.
- LÁŠEK, Radan. *Opevnění z let 1936 – 1938 v okolí Prahy*. Praha: Codyprint. 2003
- NOVÁK, Jiří. *Dělostřelecká tvrz „Hanička“*. Jablonné nad Orlicí: Jiří Novák. 2003
- STEHLÍK, Eduard, KUPKA, Vladimír. *Pěchotní srub R-S 74 „Na Holém“*. Ing. Jan ŠKODA – FORTprint, Dvůr Králové 1995
- STEHLÍK, Eduard. *Lexikon tvrzí československého opevnění z let 1935 – 1938*. Ing. Jan ŠKODA – FORTprint, Dvůr Králové 1996
- STEHLÍK, Eduard a kol. *Lexikon těžkých objektů československého opevnění z let 1935-38*. Ing. Jan ŠKODA – FORTprint, Dvůr Králové 2001
- STEHLÍK, E, VAŇOUREK, M. *Zapomenutí hraničáři*, Mohelnice, 2002
- STRAKA, Karel. *Československá armáda, pilíř obrany státu z let 1932-1939*. Praha: Ministerstvo obrany ČR – AVIS. 2007
- VANĚK, Miroslav a kol: *Orální historie. Metodické a „technické“ postupy*. Olomouc, FF UP Olomouc 2003.
- VANĚK, Miroslav, MÜCKE, Pavel, PELIKÁNOVÁ, Hana: *Naslouchat hlasům paměti. Teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR. 2007.

